

KNJIŽNICA

SLOVENSKEJ MLADINI.

KNJIGA III.

V Ljubljani.

Natisnila Klein in Kovač (Eger).

1882.

Sreča v Nesreči,

ali

popisovanje

čudne zgodbe dveh dvojčkov.

Poučenje starim in mladim, ubožnim in bogatim.

Spisal in na svetlobo dal

Janez Cigler,

župnik pri sv. Tilnu v Višnjigori.

(Drugi popravljen natis.)

V Ljubljani.

Založil in izdal Ivan Tomšič.

1882.

31030

1 32 030006168

PREDGOVOR.

žé davno je bila obča želja slovenske mladine prijateljev, da bi povest o Svetínu prišla zopet v déž. Ta želja se do zdaj ni bila izpolnila, da-si je minilo užé 45 let, odkar je prvič natisnena (1836. l.), in ta natisk je zdaj takó redek, da ga je težavno dobiti v roke. Tedàj, ko je bila slovenska knjiga priprostim ljudém še jako redka prikazen, čitala se je rečena povest povsod s tolikim veseljem, da je do malega ni bilo hiše, v katerej bi je ne bili poznali, samo če je kdo v hiši znal čitati na knjigo. Zatorej mislim, da bi moja „Knjižnica slovenske mladine“ izvestno lepše in boljše knjige ne mogla prinesiti, nego li je knjiga o Svetínu, katero je spisal pokojni Vîšenjski

župnik Janez Cigler, ki se je v Vódmotu pod Ljubljano bil porodil v 7. dan maja 1792. l., in umrl v 11. dan aprila 1869. l. v Višnjigori. Razven nekaterih raznoličnih molitvenikov in Svetínove povesti je spisal tudi „Življenje sv. Heme“; potem „Deteljico, ali življenje treh kranjskih bratov francoskih soldatov“ (1863. l.), in mično povest „Kortonica, koroška deklica,“ katero je 1866. l. dala družba sv. Mohora v Celovci na svetlo. — Toliko o moži, ki je oče povesti, katero s to knjižico Tebi, mladina slovenska predraga, podajem in želim, da bi jo čitala z onakim veseljem, s kakeršnim smo jo čitali i mi, kadar smo bili še v Tvojih letih srečne mladosti. Zatorej knjižico, ki je napisana Tebi v pouk in zabavo, vzprími z ono dobrohotnostjo, s kakeršno si vzprijela i prvi dve moji knjižici; ako storiš to, dovolj mi bode plačila za trud, ki sem ga imel, to knjižico iz nova dajóč na svetlo.

V Ljubljani julija meseca 1882.

Ivan Tomšić,

izdajatelj „Knjižnice slov. mladini.“

U V O D.

Blizu mesta L....., v vási, kjer je bila nekdam imenitna, daleč sloveča sukna-rija ali tovarna, kjer so lepo sukno tkali, in ga daleč po svetu razprodajali, živel je pred nekaj leti dober pošten pa tudi po-božen človek. Fran Svetín mu je bilo imé. Zgodaj so mu starši pomrli, in nikogar ni imel, da bi bil skrbel zanj. Gospodar suknarije ali tovarne ga je z dobrote pošiljal v šolo toliko, da se je Svetín navadil brati in pisati; potem je v suknariji delal, in se vseh suknar-skih déł naučil. Poleg navadnega suknerskega dela je Svetín tudi vrt lahko obdeloval. Priden

in prebrisane glave je bil Svetín. Po léti je ves dan vrt delal, a po noči v tovarni.

Ob vseh svojih opravilih Svetín nikoli ni opustil molitve, ampak pred vsakim delom in po vsakem delu je pokleknil in ponižno molil, zato mu je Bog dal srečo. V malo letih si je Svetín toliko prislužil in prihranil, da si je selišče kupil, hišo napravil in nekaj njiv prikupil. Gospodar suknarije ga je zato zelo čislal, in mu necega dnè dejal: „Frane! vseč mi je, da si takó priden; vidim, da si pomagaš. A najbolj vseč mi je, ko vidim, da se nikoli s hudobnimi továriši ne družiš, da se le svojega dela držiš, rad moliš in v cerkev hodiš. Ako si volján, vzemi mojo kuharico Nežo za ženo, katera je tudi poštena in pobožna. Nima mnogo denarjev, a pridna je, in jaz jej bom tudi nekaj dal in pomagal.“

Svetín je v to hitro dovolil. Pokličejo Nežo, katera se je po svojih starših pisala Neža Trpinec, in jo vprašajo, ako bi bila voljna, s Franom se zaročiti. Neža je to

tudi rada privolila, in v štirih tednih so naredili ženitovanje. K ženitovanji je prišel tudi gospodar suknarije s svojo gospó, da-si je bil plemenitega rodú. Svetína so vsi radi imeli.

Vesel je živel Svetín s svojo ženo Nežo. Očitno se je nad njima kazala zakonska sreča. Nikoli ni bilo med njima svade niti prepira. Ne po posvetnih navadah in po mesenih željah, ampak po krščanskih in po božjih zapovedih sta živela. On je po dnevi obdeloval vrt, a ona je opravljala domača opravila. Vsak večér sta pokleknila in glasno opravila večerno molitev, naj si bi bila še takó trudna. Vse svoje zaupanje sta imela le v Bogá; zatorej je njima šlo vse po sreči.

Dve léti ste minuli, kar sta bila zaročena, in Svetínka je bila zdaj samodruga. Dobila sta v jednej noči dva lepa zdrava sinka dvojčka. Pri svetem krstu so prvemu dali imé Janez, drugemu Pavel. Gospod in gospá suknarije sta bila krstna kuma. Veselila sta se, da je njima Bog takó dober, spoznala

sta božje dobrote in vedno sta ga hvalila. Tudi sta sklenila sinka, če ju Bog živa ohrani, v pobožnosti in svetosti vzrediti in ju varovati zapeljivih družb, da bi v starih letih imela čisto veselje nad njima.

PRVI DEL.

I.

Fran Svetin gre na francosko
vojsko.

epó sta skrbela Fran in Neža za otroka, in z združeno močjó si prizadevala več zaslužiti, da bi sinka mogla pošteno in dobro vzrediti. Zató sta še bolj pridno delala in še bolj zvesto molila. Ob lepem vzpomládnem dnevi — bila je nedelja — ko prideta Fran in Neža po póludne iz cerkve, reče Fran: „Pojdi po bokal vina, da vsak malo pijéva. Nikoli ne greva v krčmo, bodíva domá vesela sama in Boga hvaliva, ker nama ničesar ne manjka. Prijazno skupaj pijeta in se pogovarjata od tega, kar sta denes v cerkvi slišala. V tem vpraša Fran svojo ženo in jej prijazno reče: „Ljuba, dobra moja Neža! povej mi, kako je to, da nisi nikoli vesela, kar sva skupaj; nikoli te ne vidim, da bi se nasmejala ali malo zapela, vedno si le zamišljena in žalostna, in te tudi po večkrat slišim zdihovati.

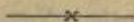
Kaj ti je vender? Le povej mi, vse rad storim, kar koli želiš, da bodeš le vesela.“ — Neža mu nato milo odgovori: „Mož moj ljubi! res je, da sem vedno žalostna, ter nikoli vesela, a to ne zavoljo pomanjkanja ali zavoljo dela, skrbí in truda. Ne misli, da te ne ljubim; srečna vsaka žena, katera ima tako dobrega in pridnega moža, kakor si ti. A vesela nikoli ne morem biti, v srci me vedno nekaj skrbí, prihodnjost premišljujem, in zdi se mi, da bodo naju velike nesreče zadele in hude nadloge bodo čez naju prišle; in Bog zna kako je to, da sem zavoljo tega vedno žalostna, da-si prihodnjosti noben človek ne vé.“

Fran odgovori: „Nikoli se ne boj tega, če naju tudi kaj hudega zadene, vse bodeva pretrpela, v Boga zaupajva, na Boga se zanesiva, in dobrotljivi Bog naju ne bode zapustil. Tako dobrotljivo je Bog za naju do zdaj skrbel; tudi zanaprej naju ne zapusti. Potem poklekneti, opraviti večerno molitev in gresta počivat.

Res je, da na tem svetu ni prave stanovite sreče; to je dobro spoznala Svetínka, zato ni bila nikoli vesela. — Tistega leta se je začela huda vojska z Francozom. Avstrijski cesar je obilo vojakov potreboval. Ne le sami fantje, ampak tudi mladi možjé, kateri niso imeli zadosti zemljišča, morali so iti na vojsko. To je zadelo tudi Frana Svetína. Sama hiša ga ni varovala vojaščine. Ni bilo drugače, moral je biti vojak. Svetín ni bil več nego osem dni v vojašnici, da se je malo vojaške službe navadil.

Deveti dan gre Neža še zadnjikrat svojega moža obiskat in se od njega poslovit, ker ga po tem nikoli več ni videla. Tist dan je šel na Laško, in ni ga bilo več nazaj. Zeló je žena po njem jokala in žalovala, ter ni mogla pozabiti svojega ljubega Frana. Žalostno je bilo videti, kako sta slovo jemala. Neža neprenehoma joka pred možem in pravi: „Kam se bodem zdaj dejala sama z otrokoma? Komaj sta po dve leti stara! Kako ju bodem preživela, kako vzredila? O jaz sirota uboga, kdo mi bode kaj pomagal, ko so nama bili ljudjé takó zavidljivi.“ Tudi Franu se srcé trga, ko vidi svojo ženo takó zeló jokajočo in žalostno; videl je tudi jednega dvojčkov, ki ga je bila mati v naročaji s seboj prinesla; solzé se mu uderó in milo se razjoka; a vender jo tolaži, rekoč: „Žena moja ljuba! Ne žaluj preveč; ali ne veš, da je to božja volja? Tudi najmanjša reč se brez božje volje ne zgodi, in le jeden las ne pade iz naše glave brez volje nebeškega očeta. Ker je Bog takó ukrenil, moramo se voljno udati njegovim narédbam. Kdor v Boga zaupa, nikoli ne bode zapuščen. Bog naju ne zapustí. Lepó Bogu služi, in tudi otroka úči Boga se bati in njemu služiti. Da moram vojak biti, ukazuje mi cesarsko povelje; a gosposki in oblastvu moramo zavoljo Boga biti pokorni. Ne jokaj preveč, ampak moli zame, da se srečno po tem, ko sovražnika premagamo, zopet vrnem. Prosi zame dobrotljivega Boga, da me varuje vseh nevarnosti, ter se zopet srečen in zdrav povrnem. Skrbi lepó za

otroka ter ne zábi ju učiti Boga poznati, njega moliti in mu služiti, da bodeš vsaj nad otroci imela veselje, če tudi mene na vojski ubijejo. S temi besedami se Fran loči od svoje žene, in gre z drugimi vojaki vred proti laškej deželi.

II.

Neža Svetínka dá oba dvojčka v službo.

Ono noč, ko je Fran Svetín šel na vojsko, prečula je njegova žena vso noč, molila je in jokala. Videla je, da si ne more pomagati, utolažila se je, in vedno Boga prosila, da bi imel mož na vojski srečo, da bi ne bil ubit. K sebi je vzela pošteno góstijo, da jej je pomagala za dvojčka skrbeti in potrebne stvari opravljati. Oba fantiča sta se lepó redila in zdrava sta bila. Kakor hitro sta jela govoriti, učila ju je skrbna mati lepo moliti. S časoma, ko sta bila večja, naučila ju je ves potrebni kerščanski nauk. Nista bila še po sedem let stara, naučila ju je že mati brati, ker je sama dobro znala, in v žalostnih dnevih veliko tolažbo dobivala v branji svetih bukev. Vsako nedeljo in vsak praznik do póludne in po póludne ju je s seboj v cerkev peljala, in ju vedno učila lepo in spodobno se v cerkvi vesti. Nikoli v nobeno tovarišijo ju ni pustila, ampak vedno ju je opominala zvestó Bogu služiti. Po-

šiljala ju je potem v šolo, kjer sta se takó pridno učila, da nobeden otrok ne takó.

Janez in Pavel sta hodila tri leta v šolo. Že sta znala po nemško brati, pisati in računati. Vsak večér so vsi trije skupaj na glas večerno molitev opravili, in mati je vselej konci molitve pristavila: „Molímo še za očeta, da bi se srečno povrnil, in bi mu Bog pomogel v daljnih krajih.

Bilo je neko nedeljo z večéra po zimi, ko je mati otrokoma ravno od očeta pripovedovala, kako je moral na vojsko iti. Zdaj se oglási Pavel in reče: „Mati ljuba! povedite nama, kakšen so vender naju oče, ki jih nisva nikoli poznala, ali bi jih mogla mi dva spoznati, ko bi se vrnili, in bi vas ne bilo na svetu, ker ste od dela in žalosti takó zeló oslabei, da bi nama utegnili umreti?“ Mati žalostna odgovori: „Ne mogla bi vidva očeta poznati nè, ker sta bila komaj po dve leti stara, ko nas je moral oče zapustiti. Vender spominam se, zapomnita si dobro: Vaju oče ima na vsakej roki pod srajco neko znamenje takó z rudečo barvo zarezano, da se ne dá več izbrisati. Na desnej roki ima zarezane te besede: Fran Svetín. Na levej roki ima: Neža Trpinec; to je moje imé po mojih starših. Tako znamenje na roki sem jaz vajinemu očetu sama naredila.“ — „O mati ljuba,“ reče na to Pavel, „naredite tudi meni tako znamenje na obe roki, kakeršno imajo oče, da se jih večkrat spomnem in za nje molim.“ — „Tudi meni naredite takó,“ reče Janez. — Mati rekó: „Otročiča moja ljuba! to se težko

naredí. Kdor hoče tako znamenje na telesu imeti, mora besedo z barvo zapisati, potlej s šivanko vse črke prebosti, da barva pod kožo pride, potem se to znamenje ne dá več izbrisati; a vse to pa zelo boli.“ — „Naj boli kakor hoče,“ pravita dečka, „le naredite nama, vse rada trpiva, da bova le očetovo znamenje na rokah imela.“ — Mati jima je naredila na obeh rokah znamenje, kakeršno je imel oče. Vesela sta bila, ko sta čez tri dni videla na rokah pod kožo lepo rudeče imé očetovo in materino.

Po devet let sta bila dvojčka stara, rada bi bila še hodila v šolo, a ni bilo mogoče. Mati ju ni mogla več rediti, niti jima potrebnega oblačila napravljati. Ako tudi se je noč in dan trudila, vender ni mogla izhajati; zadolžila se je, njivo in hišico zastávila. Nek skupuh jej je posojeval; a ne da bi bil dobro storil in ubožnej Svetínovi družini pomagal, ampak iskal je le svojega dobička. Mnogo dolgá se je že nabralo. Svetínka ni mogla plačati. Posojevalec jo je trdo tirjal in jej pretíl, da jo bode tožil, ako ne plača. Neža ga gre prosit, vzame oba dečka s seboj. Vse troje pred njim joka, in prosi, da bi potrpel in jim vsaj bišico pustil. Neusmiljeni skupuh jih ne usliši, ampak ostro reče Neži: „Plačaj kar si dolžna, dalje te ne počakam; ako ne plačaš, vse ti bode prodano; fanta sta že dosti velika, da si kaj zaslužita, ni jima treba po šolah postavati; vsak berač hoče zdaj že gospod biti!“ — Žalostna gre mati z otrokoma domóv in joka, tudi otroka sta jokala in rekla materi: „Mati ljuba,

kam pojdemo zdaj, kadar nam neusmiljeni mož hišo vzame? Nič se ne bodeva mogla več učiti, kdo nam bode kaj dal, kdo nam bode kaj pomagal? O da nimamo očeta, da bi se za nas potegnili!“ — Mati jima reče: „Otroka moja ljuba! Ne žalujta preveč, saj imamo še jednega očeta v nebesih, kateri je mnogo boljši od vsakega posvetnega očeta; on nas ne zapusti. Dobri nebeški oče bode za nas skrbel. Le njega prosimo, vanj upajmo in pridno molimo.“

Komaj se je luna trikrat premenila, že so pridrli biriči v ubožno Svetinkino hišo. Oznanili so jej, da se mora v 24 urah iz hiše izpraviti in vse zapustiti, ker jej bode vse prodano. Žalostno je bilo to oznanilo Svetinki. Brez usmiljenja je morala zapustiti z otrokoma vred svoje domovanje in iti po svetu dobrih ljudi iskat. Rekla je žalostna: „O da bi jaz sama bila, ne bilo bi meni tako težko! Ali kam se naj denem z otrokoma? Dobrotljivi Bog naj se usmili mene uboge sirote!“ — Vsem se je smilila ta pravična družina. Neža je kmalu dobila službo pri nekej pobožnej gospé, imovitej vdovi. Pavel je šel k gospodarju, ki mu je bil v rodu; krave je pasel, bil je dober pastirček. Janeza je bližnji sosed spotoma v Trst s seboj vzel, kamor je moko na prodaj vozil. Mislil ga je v Trstu kakim ljudém dati, ker je bil pripraven deček.

III.

Pavel Svetin pastir.

Z drugimi pastirji vred je Pavel po pašnikih živino pasel, in je večkrat na svojih tovariših kaj napačnega videl in slišal; ali nikoli ni z njimi potegnil. Vselej je imel pred očmi lepe nauke svoje dobre matere, katera mu je večkrat rekla: „Pavle, Pavle! Boga se boj ter nikoli ne stóri nič hudega. Spomni se vselej, da te Bog povsod vidi. Ako se bodeš greha varoval, Bog te nikoli ne zapusti.“ Zato je Pavel gospodarja vselej rad poslušal, svoje delo vselej zvestó opravljal; zato sta ga pa tudi gospodar in gospodinja čislala in mu lepo oblačilo napravila.

Gospa, Kordula po imenu, pri katerej je Pavlova mati služila, kupila si je graščino na Štírskem. Ko se je gospa Kordula na svojo graščino preselila, vzela je tudi svojo zvesto služabnico, Nežo Svetinko, s seboj. Ravno v svetega Florijana dan sta se gospá in služabnica peljali na Štírsko prav memo hiše, kjer je Pavel, Nežin sin, služil. Takrat je mati še zadnjikrat videla svojega dobrega Pavla, in mu še zadnjikrat dala lepe nauke, kako naj lepo posluša, rad moli, ter se skrbno varuje slabe tovarišije. V pričo gospodarja mu reče mati: „Pavle, sin moj ljubi! Vselej si mi bil pokoren in rad poslušal materine opomíne, ohrani tudi zdaj v srci besede svoje dobre matere, katere ti z ljubeznijo in k tvojej sreči govorim:

„Nikoli Boga ne pozabi. Zvestó in z veseljem stóri vse, kar ti gospodar ali gospodinja ukažeta, naj te kdo vidi ali ne. Z hudobnimi továriši se nikdar ne druží; skrbno glej, da ohraniš nedolžnost; ako bodeš nedolžen, bodeš v svojem uboštvu dosti bogat. Bodi priden in moli rad; moli tudi za očeta, da bi mu bilo dobro v daljnih krajih. Moli tudi zame, morebiti se na tem svetu nikoli več ne bodeva videla.“ — V tem mati objame Pavla in se loči od njega. Gospá Kordula je poleg stala in slišala vse te besede, katere so se jej tako mile zdele, da so jej debele solzé iz oči pritekale, a hitro si jih obriše; obé potem sedeti na voz, in se odpeljati dalje. Neža je bila po potu tako žalostna, da ni mogla nič govoriti. Gospá Kordula jo nekaj časa pusti, da se je izjokala, potem jej prijazno reče: „Neža moja ljuba! vé m, da si žalostna, ker si izgubila vse; vé m, kako se je s teboj godilo; vé m, da si na tem svetu nesrečna, vender ne žaluj preveč. Ne misli, da se na svetu samo tebi tako hudo godí. Poslušaj, česar še ne veš, kako se je z menoj godilo.

Jaz sem bila srečna, presrečna gospá; imela sem blagá, denarjev, vsega v obilosti. Moj gospod je bil plemenit baron, Henrik Gap po imenu. Srečno, veselo sva živela v zakonu, dobro mi je bilo, takó, da mi bolje ni moglo biti. Huda sila ga je klicala na vojsko. Šel je, in kmalu je bil ubit; v prsi mu je krogla priletela, ustreljen je bil blizu srca, pade in v pólu ure je bil mrtev. Kolika žalost meni, to si lahko misliš. Po tem so

sovražniki pridrli v naše kraje, pobrali mi mnogo blagá in mi graščino požgali, komaj sem toliko ohranila, da sem si kupila graščinico, kamor se zdaj peljevi. Imela sva sina jedinca, Karl mu je bilo imé; ta je bil komaj 17 let star, ko je šel radovoljno k vojakom, Francozom, kateri so takrat čez naše dežele nekaj let gospodarili. O kako sem takrat jokala in ga lepo prosila, rekoč: „Karl moj ljubi! ne hodi na vojsko, vidiš, da sem sama, nimam ga pomočnika v nadlogah; ako me še ti zapustiš, kam se naj potem obrnem sirota! Kaj naj začnem, ako mi še ti umerješ. Tvoj oče je bil na vojski ubit, in s teboj se more tudi takó zgoditi. Nič ni pomagalo, vse moje besede so bile zamán; ni me hotel poslušati. Šel je z veliko francosko vojsko v mrzle kraje tjà na Rusko. Že dve leti je tega, in nobene besede ne pozvem in ne slišim o njem. Bojim se, da je zmrznil na ruskej zemlji med toliko Francozi. S seboj ni od hiše družega vzel, nego tablico, ki je moja podoba na njej naslikana, katero je na vratu privezano nosil. Kolikorkrat mi je pisal, vselej je povedal, da vsak dan tablico pogleda in se mene spomina. A zdaj ni nobenega glasú več o njem; morda so že njegove kosti segnile na ruskej zemlji. Glej, Neža! — pravi gospá Kordula — da vem, zakaj še bolj žalujem nego li ti, ker imaš dva sina še vender živa, in ti utegne ta ali óni še na starost veselje delati in ti kaj pomagati. Ali pravim: Naj bode hvaljeno božje imé, Bog hoče takó imeti, volja božja naj se izide.

Bog nas tepe s križi in težavami, zato ker nas ljubi, da bi nas na ónem svetu ne kaznoval. — Nič ne skrbi Neža! pri meni ostaneš, dokler bodeš živela, in če jaz poprej umerjem, bom že naročila, da bodeš preskrbljena. Vkupe bodevi živeli in druga drugo tolažili.“ — Med takimi pogovori sti se pripeljali gospá Kordula in Neža v graščino ter sti ondu pobožno in sveto živeli. Dosti dobrega sti storili siromakom daleč na okolo in jim pomagali kolikor sti mogli.

Pavel pastir je bil tudi dolgo časa žalosten, posebno zato, ker mu je mati rekla: „Morebiti se nikoli več ne snideva.“ Globoko si je vtisnil materine nauke v srcé in jih nikoli ni pozabil. Z drugimi pastirji, svojimi továřiši, nikoli se ni lotil navadnih igráč, temveč ko so drugi pastirji norčije uganjali, sedel je Pavel na stran, vzel je knjižico iz torbice in je bral. Imel je še šolsko knjižico „Zgodbe sv. pisma,“ katere je z največjim veseljem prebiral. Neki dan je bral od Davida, kako je pastirčeval. „Glejte,“ dejal je sam v sebi, „še David, takó imeniten mož, bil je pastir. Živino je pasel, kakor jaz, in je bil potem imeniten kralj. Ne želim jaz biti kralj, ampak zvesto se hočem ravnati po nauku božjem, kateri pravi, da mi bode Bog že tukaj dal srečo, ako mu zvesto služim, in ga iz srca ljubim.“

Prigodilo se je, da se pripeljá kočija po cesti mimo pastirjev, kateri so po pašniku živino pasli in Pavel z njimi. Drugi pastirji so se svinko igrali, to je navadna pastirska igrača. Pavel ni

z njimi igral, nego za grm je sédel, na živino pazil, in iz knjižice bral. V kočiji, katera se je ravno mimo peljala, sedela sta baron in baronovka L., ki sta se domóv peljala v Nemški Gradec. Ne daleč od pastirjev se je morala kočija velikemu vozu umakniti. Konji so preveč v jarek zapeljali, kočija se zvrne in desno zadnje koló se zdrobí. Kočijaž je bil po nogah zeló ranjen. Komaj sta baron in baronovka iz prevrnene kočije zlezla; vsa prestrašena ne vésta, kam bi se dejala. Na samóti je bilo, blizu nobene hiše, in kočijaža ni bilo mogoče kam poslati, ker je bil ranjen. Konjem se ni nič žalega zgodilo, ali zavoljo strtega kolesa ni bilo mogoče dalje. Neporedni pastirji so vse to videli in se vrhu tega še smijali. Baron I. stopi k njim in jim po nemško reče: „Kje je kaka hiša, da bi se ljudjé poklicali pomagat.“ — Nevedni pastirji niso na to znali ničesar odgovoriti, ker niso znali, kaj jih baron vpraša. Potem pokličejo Pavla, rekoč: „Pavle! pojdi sem, ti znaš nemški, povedal nam bodeš, kaj ta gospod vpraša.“ — Pavel hitro priteče, lepo ponižno se odkrije, in pravi: „Gospod, kaj bi radi?“ Baron reče: „Fantè! povej mi, kje je kaka hiša, da bi jaz ljudi sklical, kateri bi mi pomogli kočijo privleči do vasi, da bi se kolo popravilo; drugače ne morem dalje.“ — Pavel reče: „Gospod, le tukaj počakajte, jaz tečem hitro domóv, ter bodem skušal ljudi priklicati, in jih bodem prosil, da vam pridejo pomagat. Naprosil bodem svojega gospodarja in še koga družega. Vender, predno grem ljudi klicat,

dovolite mi, da vašemu kočijažu nekaj na nogo denem, ker vidim, da mu kri zelo teče; mogla bi mu odteči, predno ljudje pridejo.“ Pavel vzame iz torbice neko zelišče, katero je vedno nosil pri sebi, položi ga kočijažu na rano, obveže jo z ruto in mu reče: „Priatelj, zdaj pa le mirno nogo držite, kmalu se vam kri ustavi.“ To rekši, naglo steče ljudi klicat. Predno je ura minila, pridejo že s Pavlom trije možjé: Pavlov gospodar in še dva druga krepka soseda, ki so s koli in vrvmi kočijo takó zvezali, da so jo srečno do bližnje pošte privlekli. Pavlovo zelišče je kočijažu takó dobro délo, da je že na kočijo smel sésti. Ko je bilo že vse narejeno, in predno baron in baronovka v kočijo sedeta, reče baron Pavlu: „Pavle, reci tem možém, da se jim prav lepo zahvalim, ker so mi pomagali,“ in baron podá vsacemu po tolar. „A ti, Pavle, bodi vedno tako priden in dober, in dobro se ti bode godilo.“ To rekši ponudi mu tri bele tolarje. Ali Pavel se lepo zahvali, ter jih noče vzeti, rekóč: „Gospod! možém ste zadosti plačali, ker so vam pomagali, ali jaz nisem nič pomagal, zato pa tudi ne vzamem plačila; ako sem šel ljudi klicat, bila je to moja dolžnost.“ — Baron na to ničesar ne reče, tiho séde v kočijo ter se polagoma pelje do pošte.

Ko se je gospôda odpeljala, so pastirji, Pavlovi tovariši, ki so poleg stali in zijali, Pavla za norca imeli ter ga neumneža imenovali, ker ni hotel vzeti denarjev. Že poprej so se pastirji norčevali s Pavlom in ga zaničljivo „fajmoštra“ imenovali,

češ, ker jim je večkrat kaj dobrega in lepega bral, in jih tudi svaril in opominal, kadar je bilo treba. Ali hudobni pastirji, njegovi tovariši niso ga hoteli poslušati. A zdaj so mu rekli: „Ti si jako neumen fajmošter, takih lepih denarjev ti je gospod ponujal, in nisi jih hotel vzeti.“ Ali Pavel na vse to družega ne odgovori, nego té besede: „Ako sem res kaj zaslužil, plačal mi bode Bog, ako pa nisem zaslužil ničesar, tudi denarjev nočem.“ — Pavlov najboljši prijatelj reče tovarišem: „Ne zaničujte mi Pavla, kdo zna, kaj bode še iz njega. Meni so večkrat mati domá pripovedovali: „Ako človek, bodi si komur koli, samo vode piti prinese iz dobrega srcá, ne ostane brez plačila, Bog mu bode vse poplačal.“

Drugi dan se baron in baronovka izprehajata in od nesreče prejšnega dne pogovarjata. „Med vsemi,“ reče baron, „najbolj se mi dopade pastir Pavel, ker je takó prijazen in postrežen deček. Samo tega ne vém, zakaj ni hotel ničesar vzeti, ko sem mu tolarje ponujal in silil. Nekakšno veselje mu vendar moram storiti, predno grem iz tega kraja. Dobro kosilo bom rekel narediti, gostilničar mi bode svojo kočijo posodil in moje konje vpregel, potem grem jaz in gostilničar z mano, da mi pokaže hišo, kjer služi deček, in ga s seboj h kosilu pripeljem, da bode z nami jédel; to mu bode večje veselje, nego li vsi denarji. Velika čast bode kmetskemu pastirju v kočiji se z gospódo peljati in pri gospódi jésti.“ — Okolo dvanajste ure tisti dan se pripelje po cesti zala

kočija, zavije na stran v vas ter obstoji pred hišo, kjer je Pavel služil. Dva gospoda stopita iz kočije in vprašata gospodinjo: „Kje je vaš pastir Pavel?“ Gospodinja odgovori: „Ni ga še domóv, pase, a kmalu mora priti, ker se bliža že póludne.“ Baron in poštni gospodar ga čakata, da pride. Ko Pavel domóv pride, posadita ga v kočijo in ga s seboj na pošto peljeta. Po poti vpraša Pavel ponižno: „Gospodje! kam me peljete?“ Baron mu odgovori: „Ne boj se! ti si meni zeló ustregel, ker si šel ljudi klicat, takrat ko sem jih najbolj potreboval, a plačila nisi hotel vzeti, zato bodeš denes z nami jédel in pil ter se prav po gospodski gostil.“ Pavel se sladko nasméhne in ponižno zahvali za toliko čast. „Boljše se mi zdi,“ dejal je, „v kočiji se peljati in z gospôdo jésti, nego li še toliko tolarjev,“ posebno ko je videl, da so drugi pastirji, njegovi továriši, zijali za njim in se čudili. Vse je že bilo pripravljeno, ko se pripeljata baron in poštni gospodar v kočiji s Pavlom pastirjem. Kar k mizi sédejo, katera je bila polna najboljših jedí in dobrega sladkega vina. Gospôda začne takój jésti, a Pavel debelo gleda, in noče k mizi sésti, kamor so mu odkazali. Baron mu reče: „Pavle, sedi, in jej z nami, kolikor se ti poljubi.“ — Pavel ponižno reče: „Ne zamerite, milostivi gospod baron, saj še niste molili in že jéste. Meni so mati večkrat dejali, da moram vselej pred jedjó in po jedi moliti in se spominati dobrotnika, kateri nam delí darove. Večkrat sem slišal: Kdor pred jedjó in po jedi ne moli, po-

doben je živini.“ — Pri teh Pavlovih besedah se vsi spogledajo in so hiteli moliti molitev pred jedjó. Med jedjó vpraša baron Pavla: „Povej mi najpred, zakaj nisi hotel od mene denarjev vzeti, ko sem ti jih ponujal?“ Pavel odgovori naravnost brez hinavščine: „Gospod baron milostivi! Zato nisem hotel denarjev vzeti od vas, ker sem obljubil zvestó se ravnati po nauku svoje matere in po naukih duhovnih gospodov. Mati so me lepo učili in mi večkrat rekli, posebno takrat, kadar sem se od njih ločil, da za vsako majheno stvar ne smem plačila jemati, kadar komú kaj dobrega storim. Kdor je že od ljudi za vsako stvar na svetu plačan, ne bode na ónem svetu imel plačila. Duhovni pastirji nas učé: „Ako človek le požirek mrzle vode bližnjemu podá z dobrim srcem, imel bode pri Bogu plačilo.“

Nato reče baron: „Pavle, pridni deček, le tak ostani in srečen bodeš; Bog te gotovo nikoli ne zapusti.“ Tudi gospé baronovki je bil Pavel zeló všeč, zato ga prijazno vpraša: „Kako je to, ljubi moj, da pri tolikej razumnosti, kakor jo imaš, vender ne hodiš v šolo, da bi se kaj več naučil?“ — Ob tem vprašanji so se Pavlu solzé vlile iz oči, globoko vzdahne, rekoč: „O gospá dobra! rad bi bil hodil v šolo, ali ni bilo mogoče; čast Bogu, da sem se toliko naučil.“ Potem ob kratkem razloži vse, kako se je z njegovimi starši godilo, da so bili od vseh zapuščeni ter so brez pomoči morali iti po svetu. Gospá tiho reče baronu: „Prav dober in prijazen se mi ta fant zdi, nama

Bog ni dal otrok, kaj ko bi tega za svojega vzela, dobro delo bode to in iz fanta zna časoma še kaj biti.“ Baron reče: „Ravno ta misel je tudi moja. Vzela ga bodeva, zanj skrbela, in ga dala učiti, ker je tako razumen. Bog nama bode to povrnil, ako ne na tem pa na ónem svetu. Vender moram dečka še poprej vprašati, ali je volján, da bi šel z nama. Baron pokliče Pavla in mu reče: „Pavle! bi li ti ne hotel zapustiti svojo službo in iti z nama daleč — tjà v Nemški Gradec? Tam se bodeš lahko učil, bodeš hodil v šolo.“ Pavel odgovori: „O milostivi gospod baron, zeló rad bi šel, ali ne vem, če bode v to moj gospodar privolil, brez dovoljenja gospodarjevega ne smem iti in se tudi ne spodobuje.“

„Lepo je to,“ reče baron, „všeč mi je; híti tedaj domóv, prosi privoljenja, in če te pusté, pridi povedat in vzamemo te s seboj.“ Pavel poljubi baronu in baronovki rokó in otide. Ves vesel prižvižga domóv. Ko stopi v hišo, reče mu gospodar: „Nu, ali si kaj prinesel domóv?“ Pavel reče: „O oče! ta gospôda me je tako obdarovala, da še nihče ne takó; prišel sem le hitro vas prosit, da mi dovolite vzeti, kar mi ta dobra gospôda ponuja.“ — „Ne bodi vender takó priprost,“ reče gospodar; „vzemi, kar ti kdo dá. Bodeš pa že zopet kaj neumnega napravil, kakor včera, ko nisi hotel tolarjev vzeti; a povej mi vender, kaj ti je gospôda ponudila?“ — „Baron in baronovka sta me nagovorila, da me s seboj vzameta, ako hočem iti, a jaz sem dejal: „Rad grem, vender poprej

ne obljubim, predno vas za svèt in privoljenje ne poprosim.“ — „Srečen Pavle,“ reče gospodar, „sreča te išče, ne izpusti je iz rok. Zdaj spoznam, da nisem prav storil, ko sem te včeraj ozmirjal, ker nisi hotel ponujanih tolarjev vzeti. Tvoje dobro srcé in tvojo pripravnost bližnjemu pomagati, hitro ti je Bog povrnil. Pojdi brž k dobri gospôdi nazaj, in reci, da z veseljem privolim, da te vzamejo. Ali čakaj! da bode bolj gotovo, grem jaz sam s teboj, da te izročim.“

Pavel in gospodar gresta gospôdi naproti, katera se ravno po cesti izprehaja. Pavel se že od daleč odkrije in prosi gospodarja tudi takó storiti. Ko bližej prideta, ponižno se Pavel prikloni ter gre obema roko poljubit, rekoč: „Moj gospodar me rad pustí z vami; da je to res, prišel je sam povedat; prosim zdaj, da bi me s seboj vzeli, ker vam obljubim veliko veselja delati, vse bodem rad storil, kar mi ukažete. Dobrote nikoli ne pozabim, vedno vam bodem hvaležen.“ Baron in baronovka rečeta: „Prav je to, le priden bodi in nič hudega ti ne bode.“ Pavel je precej pri gospôdi ostal, a gospodar ves zamišljen domov otide.

IV.

Pavel dijak v Nemškem Gradci.

Drugi dan je bila kočija že popravljena, gospôda gre dalje in Pavel z njo. Težko mu je

bilo pri sreci zapustiti domačo deželo in iti v ptuje kraje med ptuje neznane ljudi. A mislil si je, Bog je povsod, vsa zemlja je njegova. Dobrotljivega Boga sem si za očeta izbral, in moj dobrotnik, gospod baron, bode moj telesni oče. S takimi mislimi zapustí Pavel rojstni kraj. O malem Šmarnu je prišel Pavel s svojo gospôdo v Nemški Gradec. Baron je takój ukazal narediti mu lepo gospodsko oblačilo. Dal mu je posebno čumnato, kupil mu potrebne knjige, in ga potem pelje zapisat v šolo.

O vseh Svétih je začel Pavel hoditi v prvo latinsko šolo. Takó se je učil, da so se vsi učitelji njegovej razumnosti čudili. Prvi je bil med vsemi dijaki, svojimi továriši. Domá se je pridno učil, gospôdi pri mizi stregel, in časi družini iz kakih lepih knjižic z večera kaj bral. Molil je takó rad in vselej s tako pobožnostjo, da so se vsi njegovej obnaši čudili. Od prvega do zadnjega so ga pri hiši vsi radi imeli. Srečno je takó živel v hiši svojega dobrotnika. S svojimi sodijaki se ni mnogo pečal. Samo z jednim je bil prijatelj, in ta je bil Avguštin Zorman po imenu, kateri je bil plemenitega rodú in z Dunaja domá, tudi priden in bogoljuben mladenič. Po nesreči so Avguštinovi starši svoje veliko premoženje izgubili; samo graščina blizu Dunaja jim je še ostala, zaradi katere pa je še pravda tekla. V tem so Avguštinovi starši pomrli, in zdaj je bil Avguštin takó ubožen, da je le iz dobrot očetovih prijateljev v Gradcu živel, kateri so mu v šolah pomagali. Cela tri leta je bil Pavel Svetín vedno vesel, lepo

rejen in vrl mladenič. Vedno je Boga hvalil, da mu je takó dobrega očeta dal, ker svojega pravega očeta nikoli ni poznal. A četrto leto je začel Pavel žalosten postajati, in še bolj pogosto moliti. Večkrat od barona vprašan, kaj mu je, odgovoril je: „Žalosten sem, ker vidim toliko ljudi, da se jim hudo godí, a meni je dobro. Vsakemu bi rad pomagal, kakor ste vi meni pomagali.“ — Baron vpraša tudi druge posle pri hiši, s katerimi je Pavel jédel, ako vedó, zakaj Pavel hujša. Rekli mu so: „Pavel mora hujšati, ker zeló malo jé, več nego li polovico si vselej prihrani, v papir zavíje, in nekam skrivaj nosi, a nobeden ne vé kam.“ Drugi dan po kosilu ga baron takój pokliče, in pošlje pol ure daleč po opravilu. V tem gresta baron in baronovka, da preiščeta Pavlovo skrinjo, in se prepričata, ali je res, kar družina od Pavla pripoveduje. Res najdeta v skrinji pod oblačili zavit kosec mesá, malo kruha in sira. „Kaj bodeva zdaj storila s Pavlom?“ vpraša baronovka svojega gospoda; „to je nehvaležnost!“ — A baron jej odgovori: „Moja ljuba! tiho bodi, kar v misli mu ne vzemi; drživa se, kakor da bi nič za tó ne znala; še denes bodeva zvedela, kam nosi, potem bodeva z njim govorila.“ — Baron skrivaj ukaže jednemu svojih služabnikov, da naj gre za Pavlom, kadar pojde v šolo, in naj od daleč za njim sledí, kam bode spravljeno mesó, kruh in sir nesel. Pavel pride kmalu domóv, po navadi zvestó opravi vse, kar mu je naloženega. Vzame knjige in skrivaj pobaše v žepe spravljeno jed ter gre v šolo. Ba-

ronov služabnik ga od daleč pazi, gre za njim, brez da bi ga bil Pavel opazil. Predno gre v šolo, skoči hitro v vežo neke hiše, ne daleč od šole, ter gre po stolbah v podstrešno čumnato, kjer je jeden njegovih tovarišev bolan ležal. Hlapec leze tiho za njim in posluša pri vratih, kaj se pogovarjata. Toliko je slišal hlapec Pavla govoriti: „O ljubi prijatelj moj! Denes sem ti še prinesel, smiliš se mi, a ne vem ali ti bodem mogel še kaj prinesiti; zdi se mi, da so jáli paziti name, in so prišli do tega, da ti jedí nosim.“ Bolnik to slišavši, na glas je jokal in dejal: „O če me še ti zapustiš, moram od vsega hudega umreti.“ — Pavel ga je tolažil in opominal, da naj v Bogá zaupa, ker Bog nikogar ne zapusti, pa tudi njega ne bode zapustil. Hlapec ni več slišal, hitro je odšel, da bi ga Pavel ne ugledal. Domóv prišedši, povedal je vse baronu, kar je slišal, in si je tudi hišo dobro zapomnil. Baron, ker je znal, da mora Pavel zdaj celi dve uri v šoli biti, napravi se in gre, pa tudi hlapec mora ž njim, da mu pokaže čumnato, v katerej leži bolni dijak. Kadar stopi baron v čumnato, vidi na ~~golej~~ slami ležati bolnega, zeló ubožnega dijaka, ki je bil bolj mrliču nego li živemu človeku podoben. Baron reče bolnemu mladeniču: „Zvedel sem, da si siromak in veliko pomanjkanje trpiš; zatorej pridem, da te obiščem in ti pomorem; vender mi najpred povej, kako se ti pravi in kdo so bili tvoji starši.“ — Bolnik odgovorí, a tiho, ker je bil preveč slab: „Avguštin Zorman mi je imé; moji starši so bili zeló

premožni, a prišli so ob vse, sama graščina jim je še ostala, za katero se zdaj moji sorodniki pravdajo, da je menda nikoli ne bodem imel, da-si po mojih starših le meni pripada. Pomagati mi nobeden noče. Dokler sem hodil, dobil sem pri dobrih ljudéh kak dar, a zdaj sem sirota, ne morem se ganiti iz postelje, nikogar ni, da bi mi kaj pomogel. O Bogú se usmili, začel je zdaj bolnik jokati, z veliko nadlogo me je Bog obiskal, vse me je zapustilo. Imel sem ljubega prijatelja, Pavla Svetína po imenu, on mi je vsak dan prinesel jesti, kar je sam pristradal, in mi je večkrat postelj prestljal. A ravno denes mi je povedal, da mi ne utegne več pomagati. Rad bi storil, a ne more. O gospod! ne zamérite; ne vé m, kdo ste, in kaj ste; sam Bog vas je prinesel mi pomagat; prosim vas, da mi nekoliko jedí pošljete, ako ne, moram od pomanjkanja umreti. Bog vam bode obilo poplačal, kar mi bode te dobrega storili; če vam družega ne bodem mogel povrniti, molil bodem za vas.“ — Užalilo se je dobremu baronu, vídečemu mladeniča takó zapuščenega, ki je bil tudi plemenitega rodú. Skrivaj si je solze iz oči obrisal, in mu družega ni rekel, nego obljubil mu je pošiljati dobrih jedí, in odšel je. Kadar baron domóv pride, pové vse, kar je videl svoje gospé. Ves žalosten je bil Pavel, iz šole domóv prišedši. Ko knjige iz rok déne, pokliče ga baron. Hitro uboga in gré k baronu, kate rega najde na zložnem sedeži in gospó poleg njega. „Kaj mi ukažete, gospod baron milostivi,“

vpraša Pavel ponižno. Baron se drži srdito in reče: „Pavle! zakaj si nehvaležen? Ali ne veš, da sem ti mnogo dobrega storil? Zakaj zdaj skrivaje od hiše nosiš in mi delaš kvaro? Vse vem zdaj, kako ravnaš; vselej v šolo gredoč polne mavhe nabašješ jedí in jih odneseš. Več ne moreš zdaj skrivati in tajiti, povej zakaj to delaš?“ — Pavel ves blede in prepaden ponižno odgovori, kakor se spodobuje gospodu odgovarjati, in reče: „Gospod baron milostivi, oče moj! dobrotnik moj! prosim, da mi dovolite odgovoriti.“ — Baron reče: „Govóri!“ — „Ne tajim,“ začne Pavel govoriti, „da sem večkrat nesel jedí od hiše, a nisem nič kvare napravil. Pristradal sem in svojim ustom pritr-gaval, da sem ubožnemu bolniku, svojemu továřišu, nekoliko hrane odnesel. Najmanjše stvari nisem vzel od hiše, nego samo to, kar sem samemu sebi jedí pritrgal. Vam kvaro in krivico delati, vest mi ne dopušča. Vas za družega prositi si nisem upal, ker vam še za te dobrote, kar mi jih storite, ne bodem mogel nikoli dosti se zahvaliti. Továriš se mi je zelo smilil. Mislil sem si, ker ste vi meni toliko dobrega storili in mi toliko pomagali, tudi jaz sem dolžan, ako morem, drugim pomagati in jim kaj dobrega storiti.“ — Baron in baronovka sta se le na videz nekaj časa jezno držala, a zdaj jima to ni bilo več mogoče, obéma so se solzé iz oči udrle, in dejala sta: „Ne boj se, Pavle! Vse je nama znano, kako si ravnal. Rada sva te do zdaj imela, ali še veliko rajši te bodeva imela zanaprej. Bodi vedno tako dober, zvest in usmiljen,

in Bog ti bode dal srečo.“ To rekši, objemata ga drug za drugim ter potem nadaljujeta: „Zdaj si naju ljubeznjiv sin, od denes ne bodeš več jedel pri družini, nego z nama, in kar koli poželiš, samo reci in imel bodeš. Prav storiš, ako ubožcem pomagaš, to ti bode vedno prav hodilo. Pojdi zdaj hitro k svojemu dobremu bolnemu tovarišu in ga razveseli s temi stvarmi, ki jih imaš pripravljene tukaj.“ — Potem pelje baron Pavla v čumnato, kjer sta že dva hlapca pripravljena bila, katera sta nesla jeden poln jerbas dobrih jedí in sladkega vina, a drugi mehko posteljo. „Vse to izróči ubozemu, bolnemu dijaku ter mu reci: tist gospod, ki te je obiskal, pošlje ti vse to, in tudi zanaprej bodeš dobival vsega, česar potrebuješ.“ Drugi dan pošlje gospod tudi svojega zdravnika k bolnemu dijaku, kateri je takó dolgo k njemu hodil, da ga je popolnem ozdravil. S kakim veseljem je Pavel šel s hlapcema k svojemu bolnemu prijatelju, to se ne dá povedati. Komaj stopi v bolnikovo čumnato, takój mu oznani, rekoč: „Hváli Boga, prijatelj moj ljubi, on je videl tvoje solzé; z usmiljenim očesom te je pogledal, in zdaj ti pomanjša tvojo ubožnost. Glej, moj gospod ti pošlje dobrih in zdravih jedí, in tudi dobrega vina. Tudi mehko posteljo, katere pač najbolj potrebuješ. Kar koli bodeš potreboval še naprej, vsega bodeš imel. Moj dobri gospod, moj oče, obljubil je zate skrbeti, da zopet ozdraviš. Glej, da Bog res nikogar ne pustí od hudega konec vzeti, kdor v njega upa.“ — Bolnik na vse

to ni mogel ničesar odgovoriti, obrnil je oči k nebesom, rekoč: „O Bog dobrotljivi! nisem vreden tolike dobrote; povrni obilo mojemu dobrotniku, jaz mu povrni ne morem.“ — Vsak dan je potem Pavel smel obiskati svojega bolnega prijatelja, in mu nesti, česar mu je bilo treba. V pólu leta je ozdravel in zopet prišel k močém. Prvi pot bolnega Avgušтина po bolezni je bil v cerkev. Pred véliki oltar je pokleknil in takó goreče molil in Boga hvalil za zdravje, da je bil ves v Boga zamaknen. Ker je bilo to po póludne ter ni nobenega človeka bilo v cerkvi, molil je na glas. V tem, ko Avguštin ves v pobožnost zatopljen pristrčno moli in Boga hvali, prideta dva tuja gospoda v cerkev, da bi jo ogledala znotraj. Tiho hodita; Avguštin ju ne vidi, le naprej moli glasno. Gospoda sta slišala te le besede, ki jih je govoril: „Dobri oče nebeški! Ako je tvoja sveta volja, ohrani mi zdravje in daj mi priložnost toliko zaslužiti, da bodem mogel kdaj povrni dobrotnikom, kar so mi dobrega storili.“ — Tuja gospoda Avgušтина gledata in se čudita njegovej gorečej molitvi; nočeta ga motiti v njegovej pobožnosti, a vender bi rada znala, kdo je ta pobožni mladenič. Ko si cerkev ogledata, gresta vèn in zunaj pri vratih čakata molijočega mladeniča. Kadar pride Avguštin iz cerkve, rečeta mu: „Tujca sva, prideva z Dunaja, ali nama znaš kaj povedati od te cerkve? Koliko je stara in kake znamenitosti hrani v sebi?“ Avguštin odgovorí: „Rad bi vama povedal, ali meni samemu ni nič znanega o tem; nikoli se

nisem pečal s takimi stvarmi; dijak sem, in bávil sem se do sih dob le s šolskimi vêdami. Bil sem zeló bolan, a ljubi Bog mi je zopet podelil zdravje, zato sem se mu prišel denes prvič tu sim zahvalit.“ — Potem reče jeden tujih gospodov: „Tudi mi dva iščeva dijaka, imava mu nekaj zeló veselega povedati; morda znaš ti nama povedati, kje bi ga dobila.“ Avguštin odgovorí: „Kmalu ga dobôdemo, ako mi le povesta, kako mu je imé in kako se piše. Gospod odgovorí: „Dijaku, ki ga iščeva, imé je Avguštin, piše se Zorman.“ Avgušтина, ki je bil še od bolezni nekoliko slab, ob teh besedah izpreletí rudečica, pomolčí ter misli ali bi povedal ali ne, da je on tist, katerega iščeta. Vender reče: „Gospoda moja! ako tega dijaka iščeta, moram vama povedati, da sem jaz. Prosim vaju, povédita mi, kaj imata meni veselega oznaniti.“ — Gospoda rečeta: „Ti si še slab od bolezni, idimo na tvoj dom, tam ti bodeva povedala in pismo pokazala.“ — „Ne grem poprej domóv,“ reče Avguštin, „dokler ne opravim tega, kar sem obljubil, da se namreč zahvalim svojemu dobrotniku, baronu I.“ — „Prav je,“ rečeta gospoda, „gremo tedaj skupaj; tudi midva sva znana z baronom.“ Avguštin se zahvali baronu za vse dobre, poljubi mu rokó in reče: „Bog vam povrni stotéro! družega ne morem storiti, nego to, da bodem molil za vas. Ako bi imeli kdaj priliko, da bi mogel kateremu vaših kaj pomagati, z veseljem bodem storil; vaših dobrot ne pozabim nikoli.“ — Zdaj stopi jeden dunajskih gospodov

in pokaže baronu pisanje o Avguštinovih zadevah. Baron bere glasno. Zapisano je bilo : „Pravda je končana, krivični sorodniki Avguštinovi, kateri so se bili polastili graščine, katera po pravici Avguštinu Zormanu pripada, izgubili so pravdo. Avguštin je njeni pravi gospodar, njemu se mora takój izročiti. Ker pa nikomur ni znano, kje živi, mora se po vseh mestih iskati, da se najde in povrne v svojo domovino. Ta dva dunajska gospoda sta bila dva odvétnika, ki sta se za Avgušтина potezala ter mu graščino in vse premoženje ohranila. Zatorej sta sama prišla, da ga poiščeta in mu to veselje naznanita. Vsi skupaj so pri baronu ostali in se gostili. Baron je bil zeló vesel te dogodbe. A najbolj vesel je bil Pavel, Avguštinov továriš, če tudi se mu je težko zdelo ločiti se od svojega prijatelja. Ves teden so bili skupaj pri baronu. A sedmi dan gre Avguštin z dvema gospodoma na svoje posestvo. Kadar sta se Pavel in Avguštin poslavljal, bile so Pavlove zadnje besede : „Bratec ! v nadlogah si upal v Boga, tudi v sreči na Boga ne zábi.“ Avguštin obljubi, in ločila sta se. Pač je resnica : Prijatelj, kadar je izpred očí, kmalu je iz srcá. Prijatelj je dober, dokler kaj pomaga ; a kadar ga ne potrebujemo, malo nam je zanj mar. Takó je bilo tudi pri Avguštinu. Pozabil je svojega továriša Pavla, kakor nekđaj točaj na egiptovskega Jožefa. Več se ni nanj spominal, nikoli mu ni pisal, nikoli nič sporočil. Pavel ni znal, ali Avguštin še živi, ali ga morebiti ni več na tem svetu. Nič ni slišal

niti o njem niti o njegovej graščini. Mislil si je: Takó je na tem svetu; kako hitro se prijatelj pozabi! A vender ni bil hud nanj, mislèč si, da ali nima časa, ali je bolan.

Pavlu se je zdaj pri njegovem dobrotniku baronu I. zeló dobro godilo. Imel je vsega, česar je želel. Gospod in gospá se nista ganila, niti stopinje nista storila brez njega. Pravi oče in prava mati ne moreta bolje ljubiti svojega otroka, nego sta óna dva ljubila Pavla. A vse to zaradi tega, ker sta spoznala, da ima Pavel plemenito dušo, dobro in čisto srcé. Veliko veselje sta imela z njim. Vrhu tega je bil Pavel vedno prvi v šolah. Zdaj je bil že v sedmej šoli, a še vedno ponižen in postrežen. Da-si v tolikej sreči, vender ni bil Pavel nikoli prav vesel, ampak vedno zamišljen in od dne do dne bolj žalosten. Večkrat sta ga gospod in gospá vprašala: „Pavle, zakaj nisi nikoli prav vesel in dobre volje? Glej, z nama greš v vsako hišo, k vsakej gospôdi; saj ti dava vsega, česar želiš; povej nama vender, čimu si tako zamišljen in žalosten?“ — Pavel pové odkritosrčno: „Ravno to me žalostí, ker se mi zdaj predobro godí. Bojim se, da me bodo zopet nadloge zadele. Časna sreča je opotočna, človek ne sme nikoli na njo preveč upati.“ — H konci družega leta, ko je Pavel ravno osmo šolo zvršil, naglo umrje njegov dobrotnik baron brez vse oporoke. V nazočnosti treh prič je še te besede rekel: „Vse za menoj podéduje moja gospá, katera pa ne sme pozabiti Pavla.“ Družega več ni

mogel naročiti. Veliko žalost je občutil Pavel v svojem srci ob smrti svojega očeta in dobrotnika. A še huje je žalovala njegova gospá. Ni se dala utolažiti. Od prevelike žalosti je izbolela, in čez osem dní tudi ona umrla brez vse oporoke. Niti besedice ni naročila. Proč je bila zdaj Pavlova sreča. Lákomi sorodniki so vse pobrali ter Pavla iz hiše zapodili, rekoč: „Ti si že dosti pokojnemu baronu požrl, zdaj se poberi, kamor ti drago.“ Lehko bi si bil Pavel kaj od premoženja vzel v bolezní svoje dobrotnice, ali tega ni hotel, ker čisto je hotel imeti svojo vest. Vedel je, da po krivici dobljeno blagó nikoli ne tékne. Moral je iti prazen od hiše; toliko je vzel, v kar je bil oblečen. „Kam se hočem dejati?“ rekel je sam v sebi. Bog mi je vzel dobrotnike; zopet ga nimam človeka, da bi mi pomagal v višje šole stopiti in se še kaj dobrega učiti. Zahvalim Boga, da sem se toliko naučil, šel bodem zdaj službe si iskat po graščinah; morda najdem zopet dobrih ljudi, da mi dadó službo in potrebnega živeža.“ — Drugi dan vstane Pavel zgodaj in se napravi. Predno se podá na pot, gre še poprej v cerkev; bil je pri sv. maši, molil je goreče in Boga prosil, da bi mogel priti k ljudém, pri katerih bi mogel pošteno in pravično živeti ter je obljubil zvestó se vselej vsacega greha varovati. Ko je odmolil, vzame bukvice in palico, in se podá na pot. Druzega ni imel s seboj vzeti, vendar je bil vesel, ker je nesel s seboj čisto in nedolžno srcé.

V.

Pavel najde svojega prijatelja Avgušтина.

Ko se je Pavel podal na pot, in je pre-mišljeval, kam bi se obrnil, in šel službe iskat, poménil jo je naravnost proti Dunaju. Rekel je sam v sebi : „Dunaj je veliko mesto, mnogo je tam ljudi, še nad pet sto tisoč jih je ; gotovo je tudi med tolikim številom mnogo dobrih in usmiljenih. Kdo vé, če ne najdem kakega dobrotnika, da mi pomaga še višje šole izdelati ? Nekaj pa, ker sem se že mnogo naučil, prislužim si sam, kadar bodem otroke učil.“ Pavel gre počasi ; pot mu je bil težaven, ker ni bil hoje vaje ; vedno je moral počivati. Kmalu ga je tudi začelo pomanjkanje nadlegovati. Ker je bil Pavel ponižen, šel je zvečer vselej v kako kmetsko hišo, kjer je večji del našel dobrih ljudi. Kaj lepega jim je bral iz knjižic, ali jim pa tudi kaj povedal. Radi ga so poslušali, z veseljem ga prenočili, in mu večerjo in zajutrek dali, brez da bi mu bilo treba kaj plačati. Krčme se je vselej izogibal, tudi dokler je še denarjev imel. — Srečno pride Pavel blizu Dunaja, več ni bil kakor še kakih sedem ur od njega, a težko je že hodil. Z vélike ceste ugleda lepo veliko graščino na lepem zelenem brdu, dobro uro od ceste. Po póludne je že bilo ; namesto da bi šel dalje po cesti, zavije v stran in gre proti graščini ; mislil je, morebiti gospodar graščine ravno kakega pisarja ali kakega učitelja svojim otrokom

potrebujo. Ali mi pa zna kam drugam svetovati. Pavel pride do graščine ves truden in zdelan, séde na klop pred gradom ter čaka, da bi ga kdo ogovoril. Ker ni bilo nikogar, gre v graščino in najde hišnika dobro rejenega, kateri je že od daleč zakričal: „Kaj hočeš, kaj iščeš tukaj?“ Pavel odgovori: „Dijak sem osme šole, od vseh zapuščen. Druzega nimam, kakor šolska spričevala, kako sem se učil in zadržal. Prosim vas, če bi me potrebovali, da bi me v službo vzeli.“ Hišnik mu ostro reče: „Gospoda ni domá, pa tudi dobro vem, da nobenega ne potrebujemo, pobéri se!“ — Pavel pravi: „Vsaj toliko mi dovolite, da tukaj prenočim. Pozno je že ter ne vem, kam iti, še nikoli nisem bil v tem kraju.“ — Hišnik zavpije: „Nič nè! meni je gospod prepovedal takih potepuhov pod streho imeti. Dobôdi, kjer moreš, da pod streho prideš. Kuharica! daj mu malo črnega kruha in hitro naj se spravi.“ Kuharica je vse to videla in slišala. Zeló se jej je Pavel smilil, mislila je, morebiti je pošten človek in naš hišnik ga takó z grda odžene; vem, da bi gospod sam ne bil takó z njim storil, in to že zaradi tega ne, ker je Pavel že osme šole dijak. Zatorej pelje kuharica Pavla v svojo čumnato, dá mu dobrega kruha, nekaj pečenega mesá, in mu vrhu tega še dve petici v roko potisne, rekoč: „Tukaj imate prijatelj večerjo, a petici bodele imeli, da plačate od postelje, in še tudi za kozarec vina. Podajte se do prve kôče, tam je moja teta; pojdite noter in tam prenočite, gotovo vas bodo radi sprejeli.“ —

Pavel gre in po poti premišljuje. „Lejte,“ mislil si je, „ta ki ima priliko dobro storiti, trdega in neusmiljenega srcá je, a dobre usmiljene duše na tihoma delajo dobro. Bog poplačaj usmiljenej ženski, ki mi je pomagala z dobrim srcem. A neusmiljenemu hišniku naj Bog trdo srcé omečí, da bi proti drugim ubogim ne bil takó neusmiljen, kakor je bil proti meni. Nič hudega mu zato ne želim.“ Pavel gre do kočé, kakor mu je kuharica rekla. Temá je že bila, potrka na vrata, prosi, in ljudjé so ga radi prenočili. Vprašali so ga, zakaj ni prenočil v graščini? Pavel, ker nikoli ni opravljal, rekel je: „Kuharica mi je svetovala k vam.“ Zvečer je Pavel ljudém mnogo lepih rečí pripovedoval, vsi so ga radi poslušali. Gospodar je rekel: „Denes ste nam pač prav prišli, ker ne smemo iti spat, predno se graščinski gospod mimo ne pripelje. On je naš gospod, kočá je njegova, pustí nas notri prebivati, da mu časi kaj postrežemo. Ravno denes se je peljal sosédno gospódo obiskat, z večera se bo mimo peljal ter bode nas jednega poklical, da ga do grada spremi in mu svéti, ker pot še ni udelan.“ Pavel vpraša gospodarja: „Povejte mi, prijatelj! Kako se vašemu gospodu pravi, kako mu je imé, ali je star ali mlad?“ Mož pravi: „Imé mu je Avguštin, priimek ima Zorman. Mlad je, ravno letos se je oženil, in je šel s svojo gospó v sosédno graščino v vas. Čudno se je z našim gospodom godilo, mnogo bi vam imel povedati, a meni se zdi, da se ravno pelje.“ Komaj mož izgovori, kar kočijaž zavpije:

„Urban! — takó je bilo kočarju imé — híti posvétit, gospod so se pripeljali.“ Pavel hitro vzame svetilnico, in reče kočarju: „Pustíte mene, da grem jaz namesto vas posvétit gospodu, če vam je ljubo.“ Kočar pravi: „Zeló mi ustrezete, pojdite srečno, čakali vas bodemo z lučjo, da se povrnete.“

Pavel spremi graščaka do dóma, dobro ga je poznal, ali ni se mu hotel razodeti. Ves pot je molčal; le toliko je povedal, da je dijak in da bode prenočil v koči. Gospod se dalje ni brigal, pride domóv, skoči iz voza, pelje svojo ženo za roko, in gre v gorenje sobe. Druzega ni rekel, nego hišniku je ukazal dati kozarec vina dijaku, kateri mu je posvetil. Zdaj je Pavel premišljeval, kako bi naredil, da bi z gospodom govoril in ga skušal, ali ga bode hotel poznati ali ne, ki mu je toliko dobrega v bolezni storil. Kuharica je bila brž pri Pavlu in ga vpraša, kako je to, da je on prišel posvetit gospodu. Potem, ko jej je vse povedal, prosi jo, rekoč: „Prosim vas, pojdite góri k gospodu in recite mu, da ga jaz prav dobro poznam, in da bi rad le jedno samo besedo z njim govoril.“ — Kuharica gre in pové gospodu, da dijak, kateri je prisvetil, želi z njim govoriti. Tudi pové, kako je bil ravno ta dijak malo prej od hišnika iz graščine odgnan. Gospod gre hitro v spodnjo hišo, kjer je dijak čakal. Ko vstopi, reče mu Pavel: „Avguštin, ali me še poznaš, ali me morebiti že ne bodeš hotel poznati? Glej, Pavel, tvoj nekdanji prijatelj te je prišel obiskat.“ Avguštin, ko je te besede slišal ostrmí, niti besedice ne more iz-

pregovoriti, ker je zdaj Pavla po glasu in po besedi spoznal. Potem stopi k njemu, objame ga in poljubi, rekoč: „Prijatelj moj ljubi! Ne zaméri, da sem si dal od tebe takó postreči, da mi še po noči svetiš, in nisem znal, kdo si. Zakaj se mi nisi razodél? O prijatelj, pristréni moj, ne misli, da sem nate pozabil, ali da bi te poznati ne hotel. Vem, da si to mislil, ker ti ves čas nisem nič pisal in nič sporočil, kar sva se ločila; a verjemi, da so me velika opravila in skrbí zadrževale. Vsak dan sem na te mislil, in ko bi bil slišal, da česa potrebuješ, vse bi ti bil rad dal. Pojdi z menoj v gorenjo sobo, da bodeš z menoj večerjal in pri nas spal.“ Z velikim veseljem pelje zdaj Avguštin svojega nekdanjega, dobrotljivega Pavla v lepe gorénje sobe, z drago lepo opravo napolnene, in svojej ženi vse pové, koliko dobrega mu je ta prijatelj storil. Zatorej ga je tudi gospá, Avguštinova žena, prijazno sprejela, in mu stregla kakor svojemu bratu. Pri večerji sta se Avguštin in Pavel po bratovski pogovarjala o poprejšnjih časih, in se spominala, kako se jima je godilo. Naposled reče Avguštin: „Povej mi vender, Pavle moj ljubi, kaj te je prineslo tako daleč, kam greš in kam si se naménil.“ Pavel mu vse po vrsti razloží, kako so mu njegovi dobrotniki pomrli in kako je odgnan brez imenja, brez pomoči. Zdaj išče službe ali dobrega človeka, da bi mu pomagal. Naposled reče: „Glej, Avguštin, tebi se je prej hudo godilo, meni je bilo dobro. Zdaj je tebi dobro, a meni hudo. Taka je časna sreča, opotočna

je; o da bi le večno neizkončno srečo v nebesih dosegli!“ Solzé so Avguštinu v oči stopile, družega užé ni mogel reči, kakor te besede: „O Pavle! ne bodeš, ne bodeš nesrečen nè, dokler bodem jaz živ. Nisem pozabil, da si mi življenje otél. Pri meni imaš vse, česar želiš, ako bi si polovico moje graščine izvolil, vesel ti jo dam. Ali o tem se bodeva jutri menila, nocoj greva spat, ker je že pozno.“ Drugi dan ukaže Avguštin napraviti dobro kosilo, veliko pojédino, in povabi vse svoje prijatelje, da bi se gostili in veselili. Pri jedi je Avguštin vsem povabljenim rekel: „Glejte, ta je moj pravi, resnični prijatelj, moj dobrotnik, ki me je prišel obiskat. Pripravljen sem mu zdaj, kar je mogoče, dobrote povrniti; zatorej vi ste priče, česar koli poželi, rad mu dam. A moj hišnik je včeraj tega mojega dobrotnika z grda od hiše odgnál, in da ni Bog takó naklonil, in da bi dobri ljudjé ne bili usmiljeni do njega, denes bi jaz tega veselja ne imel. Do smrti bi me bilo bolelo, ako bi bil zvedel, da je moj dobrotnik takó neusmiljeno od moje hiše odgnan. Pokličí hišnika,“ reče Avguštin hlapcu, ki je pri mizi strégel, „da mu v pričo vseh povem, kar mu gre.“ Hišnik pride. Avguštin mu srdito reče: „Poznaš tega gospoda? Zakaj si ga včeraj takó z grda od hiše iztépel? Da-si ga nisi poznal, vender ne bi smel takó neusmiljen biti. Glej, moj dobrotnik je to, življenje mi je ohranil. Kdor ni usmiljen, niti usmiljenja vreden ni; zatorej pojdi, poišči si službe, kjer hočeš, pri meni užé nimaš več kruha. Sedem dni

ti dam odloga službe iskat; če jo najdeš ali ne, spraviti se moraš.“ Hišnik se je izgovarjal z nevednostjo in prosil, da bi ga še imeli, rekoč: „Kam hočem iti na starost? Kako bomo živeli, žena in otroci? O Bogu se usmili!“ — „Pobéri se!“ zavpije nanj Avguštin, „zdaj čutiš, kako hudo déje neusmiljenje.“ — S solznimi očmi otide hišnik ves žalosten, vzdihuje, ne vé se kam dejati, na glas joka in njegovi otroci tudi z njim. Kadar otide, obrne se Pavel k svojemu prijatelju Avguštinu, rekoč: „Bog te živi, prijatelj moj Avguštin, gospod te imenitne graščine. Ne huduj se, da te v pričo vseh povabljenih za besedo primem. Obljubil si mi dati, česar prosim, ne zametaj tedaj moje prošnje. Prosim te samo to, da hišnika ne deneš iz službe; ohrani ga do smrti. Ne huduj se o tem, kar je storil, saj znaš, da bode naprej ves drugačen. Nikdar bi jaz ne mogel vesel biti, ako bi zaradi mene kdo bil nesrečen. Rajši hočem še temveč uboštva trpeti, nego k nesreči bližnjega pripomoči.“ — Po teh besedah so se vsi povabljeni razjasnili in oveselili, ker žalostni so bili ob hišnikovem zmérjanji. „O blagi, usmiljeni Pavle! ti si nam vsem v lep vzgled krščanske ljubezni. Gotovo ti Bog vse obilo poplača.“ Takó so vsi ob jednom veseli glas zagnali in na zdravje Pavla in graščaka Avgušтина pili. Dobro volje so bili ves dan in dolgo v noč. Avguštin je hišnika obdržal na Pavlovo prošnjo in mu je obljubil tudi do smrti ga imeti. Vesel dan je bil to vsem, kar jih je bilo v gradu, posebno vesela je bila kuharica.

Tri tedne je ostal Pavel v graščini. V tem mu je Avguštin vsa nova oblačila dal storiti, napravil mu vse potrebne reči, in ga potem poslal na Dunaj. Dal mu je s seboj obilo denarjev in list, katerega je pisal k svojemu strijcu, kateri je bil v imenitnej službi na Dunaji. Takó je govoril Avguštin prijatelju Pavlu, predno ga je od sebe izpustil: „Pavle moj dragi! blágo je tvoje sreé! hrani te Bog, da ne prideš v kako pogíbelno službo, kjer bi se ti srcé spačilo. Bodi dober tudi naprej in pojdi se še učit. Pojdi na Dunaj, da skončáš vse šole; primi se učenosti katere koli, izvoli si stan, kakeršen koli, od mene bodeš imel vso potrebo, kakor si jo imel pri svojem dobrotniku baronu I. v Nemškem Gradci. Pojdi z gladkim pótem k mojemu strijcu, podaj mu pismo in vzprejel te bode rad in ti dal ob mojih troških, česar bodeš potreboval.“ Lepo se Pavel zahvali za tako dobrotljivo prijaznost. Prijatelja se objameta ter poljubita. Pavel otide na Dunaj.

VI.

Pavel desetošolec na Dunaji.

Z groznim veseljem gre Pavel Svetín proti Dunaju; ni mu bilo več treba skrbeti, kam in kje pod streho priti, imel je denarjev dosti, in na Dunaji se je znal kam obrniti. Vesel je bil iz vsega srca, da bo zopet hodil v šolo in se lepih reči učil. Posebno so ga že naprej veselile velike

ali visoke šole. Ves pot je Boga hvalil, ker mu je toliko dobrotljiv in usmiljen. Po potu je tudi premišljeval, katerega stanú bi se lotil; ali bi šel v deseto šolo, in se pripravljaj za duhovski stan, ali bi se poprijel medicine, in se učil zdravilstva, da bi bil zdravnik pozneje; ali bi se učil práva, da bi bil besédnik ali pravdni dohtar. Ves pot je premišljeval, kaj bi si izvolil, ali gotovega si ni še ničesar izbral. Kar iz daleč ugleda visoki stolp cerkve svetega Štefana, kateri izmed velikih poslopij visoko kipí proti nebu, in od katerega visočine je že toliko slišal pripovedovati. Iz vsega srca zdaj Pavel vzdihne k nebesom, rekoč: „O Bog dobrotljivi! razsvéti mi um in pamet, da si izvolim pravi stan, v katerega si me namenil, da se obrnem na pravi pot, kateri je tebi všeč. V to cerkev pójdem, katere zvonik sem najpred ugledal, tam hočem moliti in prositi razsvitljenja, da si to izberem, kar je tebi, o dobrotljivi Bog, dopadljivo.“ — Pavel gre zdaj srečno naprej ter se ne ustavi tako dolgo, dokler ne pride do vélike cerkve svetega Štefana. Na ravnost gre v cerkev; bila je ura 4 po póludne, ter tako prisrčno in zamišljeno moli, da se ni brigal za duhovne gospode, kateri so ravno po okončanej molitvi tiho iz cerkve šli. Vso uro je Pavel molil v cerkvi in premišljeval, katerega stanú bi se lotil. Potem je v svojem srci občutil neko veselje in notranje želje po duhovskem stanu. Gotovo je to božja volja, mislil si je, Bog me je v duhovski stan namenil, tega si izvolim. S temi mislimi Pavel vstane in gre

iskat s pismom gospoda prijateljevega strijca. Kmalu pozvé zanj ter gre do njega. Predno je Pavel pismo oddal, vpraša ga gospod prijazno: „Vi ste dijak iz ptujega kraja, videl sem vas v cerkvi; kaj ne, da ste bili malo poprej v cerkvi svetega Štefana pred oltarjem matere božje? To mi je bilo zeló všeč.“ — „Bil sem,“ odgovori Pavel, „molil sem in prosil Boga razsvitljenja, da bi se mogel pravega stanú lotiti.“ — Gospod pismo odprè in bere, kar spozna, da je to tist Avguštinov zvesti prijatelj in dobrotnik. Z velikim veseljem ga sprejme, veleč mu, da poleg njega sede, ter mu potlej tako le govori: „Pavle moj dragi! vse znam, kako se je tebi godilo. Znano mi je, koliko dobrega si mojemu stričniku storil in mu pomagal v bolezni. Vse to kaže očitno, da te je Bog v duhovski stan naménil. Poslušaj mene, stopi v deseto šolo, híti se učiti duhovskih vednosti, z vsem bodeš preskrbljen, česar koli potrebuješ. Ti bodeš kdaj dober duhovni pastir.“ — Pavel ponižno odgovori: „Velike časti vredni gospod! Ravno to je tudi moja misel; v cerkvi med molitvijo so se vzbudile v mojem srci velike želje po duhovskem stánu, tega se hočem poprijeti ter si prizadevati potrebnih ználosti si pridobiti. A vas prosim, da mi pomagate in me učite, kako se mi je vredno za ta sveti in imenitni stan, kakor je duhovski, pripravljati.“ — Pavel je stopil v deseto šolo, pridno se je učil, da mu ga ni bilo jednakega. Pri gospodu je imel stanovanje in živež, in z vsem potrebnem

ga je oskrbel njegov prijatelj Avguštin. Dve leti je hodil v deseto šolo iz gospodove hiše, a tretje leto je bil vzet v duhovnico. Četrto leto je bil v mašnika posvečen. Ko je Pavel vse šole zvršil, bil je takój postavljen za učitelja v malih šolah, da je fante učil krščanskega nauka, katero službo je pet let z velikim pridom opravljal. Potem je bil izvoljen za načelnika malim šolam, in to službo je opravljal šest let v svoje veselje in v veselje sebi izročenih učencev. Pozneje je bil izvoljen za poglavarskega svetovalca; zaradi njegove velike učenosti, bistroumnosti in lepega življenja mu je bilo to imenitno opravilo izročeno. Pri takej imenitnej službi je bil vendar vedno ponižen in pohleven. Kar več je mogel dobrega storiti, tem veselejši je bil. Posebno je rad pomagal ubožnim, vse jim je razdál. Da-si je bila velika njegova letna plača, vendar je živel jako skromno.

VII.

Pavel dvorni svetovalec, potem škof.

Znana je bila Pavlova učenost, modrost in pobožnost, ne le njegovim továrišem, nego tudi višjim oblastnikom; zato je bil od svetlega cesarja izvoljen za dvornega svetovalca, ko si je najmanj kaj tacega mislil. Več drugih, tudi učenih mož je bilo cesarju priporočenih za to službo; ali nihče drug nego Pavel Svetín je bil izvoljen in z veliko častjo v to imenitno službo povzdignjen.

Nekaj let je to težavno službo opravljal. Vsi njegovi višji oblastniki so ga radi imeli in so veseli bili, da so tako učenega in zvestega svetovalca dobili. Storil je, kar drugi niso mogli storiti, ker je znal več jezikov prav dobro govoriti. Izvoljen je bil potem za škofa v mestu I. Sloveča in imenitna škofija je bila to, ne daleč od Dunaja. Z groznim veseljem so ga prebivalci tistega kraja za svojega duhovnega višjega pastirja sprejeli, ker so že poprej toliko slišali od njegovih dobrih del. Velike prihodke je imel. Obilo blagá in premoženja mu je dajala škofija, vendar je Pavel ostal pri svojej navadi, da je namreč živel skromno in ponižno. Samo toliko si je prihranil, kolikor mu je bilo neogibno potreba, vse drugo je razdál ubožcem; bolnikom je pomagal in jim kupoval zdravila. Navado je imel reči: „Kar siromakom damo, to Bogu damo. Če bolniku postrežemo, Bogu postrežemo.“ — Ni čuda, da so ga vsi ubožni tistega kraja le očeta imenovali in vedno zanj molili. — Neki dan ga je njegov nekdanji prijatelj Avguštin obiskal, katerega je Pavel škof več dni pridržal, da sta se od nekdanjih časov pogovarjala, kako jima je bilo nekdanj hudo, a zdaj je obema dobro. Ko se graščak Avguštin zopet na pot proti dómu podá, izpremi ga škof Pavel do ceste; škofija je bila dobro uro od vélike ceste. Tu se prijatelja poslovita, drug drugemu srečo želita, obljubita si večkrat drug drugemu obiskati, in ločita se. Škof Pavel ravno v kočijo sede, da bi hitel domóv, kar stopi k njemu gospodar bližnje kóče,

in mu reče: „Milostivi gospod škof! Prosim vas, da bi stopili malo v mojo hišo pogledat bolnika, kateremu je zelo hudo. Sinoči sta prišla dva tujca zelo ubožna, raztrgana in lačna. Prosila sta me, da bi ju prenočil, ker nimata denarjev. Jeden je bil že včeraj jako slab, a denes mu je že besedo zaprlo; bojim se da bi ne umrl brez izpovedi. Njegov tovariš mu lepo streže, ali z nami ne more ničesar govoriti, zdi se mi, da je Francoz. Tudi ne vem, kake vere je bolnik; na vrātu ima majheno, lepo tablico navezano, a na tablici je podoba neke lepe gospé.“ Škof Pavel gre takój k bolniku, vpraša ga več reči, ali bolnik ni mogel ničesar odgovoriti, takó je že bil slab. Škof je dobro znal govoriti francoski, zato je vpraša bolnikovega tovariša, od kod sta prišla in kam gresta? Francoz mu odgovori: „Prideva iz ruskega cesarstva iz dežele Sibirije, kjer sva bila vjeta; a zdaj greva vsak na svoj dom.“ Francoz je bil vesel, da je škof Pavel tako lepo znal francoski govoriti, in razložil mu je vse ob kratkem, kako se jima je godilo: „Jaz sem pravi Francoz,“ rekel je, „blizu mesta Tulona domá, imé mi je Bazilij Hudon. Zapustil sem domá bogate starše, radi bi me bili odkupili, a ni bilo mogoče, moral sem biti vojak in iti s silovito Napoleonovo vojsko v gorenje mrzle ruske dežele. Ta moj bolni tovariš je Slovenec, imenitnega stanú, imé mu je Karl, s priimkom Gap. Tudi on je zapustil mater domá; njeno podobo še zdaj nosi na vratu. Oče mu je bil že poprej v vojski ubit. V vojski

sva bila pod jednim praporom, továriša in prijatelja sva si bila. Skupaj sva služila, skupaj sva bila vjeta in v daljno deželo, Sibirijo, odpeljana. Mnogo dobrega mi je storil Karl, moj prijatelj; sam od svojih ust si je pritrgal, da mi je podal košček kruha v hudej lakoti. Že davno bi bil jaz pobit, ako bi ne bil on neusmiljenih Rusov prosil za mene. Ker je bil Slovenec, je z njimi nekoliko govoriti znal. Vjeta sva bila ves čas skupaj. Rusi so naju dali v globoke jame rudo kopat, po tri dni nisva videla belega dnéva, vrhu tega sva imela še slabo hrano. V takej nesreči sva drug družega tolažila; spoznala sva, da je božja previdnost z nama takó naredila. Zatorej sva se iz vsega srca k Bogu obrnila, vedno prosila in molila, da bi se Bog naju usmilil in naju iz take nesreče rešil, in najino molitev je uslišal dobri Bog. Mislila sva, da sva od vseh pozabljena in zapuščena v temnih podzemeljskih jamah, kakor krt, — kar pride necega dne sibirski poglavar ter ukaže naju pred-se pripeljati. Ko prideva, reče nama: Zahvalita Boga, rešena sta; tukaj je prišlo pisano od cesarja, vaju pri tej priči izpustiti, in vaju vsacega na svoj dom poslati. — Od veselja so se nama pri tem oznanilu udrle solzé. Karl me objame, rekoč: Glej bratec, Bog je naju uslišal, da sva dočakala rešenja. Vidiš, dobro je, da si me slušal in v Boga zaupal. Ako bi bil vedno tako nepotrpežljiv in nejevoljen, kdo zna, kaj bi se bilo s teboj zgodilo. Zahvaliva tedaj Boga, kateri takó dobrotljivo in usmiljeno z nama dela.

— Pokleknila sva in na glas molila. Precej drugi dan se vzdignevala, in se na pot podava, svoje ljube domovine iskat. Že hodiva cele kvatre, vse oblačilo je strohnelo, obutalo je strgano, jesti le toliko imava, kar si izprosiva pri dobrih ljudéh. Denarji, ki so jih nama dali Rusi, kmalu so potekli in zdaj sva zeló oslabela. A včeraj je mojemu továrišu tako hudo prišlo, da ne moreva več naprej. Pa naj se nama godí, kakor hoče, zapustim ga ne, svojega zvestega prijatelja, da ozdravi, ali pa, če je volja božja takó, da mu oči zatisnem. Od hiše do hiše bodem hodil in prosil, kar bodem mogel, da mu pomagam in postrežem, tudi on v velikej reví ni zapustil mene.“ — V srcé se je škofu užalilo pri teh besedah, in reče: „Glejte hvaležnega prijatelja!“ Potem se obrne k Francozu in mu prijazno reče: „Bazilij! tvoja skrb za prijatelja mi je zeló všeč, in je vsem ljudém tukaj okolo v lep izgled. Plemeníto in hvaležno srcé imaš, ti delaš, kakor nam krščanska ljubezen zapoveduje; zatorej bodi potolažen, prositi ne bode ti treba več, preskrbljen bode tvoj bolni prijatelj, in ž njim tudi ti.“ To rekši obrne se škof Pavel in gre. Predno se odpelje, pokliče hišnega gospodarja, pri katerem je bolnik ležal, stisne mu dva tolarja v roko in mu ukaže hitro kokoš zaklati, bolniku juho dajati, a mesó naj njegov zdravi továriš povžije, in kar bode še bolnik potreboval, naj mu dá, vse bode poplačano. Vsak dan skozi ves teden se je škof Pavel pripeljal bolnika obiskat ter je skrbel, da je bil dobro postrežen. Bolnik

se je boljše takó, da ga je osmi dan škof ukazal v svoje stanovanje pripeljati in tudi tovariša z njim, da mu je stregel. Dva meseca sta ostala pri škofu bolnik in njegov tovariš, ter sta bila z vsem bolje preskrbljena nego li bi bila domá. Tudi hvaležna sta bila obá za tolike dobrote. Vsak dan sta šla v cerkev, in potem, ko je bolnik že vstajal, hvalila sta Boga ter pridno in srčno molila, da bi Bog poplačal škofu taka lepa dela človeške milodarnosti. Ko se je bolnik že dobro trdnega čutil, ponižno gre s svojim tovarišem k škofu zahvalit se mu za vse dobrote in ga prosit, da naj ju zdaj pustí dalje iti, iskat domovine. Nista znala, kako bi se prav zahvalila; niti govoriti nista mogla, roki sta mu poljubovala in s solzami močila. Karl je samo toliko dejal: „O gospod škof! vi ste me smrti oteli, drugega vam ne morem povrniti, kakor: dokler bodem živel, molil bodem za vas, in solzé so se mu iz oči udrle. A škof Pavel jima prijazno reče: „Upajta vselej trdno v Boga, ker on je dobrotljiv oče ter vaju nikoli ne zapustí. On vselej tako obrne, da človek v potrebi pomoč najde, če je išče pri Bogu. Glej, Karl! Dobrotljivi Bog je mene poslal tebi naproti, da sem ti pomagal, ker je tvoja mati meni in mojej materi mnogo dobrega storila, še takrat, ko je večkrat prišla suknarijo ogledovat. Védi, da sem tudi jaz blizu mesta L. . . . domá (Karl namreč tega do zdaj še ní znal) in tvojo mater dobro poznam. Glej, dobra dela staršev Bog še celó otrokom povračuje. Če bodeš tako srečen, da najdeš

svojo mater, spoštuj in poslušaj jo; Bog te je s trpljenjem izbistril in ti oči odprl. Bodi vselej pravičen in pobožen, takó bodeta ti in tvoja mati veliko srečo uživala.“ Ko Karl to zvé, da je škof tudi blizu L domá, in da pozná njegovo mater, zajóka na glas, in reče: „O gospod moj dobrotljivi; ali res poznate mojo mater? je-li še živa?“ — Škof odgovori: „Tega ne vem povedati; mnogo let že nisem bil na Slovenskem, niti o svojih ljudéh ničesar ne vém ni slišim. Če pa hočeš počakati še osem dni, da svoje reči opravim, lahko se pelješ z menoj in tudi tvoj tovariš, da-si je ptujec, naš bližnji je. Zeló mi je ljub ta Francoz, ker ima tako plemenito in hvaležno srcé, kar je ob tvojej nevarnej bolezni dosti pokazal.“ — Zeló sta bila oba vesela, rada sta še osem dni pri škofu ostala ter sta pomagala delati, kar sta mogla pri hiši, da bi v lenobi časa ne tratila. V tem ukaže škof obema nova oblačila narediti, in kadar namenjeni dan pride, takój se škof Pavel napotí in obá popotnika v kočijo vzame s seboj. Srečen pot in lepo vreme so imeli ves teden. Ves pot so se lepo pogovarjali in drug drugemu pripovedovali, koliko dobrega so od Boga prejeli, kako čudno je Bog obá z velikimi nadlogami obiskal, pa tudi v nadlogah njíju razveseljeval. Lepo sta poslušala oba tovariša prijazne škofove besede, s katerimi ju je učil vselej v Boga upati in greha se vedno ogibati. „Ohranita si v srci, prijatelja moja ljuba,“ reče jima škof Pavel, „in nikoli ne zábita resnice: Kdor si prizadeva, kolikor mu je moči, prav de-

lati, pošteno živeti in greha se ogibati, ta je božji prijatelj, a Bog svojega prijatelja nikoli ne zapusti. Mislita, kako se je godilo Danielu, Tobiji, Jobu. Kako se je godilo apostolom in drugim kristjanom. Trpeli so, in z veseljem so trpeli s trdnim upom in Bog jih ni zapustil. Niso se prevarili, srečno se je njih žalost izpreobrnila v večno veselje, katero oni zdaj v nebesih uživajo.“ V takih božjih in svetih pogovorih jim je popotovanje hitro minilo. — Ravno binkoštno soboto z večera se pripeljejo do C... na Štírskem, in zavijó v gostilnico „k volarji“ ondu prenočit. Postrežni gostilničar hitro priteče h kočiji in izpremi škofa s tovariši vred v hišo ter jim odkaže posebno lepo sobo; kmalu napravi tudi nekoliko večerje. Ko je škof Pavel sam s tovariši v sobi, reče jim: „Zahvalímo dobrotljivega Boga, ki nas je tako po očetovski vse nesreče ohranil na poti. A jutri, ker je velik praznik, ne pojdemo dalje; če je vama po volji, ostanemo tukaj, molili bodemo in Boga častili; nespodobno je tak praznik popotovati brez potrebe ali sile.“ Vsi trije pokleknejo in glasno Boga hvalijo. Po večerji in po večernej molitvi gredó počivat. Binkoštno nedeljo jutro, kadar je jélo po vseh cerkvah tistega mesta k dnevi zvoniti, vstal je škof Pavel in poklical obá tovariša, da so skupaj molili. „Glejta,“ reče jima škof, „denašnji dan je sveti Dub na svet prišel na apostole, kateri so bili v molitvi zbrani. Molímo tudi mi, da bodemo vredni prejeti sv. Duha; on nas razsvetlí, on naša srca oveselí.“ Pokleknejo in vsi

trije ves čas molijo, dokler je zvonilo. Kadar odmolijo, reče jima škof Pavel: „Vidva zdaj, če hočeta, še nekoliko časa spita, a jaz bodem molil in se pripravljaj k sv. maši. Ob sedmih pojdemo v cerkev, jaz bodem služil sv. mašo, a vidva v cerkvi molita in Boga hvalita, ker drugega opravila nimata. Vender, Karl! povej mi še poprej, kako je to, da se denes tako na smeh držiš, ker te še nisem videl nikdar smijočega in veselega, a denes si tako dobre volje? „Gospod škof milostivi!“ odgovori Karl, „kako bi ne bil, ki imam takega plemenitega dobrotnika, kakor ste vi, kateri ne skrbí samo za moje teló, nego tudi za mojo dušo. Po vsem potu ste nama take lepe nauke dajali, da je vse moje srce k Bogu obrneno in vneto od božje ljubezni. Zato sem nocoj zeló veselo noč imel. Če vam smem povedati, sicer meni sanje niso nič, vender so me nocojšnje sanje razveselile. Sanjalo se mi je, da so prišli k meni moja mati, vsi veseli in zdravi, zato sem denes tako vesel.“ Škof Pavel odgovori: „Morebiti ti je Bog kako veselje odmenil, pojdi v cerkev in lepo môli.“

VIII.

Po škofu Pavlu najde Karl baron Gap svojo mater.

Škof Pavel gre v cerkev, opravi z veliko pobožnostjo sv. mašo ter potem še dolgo v cerkvi

móli. Kadar odmoli, gre domóv še druge dolžne duhovske molitve opravljat; továrišema ukaže v cerkvi ostati in potem iti mesta ogledávat. Škof v svojej sobi ves zamaknen v molitvi zasliši ob desetej uri okolo gostilničarjeve hiše velik hrup, zdihovanje in popraševanje. Pogleda skozi okno, kar vidi mnogo ubožnih, bolnih in nadložnih, kateri so okolo hiše hodili in pobiti drug drugemu pripovedovali: „Ni je denes naše Kordule! o ni je denes!“ Škof Pavel ne vé, kaj je to; komaj čaka, da továriša domóv prideta, in hitro reče Karlnu: „Pojdi gostilničarja vprašat, kaj je to, da denes toliko siromakov okolo pohaja in po nekakej Korduli poprašuje.“ Gostilničar gre potem s Karlnom vred sam k škofu, in mu pové: „Nič ni čudnega to. Vsako nedeljo jih toliko pride okolo desete ure, vbogajme prosit nekake gospé, Kordule po imenu. Ona je zeló dobrodélna. Rada daje siromakom, pomaga bolnikom, mnogo dobrega storí. Ob 10. uri se vsako nedeljo pripélje v cerkev, in se pri nas vselej malo pomudí, da siromakom razdelí, kar jim je namenila. Dobro uro hodá od tod je graščinica, kjer ona vlada, ter tako tiho in pobožno živí, da je vsem v lep izgled. Davi je k maši prišlá, in se kmalu vrnila; mora že kaj posebnega opravila domá imeti. Siromaki so jo zamudili, zato zdaj po njej poprašujejo.“ Karl zvestó posluša gostilničarjevo pripovedovanje ter ga vpraša, kako se ta dobra gospá piše? od kod je? Gostilničar odgovorí: „Druzega ne vem, nego li to, da je vdova, Kordula zvana. Nihče je drugači ne imenuje nego

— naša mati Kordula. Pri sebi ima nekako služabnico svoje dôbe, obe živiti skupaj kakor prijateljici, moliti in ubožnim mnogo pomagati. Pred mnogimi leti je graščinico kupila na veliko srečo vsem siromakom našega kraja. Iz Slovenskega je sim prišla, in svojo zvesto služabnico, tudi vdovo, že s seboj pripeljala.“ Nato reče Karl škofu Pavlu: „Gospod škof milostivi! Dovolite mi, da grem obiskat dobro gospó; rad bi jo videl in poznal, ker tolikemu številu siromakov pomaga. Zdaj še le vem čislati dobre ljudi, ker sem izkusil, kako dobro déje človeku v nadlogah najti dobrotljivega pomočnika.“ Škof Pavel odgovori: „Prava in dobra je tvoja misel. Ne le samo ti, tudi jaz grem obiskat dobrodélno gospó, vredna je, da jo gremo razveselit. A gostilničar! povedite mi,“ reče škof, „ali bi gospé Korduli bilo po volji, da jo mi trije obiščemo?“ „O po volji,“ reče gostilničar, „veliko veselje jej bode to, še vsacega kmetskega človeka prijazno sprejme, zakaj bi vas ne? Dobro vem, da jo zeló razveselite.“ — Po kosilu ukaže škof Pavel napréči in peljati do graščinice gospe Kordule. Dejal je: „Denes, ker je praznik ne pojdemo dalje, niti družega opravka nimamo, lahko zatorej obiščemo dobrodélnico in si malo ogledamo ondokajšnih krajev.“ Pripeljajo se škof Pavel in oba továriša do gradiča gospé Kordule, kateri na brdu stoji. Tam stopijo iz kočije in gredó peš proti gradu memo vrta, ograjenega pred gradom. Memogredóč vidijo v vrtu blizu pota na klopci sedečo priletno ženico, čedno oblečeno, ki je bukvice

brala in jokala. Škof jo s prijazno besedo popraša: „Žena, bi li nam povedali, če so gospá Kordula domá?“ Žena hitro vstane, ker poprej ni nikogar videla, naglo si oči obriše in otide škofu roko poljubit, ker je po oblačilo poznala, da je duhoven, ter odgovori prijazno: „Domá so gospá Kordula, domá.“ —

Škof: „Ali so sami?“

Žena: „Niso sami, gospod in gospá in dvoje otrok so pri njih, pa nikogar ne poznam. — Odjédli so, zdaj nekaj igrajo, a meni so rekli v vrt iti, ker me dve uri nič ne potrebujejo.“

Škof: „Ali ste vi gospínja služabnica?“

Žena: „Že dolgo let sem.“

Škof: „Zakaj li jokate? Mar je gospá tako huda?“

Žena: „O Bog varuj! Saj ne jokam, žalujem le, da si tudi mi je dobro; gospá me ne drží kakor za služabnico, nego za prijateljico, vse mi upa, o vsem me vpraša, zato ker vé, da sem skrbna za vsako delo. A zdihujem zavoljo drugih britkosti.“

Škof: „Pojdite vprašat gospé, če jo smemo obiskati, ker smo ptujci z Dunaja in nismo nič z njo znani.“

Žena gre hitro v grad povedat, da trije gospodje z Dunaja bi radi prišli gospó obiskat; jeden med njimi je škof, zlat križ nosi za vratom. Gospá Kordula reče: „Teci hitro doli, in reci jim, da jih lepo prosim gori priti.“ — Škof Pavel gre s tovarišema v grad, in služabnica jim pokaže stanovanje. Kadar v sobo stopijo, po navadi se drug drugemu priklonijo in pozdravijo, potem reče škof

Pavel: „Ne zamerite plemenita gospá, da smo prišli vas obiskat, če tudi se ne poznamo. Praznik je danes, ne spodobuje se popotovati; z Dunaja smo prišli, do L. . . . pojdemo, danes počivamo. Glas vaših dobrih del nas je obudil, da smo prišli k vam. Jaz sem škof v L., ta dva sta moja tovariša, prišedša še iz daljnjeje dežele. Siromaka sta, zato sem ju k sebi v kočijo vzel, domovanja iščeta, popotnika sta, kakor smo vsi na svétu.“

Gospa Kordula je bila vsa vesela, prosila jih je, da so sedli, in ukaže prinesiti vina, kruha, presnega masla in redkve, rekoč: „Velika čast mi je, da ste se ponižali, milostivi gospod škof, k meni priti, in me ubogo, žalostno in zapuščeno vdovo obiskati, v srce me to veseli. A ne hudujte se milostivi gospod škof, če vas vprašam, kako vam je imé.“ — Škof Pavel odgovori: „Pavel mi je imé, pišem se za Svetína in sem z Kranjskega domá.“ Potem reče: „Plemenita gospá! vašega imena družega ne vém, nego Kordula; smem li vas vprašati, kako se vam še pravi?“ — Gospá Kordula odgovori malo nerada, zato ker svojega pravega priimka še nikomur ni povedala; vendar reče: „Nekaj let sem že vdova, moj mož je bil na vojski ubit, in zdaj sem od vseh zapuščena.“ — Karl, kateri je nasproti gospé Kordule sedel, ogledoval ljo je vedno, in srcé se mu je treslo. „O, dejal je sam v sebi, moja mati je bila vsa taka; kako zelo jej je ta gospá podobna, samo presuha je; moja mati je bila debela. Ves je bil Karl zméten in rudeč, kar besede ni mogel izpre-

govoriti. Potem se vender pohrábri, priklóni se ponižno in reče: „Plemenita gospá Kordula! kaj ne, vaš mož je bil baron Gap, ki je bil v prvem boji umorjen, in vaš sin je bil Karl, ki je šel radovoljen k Francozom, da si tudi ste mu vi zeló zeló branili, in je potem na Ruskem zmrznil?“ Gospá Kordula vsa obledí in reče: „O, kaj vi veste o mojem Karlu! povédite mi, kje je zmrznil, kje je zakopan? kupit pošljem njegove kostí, ali pa sama pojdem po njé, da bode prebival vsaj mrtev poleg mene, ker te sreče nimam, da bi še kedaj živega videla. O Karl moj! o Karl moj!“ vzdihovala je na glas gospa Kordula. „Zakaj me nisi poslušal, saj sem ti poprej povedala, da se ti kaj tacega zgodi.“ —

Karl se zdaj ni mogel več premagati, ker je trdno znal, da je gospa Kordula njega mati. Solzé se mu uderó, glasno začné jokati, vstane, in gre k svojej materi, potem jo objame in poljubi, rekoč: „O ljuba, prisrčna moja mati! Ne žalujte, ne žalujte! glejte, jaz sem vaš Karl, vaš sin, vaš nepoboljšljiv sin.“ — Kordula se začudi, ne verjame, da bi ta njen sin bil. „O kako bi bilo to mogoče, da bi ta bil moj sin Karl? Karl odpnè suknjo in vzame izza vrata tablico s podobo gospé Kordule, ter jo dá svojej materi, rekoč: „Poglejte, mati, podobo, tista je, katero ste mi dali, kadar sem se od vas ločil. Vedno sem jo nosil za vratom, in vselej sem se spómenil vas, kadar sem tablico pogledal.“ Kordula pogleda podobo, spozná jo, in omedlí od veselja. Kadar se

je zopet zavedela, bile so njene prve besede: „Karl, sin moj ljubi! o kako sem srečna, da te še vidim. Dobrotljivi, usmiljeni Bog! kako neizkončno si vender dober, uslišal si mi molitve, ozrl si se na moje zdihovanje, vrnil si mi sina, katerega sem že iz davna žalovala in mislila, da ga že črvje jedó. Bodi hvaljen in vekomaj česčen, usmiljeni Bog! ker si denes moje žalost v tako veselje izpremenil. Tvoje dobrote, o Bog! okušam denes posebno, zatorej je moje serce polno hvaležnosti.“ Kadar se nje srce potolaži od take sreče, katera nikomur ni bila v mislih, reče Karl ves vesel in poln otročje ljubezni do svoje matere: „Mati moja ljuba! Bog nas je dolgo let izkušal z nadlogami, nesrečami in mnogimi britkostmi. S tem nas je učil prav moliti in vanj upati. On dobrotljivi nebeški oče je videl našo potrpežljivost, uslišal je naše zdihovanje, in denes nam je storil tako veselje. Sinoči že je bilo moje srce zeló veselo, ne vedoče zakaj, a denes znam in čutim. Mati ljuba! vem, da se je vam vsa leta, kar sva bila ločena, hudo godilo; a najhuje vam je bilo, ker niste ničesa o meni slišali niti zvedeli. Vender se je mnogo huje meni godilo. Pri reki Brezini, kjer je na stotine Francozov, Lahov in Nemcev utonilo, kadar so nas Rusi gonili, podrl se je most, preiti nismo mogli, toliko je bilo mrličev po vodi, da se je malo ne voda zajezila, živi so po mrtvih lazili. Strah je samo spominati se tega dne, kaj smo trpeli pri tistej vodi Brezini. Tudi jaz sem bil že blizu smrti. Pehnili so me v vodo tisti, ki

so za nami pridrli, ker so jih Rusi pred seboj gnali. Vsak je hotel poprej vodo preiti in bežati. Plavati sem nekoliko znal, vendar lačen in slab nisem mogel naprej; videl sem, da je prišla moja zadnja ura. Moj tovariš, s katerim sva bila vedno zvesta prijatelja in kateremu sem večkrat kaj dal, dokler sem denarjev dosti imel, videl je na mojo srečo, kako utápam v vodi, skočil v reko ter me srečno izvelkel in smrti otel. Kadar sva na suho prišla, zahvalil sem se mu in rekel: „Kaj pomaga, ker si me otel smrti? a zdaj naju pobijó Rusi;“ ti so namreč bili komaj trideset stopinj od naju. Blagi tovariš mi reče: „V Boga upajva, on naju ohrani živa. Odvrziva vse orožje in pojdiva Rusom naproti prosit, da nama glav ne vzmó.“ Storila sva, kakor je dejal tovariš, in Rusi so naju poslali z drugimi vred v temne globoke rudnike kopat, kjer se je nama grozno hudo godilo; vendar sva Boga hvalila, da sva živa ostala. V naju nadlogah sva drug družega tolažila in vedno Boga prosila, da bi se naju usmilil, in nama to srečo dal, še kedaj domóv priti. Moj ljubi tovariš in zvesti prijatelj me ni zapustil, vselej mi je rad pomagal in jaz njemu. Za mnogo let je Bog naju prošnjo, naju molitev uslišal. Rešena sva bila oba ob enem iz ruske sužnosti in izpuščena domóv. Glejte mati, blizu dóma sem že bil, ne daleč od Dunaja, in sem tako oslabel, da mi ni bilo moči dalje iti. Slaboten, utrujen in lačen sem omedlel, da sem se onesvéstil. Moj ljubi tovariš me ni zapustil, bratovski je zame skrbel, in dobrih

ljudi prosil, da so mi pomagali. Glejte, ta zvesti prijatelj, ta moj blagi tovariš je Basiliј Hudon, katerega zdaj z menoj za to mizo vidite.“ — Kordula je bila vsa usmiljena od tega pripovedovanja. „O zvesti varuh mojega sina!“ rekla mu je francoski, kar je znala tudi dobro govoriti, „kakšno plačilo ti dam za taka dobra dela, ali kako ti bodem dovolj hvaležna? Bog vam vse to poplačaj, jaz ne morem povrniti toliko dobrot, kar ste jih storili mojemu sinu.“ — „O gospa Kordula!“ odgovori Francoz, „dosti sem plačan, da vidim vas in vašega sina, oba tako srečna in vesela, ker sta se našla in zopet zdrava sešla. Bog daj, da bi svojo mater tudi jaz tako razveselil. Kar sem vašemu sinu storil, bila je moja dolžnost, ne hvalite zatorej mene za to. Dolžnost krščanska in hvaležnost do vašega sina me je držala, njega ne zapustiti. Tudi meni je on pozneje življenje otel, ker ni hotel povedati Rusom, da sem pravi Francoz, ampak je le dejal, da mu sem tovariš. Njega slovenski jezik me je ohranil živega, in meni glavo otel, ker jim je vedno pripovedoval, da sva prisiljena šla na Ruse.“

Karl k temu še dodá te besede: „Drugi moj in mojega tovariša dobrotnik so ta prečastiti gospod škof Pavel. Oni so nama pomagali, naju preskrbeli, naju k sebi vzeli in zdaj še celó sami k vam pripeljali.“ — Zdaj mati in sin vstaneta, stopita k škofu Pavlu, primeta ga vsak za jedno roko in jo s solzami v očeh hvaležno poljubujeta. „O blagi oče duhovni!“ rekla je mati Kordula, „kako se vam moreva dovolj zahvaliti, kako dobrote po-

vrniti! Bog naj vam obilo plača vse! Ker vam družega ne morem povrniti, prosim vas, oče duhovni! vsaj to veselje nam storite, da nekaj dni pri nas ostanete; skupaj hočemo Boga hvaliti za tolike dobrote. Tudi Francoz Basiliј mora pri nas ostati, in potem, ako bode hotel iti v svojo domovino, rečem ga jaz peljati domov in mu dati vse, česar bode potreboval, ker je vreden.“

Škof Pavel in Francoz Basiliј sta pristala na to, pomuditi se tri dni pri gospé Korduli; zatorej pošljeta voznika s kočijo v mesto nazaj, naj gostilničarju pové, da tri dni jih ne bode nazaj, ker ostanejo pri gospé Korduli. Po tem vozniku se je naglo razglasilo po mestu in okolo, da se je baronič Karl, sin gospé Kordule, domov povrnil; zatorej so siromaki in drugi znanci prišli Korduli čestitat in nje sina Karla gledat. Gospá Kordula hoteč to veselo zgodbo dostojnéje praznovati, ukazala je drugi dan posebno pojedino narediti, in je povabila mnogo prijateljev in prijateljic. Drug velik obéd je tudi ob enem napravila vsem siromakom in prosjakom tega kraja, in ukazala, dati jim obilo jesti in piti. Vse se je veselilo v gradu in zunaj grada. Vsi ljudjé so dejali: „Glejte, vender Bog že tudi na tem svetu nekoliko povračuje dobrote. Koliko dobrega je storila gospá Kordula, kolikim siromakom pomagala! Vrh tega je zmirom zdihovala po svojem sinu, ki se je zdaj srečno povrnil ter v takej plemenitej družbi našel svojo mater, a mati je našla dragega sina za toliko let. Pobožnost je vender vselej Bogu ljuba.“

IX.

Škof Pavel najde svojo mater.

Drugi dan, bil je ravno binkoštni ponedeljek, opravljal je škof Pavel s privoljenjem gosp. župnika tiste fare očitno božjo službo v cerkvi, katera je bila blizu grada, in tu so vsi skupaj konci maše zahvaljeno pesem zapéli. Domóv prišedši, zajterkujejo, in si drug družemu pripovedujejo, kako se je godilo. Nikoli se niso mogli dogovoriti. Vsem vkupe je Bog denes zopet novo veselje pripravil. V tem je bilo kosilo gotovo. Dobro in drage jedi so služabniki na mizo nosili, vsega je bilo pripravljeno. Povabljeni, predno sedejo k jédi, na glas molijo; škof Pavel je molitev vodil ter se ni pomišljeval ali bi glasno molil ali ne, ker gospódi ni navada pred jedjó in po jedi moliti. Škof Pavel je molil in drugi za njim. Po tem k mizi sedejo, jedó in se o mnogih stvaréh pogovarjajo. Vsi so bili veseli in dobre volje. Kmalu potem prinese Neža, stara zvesta služabnica in prijateljica gospé Kordule, novo dobro jed na mizo. Gospa jej reče: „Glej, Neža! kako sem srečna, da sem našla sina, katerega se nisim nikoli zopet videti nádejala; od vsega srca tudi tebi želim take sreče; želim, da bi se tudi ti kedaj tako razveselila.“ — Neža ničesar ne odgovori, ampak globoko vzdahne. „Ne žaluj, Neža moja ljuba!“ reče jej gospá, „dva sina imaš, zatorej se bode lahko zgodilo, da jednega najdeš.“ — Škof

Pavel to slišavši, obrne se k gospé Korduli, in reče: „Blaga gospá! povédite mi, od kod je vaša služabnica domá, ki jo Nežo zavete? Zeló znana se mi zdi, večkrat že sem jo ogledoval od stráni, nekako posebno nagnjenje do nje čutim, in ne vem zakaj?“ Gospá reče: „Z Kranjskega je, blizu L.... domá, kjer je bila nekaj suknarija. Moža so jej mladega na vojsko vzeli, in zdaj mnogo let ničesar ne sliši o njem. Zapustil je dva sina, dala ju je v službo, ker ju ni mogla sama preživiti, tudi o nobenem izmed njíju ničesar ne vé, kje je kateri, ali kako se mu godí. Pri meni je že mnogo let, ljubim jo, zato, ker je pridna, zvesta in bogoljubna. Druga drugo svi tolažili in vkupe mólili.“ O teh besedah je škofa Pavla rudečica obliila; drugzega ni mogel reči nego li te besede: „Zdaj vsaj vem, zakaj se mi je ta ženska tako znana zdela. Prosim vas gospá,“ reče škof, „da pokličete Nežo k mizi, in dovolite mi, da jo kako razveselim.“ Gospá takój pozvoní, in kakor bi mignil, bila je Neža pri mizi. Gospá jej reče: „Pojdi sem, tukaj ti gospod škof hoté nekaj povedati.“ Škof Pavel se prikloni vsem povabljenim, rekoč: „Ne hudujte se, da se tukaj očitno za mizo pogovarjam s služabnico.“ Vsi so rekli: „Prav je!“ Potem škof velí Neži: „Ljuba moja! povédite mi, kako je bilo vašemu možu imé?“ Neža odgovorí: „Fran Svetín.“ — Škof: „Koliko otrok sta imela?“ — Neža: „Ne več razven dva sina, in dvojčka sta bila; potem je možu bilo iti na vojsko, od koder se ní več povrnil.“ — Škof: „Kako je bilo

dečkoma imé, in kam sta prešla?“ — Neža: „Prvi je bil Janez, a drugi Pavel; Janeza je neki sosed v Trst odpeljal, potem Bog zná, kje je zdaj. Pavla sem dala krave past; prišel je nekak gospod, s seboj ga je vzel, in od tedaj ni več glasú o njem.“ — Ob teh besedah je škof Pavel do dobrega spoznal, da je Neža njega prava mati. Ni se mogel dalje zatajevati; vstane in objame jo s solznimi očmi, rekoč: „Mati moja ljuba prisrčna! glejte, kakor je Bog dal včeraj vašej dobrej gospé Korduli srečo in veliko veselje doživeti, ker je našla svojega sina, ravno tako veselje je denes Bog vam pripravil, in tudi meni. Jaz sem vaš sin Pavel, katerega ste dali krave past. Ne žalujte več, ne zdihujte dobra moja mati! lahko vam zdaj obilo povrnem, kar ste z menoj trpeli in mi dobrega storili v mojej nežnej mladosti. Hvalite Boga, kateri je mojo in vašo molitev uslišal.“ Neža se začudi, vsa obledí, ter ne vé ali je resnica ali so sanje, kar je slišala od škofa. Potem reče: O, to ne more biti, da bi vi bili moj sin.“ — Škof Pavel zaviha rokava in pokaže materi desno roko, kjer je bilo z rudečo barvo v kožo zarezano imé: Fran Svetín. Nato pokaže levo roko, kjer je bilo zarezano imé: Neža Trpinec. Kadar Neža to zagleda, spoznala je, da je óno isto znamenje, katero je ona sama naredila Pavlu, ko je še otrok bil. Spoznala je zdaj, da je še škof Pavel nje pravi sin. Od prevelicega veselja je Neža omedlela in se nezavedna zgruzila na tla. Na posteljo so jo mogli nesti; ali z dišečimi mazili so jo kmalu zopet pri-

pravili k zavésti. Praznično so jo oblekli in za mizo je mogla sesti, če tudi se je branila. Kadar pride k mizi, vsi povabljeni so se grozno veselili in čudili, da dva sina najdeta vsak svojo mater, da-si nobeden niti mislil ni na to. Tacega veselja ni bilo še nikdar niti poprej niti potlej v tistem gradu. Celih osem dni so potlej še vkupe ostali, z gostijami se razveseljevali, drug drugemu svoje prigodke pripovedovali in Boga hvalili, kateri jim je toliko veselja že na tem svetu ućakati dal. Osmi dan se loćijo, a težavna je bila loćitev, vsem so bile solzé v očeh. Škof Pavel je rekel: „Ne pozabímo boćjih dobrot, zvesti bodimo dobremu Bogu, in on nam bode dal srećo, da se tudi na ónem svetu zopet najdemo, kjer se nikoli več ne loćimo.“ Francozu Basiliju je dala gospá Kordula, ker je bil vedno zvest továríř Karlov, toliko denarjev, da je bil do svojega dóma z vsem dobro preskrbljen. Pri odhodu mu reće gospá Kordula: „Bog daj tudi vam najti svojo mater in jej toliko veselja storiti, kolikor ga je storil meni moj Karl. Če bodeste tako srećni, da jo živo in zdravo najdete, piřite mi, da se udelećim vašega veselja. Francoz se prikloni, zahvali se za dobrote, obljubi zvesto poročiti, kako bode domá vzprejёт, in otide. Karl ga nekaj časa spremi; kadar se loćita, objameta se, in obema tećejo solzé. Takó je pravo resnićno prijateljstvo dve srci sklenilo, da sta bila v nesreći in sreći kakor prava brata. Škof Pavel vzame svojo mater in jo k sebi v kočijo posadi; tudi gospá Kordula priséde in jo do vélike

ceste spremi. Teško se je ločila Neža od svoje dobrotnice Kordule. Obé sti jokali, predno sti se ločili. Neža ni mogla družega reči, nego li te besede: „Blaga gospá, dobrotnica moja! ne morem se vam dosti zahvaliti za tolike dobrote, kar ste mi jih storili, molila bodem za vas, da se kedaj v nebesih snidevi.“ Tako je šel Francoz iskat na Francosko svojega domovanja, a škof Pavel se je peljal s svojo materjo po drugem poti nazaj v svojo škofijo. Svojo mater Nežo je pri sebi imel, lepo je za-njo skrbel, in jo spoštoval.

DRUGI DEL.

I.

Janez Svetin pek v Trstu.

eki mokar, kateri je poln voz moke v Trst peljal na prodaj, vzel je dečka Janeza s seboj, katerega mati, Neža Svetínka, ni mogla več prerediti. Mislil je mokar: „Deček je priden, tudi zna brati in pisati, morebiti ga kam pripravim, da mi bode hvaležen. Ko v Trst privozi, kmalu pride pek, kateri vso moko kupi. Potem za šalo vpraša mokarja: „Ali mi prodate tudi dečka, ki je na vozu? zelo mi je všeč.“ Mislil je pek, da je deček mokarjev sin. Kakor nalašč so bile mokarju te besede; zato brž reče: „Mož beseda! Rad vam ga dam. Ni moj sin to, nego sin neke ubožne vdove, katera ga dalje ne more prerediti. Vzel sem ga s seboj, da bi ga kam pripravil; če vam je resnica vzeti ga, dobro delo storite, in deček vam bode hvaležen.“ Pek na to dečka z veseljem k sebi vzame, in ga uči pekovskega rokodéla.

Kmalu se je Janezek privadil v Trstu. Gospodar in gospodinja, ter vsi so ga radi imeli, ker se je vsakemu delu znal pripraviti, in je bil grozno priden. Dobro mu je bilo, a vender tega ni imel, kar si je najbolj želel; zato je bil zmirom tih, pobit in žalosten. Večkrat je ob nedeljah in praznikih v kakem samotnem kraji vzdihoval in jokal. V začetku so vsi ménili: deček joka po dómu, dolg čas mu je. — Za nekaj časa ga gospodar vpraša: „Janezek! ali ti je še zdaj dolg čas, ali se ti tóži po dómu? kaj ti je, da si zmirom žalosten? Deček odgovori: „Ničesar mi ne manjka, dobro mi je, samo tega nimam česar najbolj želim, a ne upam si vas prositi.“ — Le povej, če se more, storim ti, zato ker rad slušaš. Janez odgovori ponižno: „V šolo bi rad hodil, rad bi se kaj učil; premalo znam, a še to lahko pozabim.“ Gospodar mu prijazno reče: „Deček, prav vseč mi je to, ne bodi žalosten zavoljo tega, če bodeš zmirom tako rad ubogal, kakor do sih dob, tudi v šolo bodeš hodil. Vsak dan te vender ne morem pustiti v šolo zavoljo pekarije, ali ob nedeljah in praznikih pojdeš vselej v nedeljsko šolo, če bodeš priden. Čez pol leta bodem domačim fantom učitelja v hišo vzel, in tudi ti bodeš smél časi poslušati, kar se bodo učili.“ Kdo bi bil bolj vesel nego li Janez ob teh besedah. Vesel skoči gospodarju roko poljubit in se mu zahvalit. Od sih dob je bil Janez zmirom vesel in dobre volje. Takój prvo nedeljo je šel v šolo, in zvestó pazil na vse, kar je v šoli

videl in slišal. Učitelj ga je kmalu spoznal, in ga zato večkrat očitno hvalil ter ga drugim za vzgled dal. Med vsemi drugimi stvarmi, ki se jih je Janezek v šoli učil, bilo mu je najbolj všeč računstvo. Grozno ga je veselilo, kadar drugi fantje v šoli niso mogli narediti kekega računa, a on ga je hitro izdelal, naj si je bil še tako težek. Tudi je Janez svojemu gospodarju vse račune izdelaval, kadar je moko ali druge stvari kupoval. Kadar je imel Janez čas, ni uganjal norčij, kakor njegovi tovariši, nego bukvice je vzel v roke, in kaj lepega bral. Zato ga je tudi gospodar ljubil, ker je videl, kako zvest in priden deček je, in vedno domá. Največji dobiček je imel Janez od tega, ker se je le dóma držal, da se je obvaroval zapeljivosti hudobnih tovarišev. Marsikateremu tovarišu, ki ga je kam vabil, odgovoril je: „Ne grem, obljubil sem mater slušati, kadar mi so prepovedovali v tovarišije hoditi, in mi dejali: „Sin moj dragi! obdrži v glavi te besede: „Po hudobnej tovarišiji bolí glava.“

Neko nedeljo so imeli pri Janezovem gospodarji veliko gostarijo, zato ker so pékovskega fanta, kateri se je izučil (bil je Janezov tovariš) v pekovsko bratovščino vzeli. Pili in jedli so, ter so bili dobre volje ves po póludne. A Janez se je skrivaj ukradel, vzel je bukvice in šel iz mesta v samotni kraj. Vroče je bilo; zatorej sede ne daleč od ceste na brežičku in premišlja morje. Mislil je sam v sebi: „Toliko vodé! kar oči zró, družega ni nego voda; kaj je neki óno stran vode?

ali so tudi tam ljudjé kali?⁴⁴ Ko Janez tako morje preišljuje in božjo previdnost hvali pod drevesom, priteče kodrast pes pod drevo v senco, in poleg Janeza léže. Janez ugleda, da ima pes nekaj rudečega v gobci; zatorej ga hitro spodí, in pes izpustí, kar je prinesel. Bila je lepa čveterooglata listnica iz lepega rudečega úsnija, kakršne le gospodje pri sebi nosijo, da pisma ali kake druge tenke stvari v njej hranijo. Janez jo odprè, ali kako se začudi, ko najde notri dvanajst bankovcev po tisoč goldinarjev, šest po pet sto goldinarjev, in še več drugih pisem, katerih ni poznal. Poleg je bil tudi grozno lep zlat prstan, kámenci so se na njem blestéli, da ni bilo možno gledati vanj. Janez Svetín vse to pregleduje, in misli: „O siromak, kdor koli si to izgubil; želim pred kakor mogoče dobiti tistega, katerega so te stvari, da bi mu jih nazaj dal. Tudi skušnjave so ga motile; huda misel je prišla v glavo, katera mu je rekla tihoma: „Spravi in tiho bodi, saj te nihče ne vidi; zdaj imaš dosti denarjev, dokler bodeš živ, a zvedeti se ne more, ker živ človek za to ničesar ne vé.“ Nato Janez k nebesom pogleda, hitro se spomni na Boga in sam v sebi govori: „Res, da me nihče ne vidi, a Bog me vidi, pred Bogom ne moremo ničesar skriti. Kaj mi pomaga krivično blagó ali najdeno, ker ni moje; kako bi ga mogel z mirno vestjó uživati? Nè, nè! ne obdržim niti krajcarja. Nikoli ne pozabim nauka svoje matere, ki so mi večkrat rekli: „Janezek, kadar kaj najdeš, ne misli, da je tvoje,

nazaj daj, zvedi čigavo je, daj oznaniti in gospodar se bode kmalu našel; tako ostaneš pošten pred Bogom in ljudmi.“ Janez je hitro skušnjavo premagal, materin nauk mu je bil dober pripomočnik. V žep spravi lepo listnico ter gre počasi domov z resničnimi željami, da bi dal skoraj najdeno blagó nazaj.

Veselo gre Janez Svetín proti domu ob morji ter ne misli več na najdeno blagó, kar sreča lepo oblečenega gospoda, ki je ob morji hodil góri in dóli ter ves zamišljen okolo sebe zrl. Obraz mu je bil prepaden in bled, zeló je bil žalosten in malo ne mrliču podoben. Svetín ga gleda in si misli: „Tega gospoda mora nekaj zeló skrbeti, ker je takó žalosten.“ K njemu stopi in mu prijazno reče: „Gospod, ne hudujte se, da vas vprašam, kaj se vam je hudega zgodilo, ker ste tako žalostni?“ Gospod bi morda v svojej sreči pekovskega fanta niti pogledal ne bil, kaj li še, da bi mu bil odgovoril. Ali nesreča in nadloga tudi prevzetnega in visocega človeka storiti ponižnega; zatorej gospod globoko vzdahne in reče: „O kaj me vprašaš, ker mi ne moreš pomagati.“ Janez naravnost odgovori, kakor nedolžen in nepokvarjen mladenič: „Gospod! če vam jaz pomagati ne morem, lahko vam pomóre Bog.“ Te besede nedolžnega mladeniča so žalostnemu gospodu v srce segle in ga nekoliko nagnile upati v Boga. Poprej je bil gospod le v posvetne skrbi, v barantije in kupčije zamaknen. Na Bogá je le malokdaj, ali pa nikoli mislil.

Nato reče gospod: „Prav govoriš. Res je, da mi Bog lahko pomóre, ali prevelika je moja nesreča, ne morem je preživeti. Ravno zdaj gledam in premišljam, kje bi v morje skočil in se vtopil; konec je mojemu življenju, meni ni dalje živeti.“ Janez Svetín srčno stopi k žalostnemu gospodu in mu reče: „Gospod, lepo vas prosim, ne storite tega. Če ste nesrečen že na tem svetu, zakaj li se hočete še v večno nesrečo pogrezniti? Mar ne veste, da vam kaj takega ne bode niti na tem niti na ónem svetu odpuščeno? Čimu hočete zaupanje v milost božjo izgubiti in zdvojíti? Ali ne znate, da po hudem vremenu zopet solnce sije? Če se vam zdaj hudo godí, Bog vam bode dal zopet srečo. Bog pošilja ljudem nesreče, da jih z njimi opomina na njega ne pozabiti. Le trdno v Boga upajte, in on dobrotljivi oče vam vse to lahko na vašo srečo obrne.“ Ob teh besedah je gospod ostrmel in debelo gleda mladeniča; za nekaj časa reče: „Fant! denes si ti moj angel varuh. Tvoje besede so me potolažile. Gotovo bi že bile velike morske ribe moje telo trgale, in z mojo dušo Bog zna, kaj bi bilo, ako bi ti ne bil meni tako v srcé govoril. Poslušal bodem priprostega dečka ter ne skočim v morje, naj se mi godi kakor hoče. Blago je tvoje srce, o deček ljubeznjivi! Povej mi, čigav si? Hvaležen ti bodem, zatorej ti hočem tudi o svojej nesreči povedati. Glej jaz sem bil bogat, pri kupčiji sem si opomogel. Ravno po kupčijskih opravilih sem denes zjutraj šel, in vzel s seboj malo ne vse

premoženje v rudečej listnici. Kadar pridem do kupčije, o strah! sežem v žep, in — nikjer je ni bilo listnice z denarji. Urno se vrnem, tečem nazaj iskat, iščem in iščem, ali vse zaman, ne najdem je. Več nego li desetkrat sem že denes ta pot storil, pa — listnice le ni.“ Janez je zdaj spoznal, da je to pravi gospodar najdene listnice; vender je noče prej pokazati, predno ne reče gospodarju: „Morebiti vam morem zvedeti tistega, kateri je listnico našel; povejte mi, koliko je bilo notri?“ Gospod odgovori: „Bilo je notri 12 bankovcev po 1000 goldinarjev in 6 jih je bilo po 500 goldinarjev, druga pisma so bila dobitna pisma ali menjice tolike vrednosti, da ti ne morem povedati. Poleg je bilo tudi še pet zlatih cekinov in zelo lep, drag prstan, s tacimi dragimi kámenici, da je mnogo vreden. Ako bi kdo meni vse to nazaj prinesel, rad bi mu dal tisoč goldinarjev, in če bi še več hotel, tudi še več bi mu dal, kolikor bi si sam izvolil.“ Janez, kateri zdaj ni več dvomil, da je to pravi gospodar najdene listnice, spodobno reče: „Gospod! ali vam nisem prav govoril, kadar vam sem dejal, da v Boga upajte in si ničesar žalega ne storite? Glejte, kako kmalu vas je Bog potolažil!“ Ob teh besedah potegne listnico iz žepa, rekoč: „Ali je to óna vaša izgubljená listnica?“ Kadar gospodar listnico ugleda, zavpije: „Moja! moja!“ ter mu od veselja skoraj slabo pride. Zdaj gospod dečka objame, od veselja joka in pravi: „Deček pošteni? koliko hočeš, da ti dam zdaj, ker si meni toliko dobrega storil?“

Le povej, le povej hitro, koliko hočeš, koliko si izvoliš. Tisoč goldinarjev sem sam obljubil, ali ti moraš več vzeti. Ti si me otel nesrečne smrti.“ Janez na to reče: „Veseli me, da sem pravega gospodarja našel, in najdeno blagó ónemu izročil, čigar je; a vzamem pa ničesar ne, naj bi me ne vem kako silili.“ Zdaj se gospod še bolj začudi, da deček nobenega darú ne vzame in se ga tako trdo brani. Zato ga vpraša: „Fant, povej mi, zakaj vender nočeš od mene ničesar vzeti, ker si mi toliko dobrega storil?“ Janez ob kratkem odgovori: „Čimu bodem od vas jemal, ker ničesar zaslužil nisem? Da vam sem nazaj dal, kar sem našel, to je bila moja dolžnost. Vesel sem, da sem se tako hitro iznebil tujega blagá. Če sem pa s tem vam kaj pomagal, da vas sem malo na Boga spomnil, to mi že Bog poplača, vašega denarja nočem. Hvalite Boga za to srečo, a ne mene; Bog vas je hotel le izkušati. — Meni tudi ničesar ni treba,“ nadaljuje Janez, „ker jésti in piti imam, obleko tudi dobivam, in pri dobrih ljudéh sem, ki me ljubijo.“ — Gospod vidèč, da deček noče darú vzeti, vzame listnico v roki, odprè jo in pravi: „Ljubi moj! vsaj to mi povej, kako ti je imé in kako se pišeš? Kdo si in kje si domá.“ Janez odgovori: „Imé mi je Janez, pišem se Svetín, pekovski fant sem pri peku pred rudečim mostom v Trstu.“ Gospod si vse to s svinčnikom zapiše, potisne Janezu jeden cekin v žep in gre. Janez mu še reče: „Bog vas obvari!“

II.

Janez Svetin pri velikem trgovcu v Trstu.

Z veselim srcem pride Janez proti večeru domov, in hitro dá cekin svojemu gospodarju, da bi mu ga shranil. „Kje si dobil ta denar?“ vpraša ga gospodar, „ali veš, da veljá devet goldinarjev?“ Janez odgovori: „Nekaj sem našel in nazaj dal gospodarju, kateri je bil izgubil; on mi ga je dal. Silil me je več vzeti, ali jaz nisem hotel.“ Janezovi tovariši so se mu debelo smijali, rekoč: „Zakaj nisi več vzel neumnež, kako lahko bi bil obogátel!“ A Janez k temu ni družega rekel, nego li to: „Zaslужil nisem, pa nisem vzel; česar ne zaslužim, tudi ne vzamem! Če mi je Bog kaj namenil, bode mi že dal.“

Drugo jutro pridejo trije gospodje k peku po Janezu vprašat. „Ali nimate vi fanta,“ reko mu, „kateremu je Janez Svetin imé? Radi bi ga videli in ž njim govorili.“ Pek odgovori: „Imamo ga; zdaj ga ni ravno domá, a kmalu pride. Smem li vprašati,“ reče pek nadalje, „kaj bi mu radi?“ Gospodov jeden odgovori: „Fanta vam vzamemo.“ — Nato se pek zeló ustraši in pravi: „Za božjo voljo, kaj je napravil? Gotovo je ukradel cekin, katerega je dal včeraj meni spraviti; tega bi ne bil nikoli mislil od fanta.“ A gospodje so se mu tiho posmehovali. V tem pride Janez, ugleda tri gospode, in takój spozná med njimi ónega, kateremu je dal včeraj najdeno

blagó nazaj, in mu reče: „Kaj vam nisem vsega nazaj dal, ker ste, kakor vidim, za menoj prišli?“ Gospod reče: „Vse, vse, prišel sem samo prosit tvojega gospodarja in tebe, če bi ti hotel z menoj iti in pri meni ostati; dobro se ti bode godilo vse tvoje žive dni, ker si mi tako veliko dobroto storil.“ Gospod, ki je tako govoril, bil je véliki trgovec v Trstu, a óna dva druga sta bila mestna pisarja, ter sta prišla, da bi v pričo peka zapisala, da trgovec hoče mladega Svetína do smrti z vsem preskrbeti. Zatorej vpraša gospod: „Janez, ali te je volja z menoj iti in pri meni ostati? Imel bodeš vsega, česar poželiš; učil se bodeš kupčije in mi pomagal pri trgovini.“ Janez odgovori: „Rad grem, če me gospodar pusti; a brez njegovega dovoljenja ne grem, ker mi je on že mnogo dobrega storil.“ Pek, kateremu je trgovec vse povedal, kako lepo se je Janez védel in ga nesreče obvaroval, obrne se k Janezu in mu reče: „Janez! nerad te pustim od hiše, zato ker si zvest in priden; rad bi te imel, ali — ker te ta gospod hočejo do smrti preskrbeti, vidim, da te je sreča došla. Ne bodem ti branil, pojdi, le pojdi z gospodom, in bodi tudi naprej tako priden in zvest, kakor si bil do zdaj; Bog ti bode dal srečo!“ „Grem,“ reče zdaj Janez, „a prosim samo to, da me v šolo pošiljate, ker imam velike želje se kaj več naučiti.“ Gospod mu vse obljubi; vendar, predno se Janez loči od svojega gospodarja, užalilo se mu je tako, da je na glas jokal. Potem se svojemu mojstru lepo zahvali, poljubi mu roko in ótíde.

Svetín, — zdaj so ga vsi le tako imenovali — imel je pri svojem novem gospodarji največje veselje v tem, da je hodil v šolo. Zvesto in pridno se je učil, a tudi pri drugih stvaréh je domá pridno pomagal, posebno pri prodajanji. Naučil se je francoski, laški in angleški govoriti in tudi dobro pisati, a posebno dobro se je izuril v potrebnem trgovskem računovodstvu. Vsi so ga ljubili, ker je bil toliko priden in bistrumen, a vrhu tega še toliko ponižen. S slabimi továriši se ni nikoli družil, ob delavnikih in praznikih je hodil v cerkev, in potlej domá kaj pisal ali pa kake dobre knjige bral. Ob kraji morja se je najraje izprehajal, ako mu je čas dopuščal; tudi je večkrat šel pod óno drevo, pod katerim je bil listnico z denarji našel, katero mu je bil pes v gobci prinesel. To drevo je imenoval drevo sreče, in kraj, na katerem je drevo stalo, kraj veselja. Z tega veselega kraja je Svetín večkrat preko morja gledal; vnele so se v njem želje daleč daleč po svetu iti, da bi v daljnih krajih kaj videl in poskusil. Večkrat je v mnoge kraje pisal, da bi o materi kaj zvedel, ali mu mati še živi ali mu je že umrla, ali kje je. Zato je premišljeval neki dan pod drevesom sreče in dejal sam v sebi: „Ne vem za očeta ne za mater. Bog zna, kod se morata klatíti, in kdo vé, kako se jima godí! O kako rad bi za njé zvedel, da bi jim kaj pomagal, kar bi zdaj lahko storil, ker imam že nekaj svojega premoženja.“ Takó je Svetín vzdihoval in vedno večje so bile v njegovem srci želje, da bi šel križem svetá, ali

ni si upal tega gospodarju razodeti, ker je znal, da ga ne pustí od sebe.

Neki dan pride v Trst zeló velika ladija iz francoske dežele, iz mesta, ki se mu Tulon pravi. Gospodar ladije se je tudi sam v Trst pripeljal zavoljo nove kupčije s svilénim blagom. Bil je gospodar ladije silno bogat trgovec iz Tulona, prileten, moder mož, a vrhu tega pobožen in pošten. Ta pride po trgovini v hišo Svetínovega gospodarja. Kadar sta kupca svojo kupčijo že završila in se še o mnogih drugih stvaréh pogovorila, reče Francoz Svetínovemu gospodarju: „Skušajte mi dobiti spretnega človeka, kateri bi znal nemški, laški, francoski in angleški govoriti, zeló bi ga potreboval pri svojih velikih kupčijah.“ „Imam jih več pri hiši, ali tacega vender nimam, da bi znal vse te jezike govoriti, in bi bil vrhu tega še spreten pri kupčiji,“ odgovori Svetínov gospodar. „Dobro ga plačam, in žal mu ne bode, da je prišel k meni, ako bode le priden in zvest,“ reče nato Francoz. Svetín je te besede dobro slišal, bile so mu kakor oster meč v srcé, a ni si upal, da bi bil kaj rekel na to. Malo ne odprl je že usta, da bi se ponudil, ali mislil si je: Ni spodobno ponujati se, in raje obmolči ter sklene skrivaje svojega gospodarja poprositi, da naj njega ponudi. Svetínov gospodar reče Francozu: „Imam že jaz tacega človeka, kakeršnega vi želite dobiti, ali jaz ga sam potrebujem, zatorej ga ne morem dati od sebe. Glejte ga, ravno ta le tukaj je!“ to rekši pokaže Svetína. Francoz prijazno

pogleda Svetína, rekoč: „Ali bi ti voljan bil iti z menoj preko morja na Francosko, ako bi te pustil in v to privolil tvoj gospodar?“ Svetín hitro odgovori: „Rad in z groznim veseljem bi šel, ker že davno imam želje iti po svetu, da bi kaj poskusil.“ Gospodar reče Francozu: „Vse vam rad storim, samo tega fanta vam ne morem prepustiti, a to ne zavoljo tega, ker ga jako potrebujem, nego zato ne, ker je on moj dobrotnik. Zdaj pové gospodar Francozu vse, kako se je Svetín zadržal. Francoz, ki je to slišal, zdaj še bolj sili in prosi, naj mu pusti Svetína. Tudi Svetín sam prosi gospodarja, da bi ga pustil po svetu iti, ker ima k temu že davno tolike želje. Gospodar potem ni hotel več braniti, kadar je videl, da si Svetín sam želi z Francozom iti. „Rad grem na Francosko,“ dejal je Svetín, da vidim deželo, kjer so moj oče pokopani.“ Potem reče gospodar Svetínu: „Prepustim te temu svojemu prijatelju, katerega poznam, da je pošten mož; pri njem ti ne bode nič hudega. Želel sem, da bi ti vedno ostal pri meni, ker nikoli ne bodem pozabil, koliko mi si dobrega storil; ali ker sam želiš po svetu iti, da bi kaj izkusil, pojdi, jaz ti ne branim. Bodi vselej takó pameten, kakor si bil do sih dob, in Bog te ne zapusti. Ako bi se ti utegnilo hudo goditi, ali pa, če bi mogel kdaj pomanjkanje trpeti, samo védeti mi daj; naj si bodeš kjer koli, dam ti, kolikor bodeš potreboval. Ako bi utegnil ob službo priti, in bi ne mogel druge dobiti, kar nazaj pridi, z veseljem te sprejemem

vsaki čas, in ti bodem vselej hvaležen. Tvoje dobrote ne pozabim nikoli. Ti si k mojej hiši prinesel blagoslov božji in si me naučil modrosti. Če tudi jaz v tem umerjem, naročil bodem dedičem zate skrbeti, kolikor bi ti treba bilo.“ — Ves vesel zdaj Svetín svojemu gospodarju roko poljubi in mu reče: „Gospod, zahvalim se vam, da ste mi toliko dobri; ne mene, nego Boga hvalite.“ Potem pelje gospodar svojega ljubega Svetína k Francozu v sobo in mu ga izroči s temi besedami: „Tukaj vam izročim in priporočim zvestega in poštenega služabnika. Ravnajte lepo z njim; vem, da vam bode veselje delal.“ Svetín se ponižno prikloni, in obljubi priden in pokoren biti. Za osem dni ladija odrine, in Svetín se pelje s svojim novim gospodarjem po morji proti francoskej deželi. Lep dan je bil in ugoden veter; ladija je plavala kakor ptica po zraku. Svetín je žalostno gledal nazaj proti Trstu, in je dejal sam v sebi: „Bog te obvaruj, ljuba domača dežela; morebiti te nikoli več ne vidim; pa vsaj je Bog povsod, vsa zemlja je njegova, in on, dobrótljivi oče, kateri me je do sih dob tako skrbno čuval vsega hudega, on me bode tudi naprej ohranil; v njega bodem vselej upal, on me ne zapustí.“ V tem so se mu solzé udrle, ker se je spomnil, kar mu je večkrat mati pripovedovala, kako je njegov oče žalosten bil, kadar se je moral od dóma ločiti. Naslonil se je v ladiji ob komolec leve roke, globoko se je zamislil in jel premišljevatí, kako se mu bode naprej godilo. Kadar zopet

oči povzdigne ter še jedenkrat pogleda proti Trstu, izginil mu je izpred oči; družega ni videl okolo sebe, kakor daleč mu je oko seglo, nego samo zeleno morsko vodo. Ravno devetnajst let je bil Svetín star, kadar je šel iz Trsta na Francosko.

III.

Janez Svetín na morji.

Celih devetnajst dni so se vozili po morji, predno so prišli na Francosko, ker jim je veter zelo nagajal. Bila je ladija necega dne v nevarnosti potopiti se. Strašno vreme pribuči, po morji grozen vihar valove žene, visoke kakor hribi; ladija se je gugala kakor zibel. Brodniki kolnejo in se roté, ker vihar ne prestane. Tedaj še ni bilo velike nevarnosti; kadar se je pa ladija vsa po stráni nagnila, obledéli so vsi brodniki, začeli moliti in vse svetnike na pomaganje klicati. Vsak je takrat molil, kdor je bil v ladiji; tudi Svetín, kateri se je ves tresel, nikoli še ni tako zvesto molil, kakor takrat. Tudi njegov gospodar Teodor Eskeles — tako je bilo imé ónemu vélikemu trgovcu iz Tulona — rekel je Svetínu: „Dečko! ti si še morebiti nedolžen: vemo, da Bog nedolžne rajši usliši; móli, móli, da nas Bog obvaruje, če ne, vsega bode konec. Svetín od strahu ves boječ komaj odgovorí: „Gospod! saj molim ves čas, kar hudo vreme trpí, da bi me le Bog uslišal.

Črna noč je pokrila nebo in morje; velika temota je bila. Druzega se ni videlo nego blisek, kateri je okolo ladije strašno švigal, druzega se ni slišalo, nego grozno bučanje vetrov in neznano treskanje, katero je na morji še mnogo huje nego li na suhem. Vsi brodniki so zdaj upanje izgubili, po kotih popadajo in se k smrti pripravljajo. Dejali so : „Zdaj ni več pomoči, vrví in platna nam je vihar potrgal, ne vidimo več kam ladija letí, trešči ob kako skalo, ter se razbije in naš konec je blizu.“ — Vsi so vzdihovali od prvega do zadnjega; tudi Svetín se je k smrti že pripravil, in še k materi božjej je s posebnim zaupanjem vzdihoval, in jo pomoči prosil. Ravno o pólunoči je bilo, in vihar je nekoliko potihnil; megle so se jele razpotézati, zopet se je razjasnilo, ladija se je sama poravnala, in morje se je polagoma upokojilo. To so brodniki kmalu začutili, upanje se v njih srcih obudí, spravijo se na noge, in potegnejo hitro za vrví, kar jih ni bilo potrganih. Ob dveh čez pólunoči je bilo morje vse tiho, brez nesreče je minilo hudo vreme; samo nekoliko težkih stvari so izgubili, ki so jih po gospodarjevem povelji v vódo pometali.

Nikoli poprej ni Svetín videl, a še menj izkusil tak strah, nikoli še ni bil v takej nevarnosti; a tudi potem, kadar je hudo vreme minilo, videl ni, niti čutil tolikega veselja, nego li takrat v ladiji. Gospodar ladije je ukazal nove vrví in nove rjuhe nategniti, potem sklical vkupe vse brodnike in druge, kar jih je bilo v ladiji, vsi so

mogli poklekniti, tudi sam je pokleknil in očitno zahvalil Boga, da jih je otél take nevarnosti in jih žive ohranil. V tej smrtnej nevarnosti na morji je Svetín trdno obljubil, nikoli v nobeno krivico ne privoliti, nego vselej zvesto in pošteno delati, naj bode kakor hoče. To obljubo je tudi držal ves čas svojega življenja.

IV.

Janez Svetín v mestu Tulon na Francoskem.

Dvajseti dan po nevarnej vožnji po morji pride ladija h kraji; bil je ravno tudi dvajseti dan meseca kimovca, to je tist dan pred sv. Matevžem. Svetín zdaj prvič ugleda francosko deželo; iz ladije je pregledal vso lepo veliko francosko mesto Tulon, kamor iti je njegov namén. Kadar Svetín iz ladije pride in stopi na suho zemljo, takój se razjoka, ker se je spomnil svojega očeta. Rekel je sam v sebi: Tukaj je zemlja, v katerej počivajo kosti mojega očeta, ali pa, če so še živi, Bog zna, v katerem kotu tičé, in kako se jim godí. Svetín se hitro ohrábri, obriše si solzé in gre vesel v hišo s svojim gospodarjem. Kakor je bil vselej priljuden, tako je tudi zdaj z vsakim prijazno govoril, in se kmalu z vsemi, kar jih je bilo pri hiši, sprijaznil. Kadar ga je gospodar peljal svojej starej gospé pokazat, spodobno je Svetín svojej novej gospodinji poljubil

rokó, rekoč : „Gospá! prosim vas, potrpite z menoj, dokler se navad v hiši ne privadim. Rad bodem storil vse, kar mi ukažete, samo da vem, kaj vam je všeč. Želim vam ustrézati in vas nikoli ne žaliti.“ Gospa je bila prav zadovoljna imeti tako priljudnega in pohlevnega služabnika. Zatorej mu reče : „Lepo se védi, zvest bodi in priden pri vseh svojih délih, tudi jaz ti bodem dobra, bodem ti kakor mati.“ Potem se Svetín lepo zahvali in gre prosit gospodarja, da bi mu kako delo odkazal.

Ker je bil Teodor véliki trgovec v Tulonu in daleč po svetu v zvezi z velikimi kupčijami, zatorej ni hotel Svetína takój dejati v prodajalnico, nego dejal ga je najpred v svojo pisarno, da ga poprej izkusi, koliko je izurjen v kupčijskem računovodstvu. Ali kmalu Teodor spozna, da je mladi Svetín zeló spreten v vseh računih, zadevajočih kupčijo, ter da nobeden njegovih služabnikov, katerih je imel še sedem, nima tolike sposobnosti in spretnosti. Najtežji in najbolj zapleteni račun, s katerim si je vsak po tri ali štiri ure glavo bélil, predno ga je izgotovil, in še je bilo večkrat kaj napačnega, izdelal je Svetín, kakor bi mignil, z lehkoto in brez posebnega truda. Priletni trgovec Teodor, kateri si že zavoljo starosti ni mogel s težavnimi računi mnogo glave beliti, spoznal je kmalu, kako potreben mu je Svetín zavoljo tolike razumnosti v računih. Kmalu ga je rajši imel, nego li vse svoje druge služabnike. Kadar je bilo treba kak težek račun izdelati, ali kak drug račun popraviti, bil je le

Svetín poklican, kateri je z veseljem in hitro najbolj zamotane kupčijske račune v red spravil in razjasnil, kar je njemu v veliko, a njegovemu gospodarju v še večje veselje bilo.

Tako človeku vselej prav pride, kar se v mladosti izučí; sebi in drugim s tem veselje dela. Teodor je zavoljo svoje neizmerne kupčije Svetína zelo ljubil; ker se je pa vender izkušeni mož že večkrat s kakim mladeničem bil preváril, zatorej tudi Svetínu ni dosti upal. Dejal je: „Svetín je razumen in zelo priden mladenič, samo premlad je še, o njegovej zvestobi še nisem prepričan. Če bode tudi takó zvest, kakor je razumen in priden, ni mi ga treba boljšega služabnika iskati. Zatorej ga je v zvestobi hotel izkušati. Podvrgel mu je denarjev in tudi drugih dragih stvari, ali Svetín se ni nikoli niti najmanjše stvarce pritaknil. Če je kaj našel, vselej je pošteno nazaj dal. Gospodar to videč, naročí tajno jednemu svojih služabnikov, da si naj prizadeva Svetína, svojega továriša, v krivico zapeljati. Továriš poskuša in nagovarja Svetína, da si naj ž njim delí denarje, za katere je svojega gospodarja ogoljufal. Ali Svetín, kateri ni védel, da je vse to nalašč takó napeljano, prosi továriša, rekoč: „Továriš moj ljubi! ali se ne bojiš Boga? Zakaj si gospodarju storil krivico? Ne veš li, da goljufi, tatjé in krivičniki ne pojdejo v nebesa? In zdaj hočeš še mene v greh zapeljati? Ni dosti, da si sam hudoben? še druge zapeljuješ? Daj gospodarju nazaj, kar je njegovega, ako ne, vse mu povem,

in potlej bode za tebe slabo, ker dobro vem, da pri tej priči pojdeš od hiše.“ Továriš mu reče: „Neumen si, ker se braniš denarjev; saj tudi drugi takó delajo. Vzemi in bodi tiho, nihče ne zvé, in kaj bi tudi na vsako reč gledal? Če nočeš deliti denarjev z menoj, jih pa sam obdržim.“ — Svetín odgovori: „Továriš moj ljubi! Če bodeš takó delal, kakor druge hudobne ljudi vidiš, potlej bodeš tudi ti vsak dan hudobnejši in nikoli se ti ne bode dobro godilo niti na tem niti na ónem svetu. Če tudi pred ljudmi svoje krivice skriješ, pred Bogom jih skriti ne moreš. Zatorej glej, kako pošteni in pravični ljudje delajo, a hudobnih in krivičnih nikar ne posnemaj! Ali ne veš, da jeden krivičen denar požrè deset pravičnih?“ Takó je Svetín govoril svojemu továrišu, ali zamán, ker továriš ga ni nehal motiti in zapeljevati h krivicam. Zatorej gre Svetín necega dne k gospodarju in mu reče: „Gospod, ne hudujte se! Nekaj bi vam rad povedal o vašem služabniku, jednom mojih továrišev, samo prosim vas, ne kaznujte ga preveč zaradi tega, kar vam povem, nego posvaríte ga, da se poboljša in ne zaíde v hudobije. Krivico vam dela vaš služabnik, in tudi mene zapeljuje, naj bi tudi jaz vam krivico delal.“ Gospodar mu prijazno reče: „Prav je, Svetín moj ljubi, da si mi to povedal; ne skrbi, jaz že takó uravnam, da te ne bode nikoli več zapeljeval h krivici.“ Od sih dob je Teodor Svetínu že velike stvari bolj upal nego li bodi si kateremu koli njegovemu továrišu.

Neki dan sedí Svetín sam v pisarnici ves zamišljen v račune, katere mu je ukazal gospodar Teodor izdelati, kadar je iz doma šel v bližnje mesto po velikih kupčijskih opravkih. Kar stopi v pisarnico velik, imeniten, na videz plemenit in lepo oblečen gospod ter vpraša: „Ali si ti Svetín, Teodorov služabnik, kateri je takó izurjen, posebno v kupčijskih računih?“ Svetín odgovorí pohlevno: „Ako tega iščete, to sem jaz; prosim, kaj mi ukažete? kaj bi radi? ne poznam vas, ker vas še nikoli nisem videl.“ Tuji gospod nato ne reče drugega nego te besede: „V kratkem se vidi!“ vzame iz žepa mošnjo, vrže jo Svetínu in mu reče: „Ná, to je tvoje!“ To rekši, zbeží iz pisarnice. Svetín skoči naglo za njim, da bi mu mošnjo nazaj dal, ker si je mislil: to ni moje, in kar ni mojega, tega nočem imeti; ali tujega gospoda ni bilo nikjer več, izginil je kakor kafa. Svetín vzame mošnjo v roke, odprè jo, in najde v njej za tri sto frankov vrednosti. Misli in misli, kaj mu je storiti. Ne vé, zakaj mu je dal te denarje gospod, katerega ne pozná. Kadar je gospodar Teodor domóv prišel, bila je Svetínova prva skrb, da je mošnjo vzel, in jo nesel gospodarju, rekoč: „Glejte, to mošnjo mi je prinesel neznan gospod, tri sto frankov je v njej, ali jaz nič ne vem, zakaj mi jo je dal. Prosim vas, spravite te denarje, ker jaz jih nočem in ne morem imeti.“ Teodor mu reče: „Na moje besede spravi denarje, imej jih, tvoji so; zvédelo se bode že, od kod in zakaj so tebi v roke prišli.“ Svetín uboga in stori,

kakor mu je gospodar rekel. Kmalu potem ga pošlje Teodor v bližnje mesto, da bi kupčijske račune izdelal s trgovcem, s katerim je Teodor malo poprej kupčijo sklenil. Svetín pride v mesto, gre v trgovčevo hišo, kamor ga je gospodar poslal račune izvršiti, kar ugleda ónega gospoda, kateri mu je mošnje z denarji posilil, in to je bil isti trgovec, s katerim je bil Teodor malo poprej kupčijo sklenil. Zatorej mu ta hitro reče: „Glej, Svetín! saj sem ti dejal, da te gospodar kmalu pošlje z menoj račune izvršiti. Svetín moj ljubi! nikar me ne stori nesrečnega. S tvojim gospodarjem imava že velike račune vkupe; ako ne pojde vse natančno in po pravici, vem, da pridem ob vse. Tvoj gospodar me lahko na beraško palico spravi; jaz in vsa moja družina pojdemo prosjačit, ako ti čisto in pravično račune doženeš. Glej, tvoj gospodar je imovit, ima, da sam ne vé koliko; star je že, otrók nima več nego jedno samo hčer. A jaz imam mnogo otrók; opomogel sem si nekoliko, ker sem si pri računih tvojega gospodarja mnogo prisvojil, a to takó, da tvoj gospodar o tem ničesar ne vé, in tudi na svojem premoženji prav nič ne čuti. Ako zdaj najine kupčijske račune izčistiva, in najino kupčijo pravično storiva, moram osiromašiti. Jaz in moja družina bode nesrečna.“ Svetín zdaj ne vé, kam bi se obrnil in kaj bi začel. Zatorej reče: „Gospod! po krivici ne smem delati; zopet se rajši ljudém, nego li Bogu zamérim.“ To rekši, ukaže napréci, in se pelje domóv, niti da bi bil račune pričel.

Kadar Svetín domóv pride, čaka ga gospodar že na dvorišči ter ga hitro vpraša: „Kako je to, da tako hitro prideš? Kmalu si opravil, a jaz sem mislil, da bodeš najmanj tri do štiri dni imel opraviti dosti.“ Svetín reče: „Gospod! zakaj sem se takó naglo vrnil, tega vam ne morem drugače povedati, nego med štirimi očmi, da ne sliši nihče drug, nego li vi sami.“ Teodor pelje Svetína v svojo pisarnico in mu reče: „Govóri zdaj!“ Svetín začnè: „Rad sem pri vas zato, ker vidim, da ste mi dobri, ali rajši grem denes od hiše, nego li da bi s tem trgovcem račune poravnaval, h katerem ste me denes poslali. Ta trgovec je óni človek, ki mi je posilil mošnjo z denarji, da bi zdaj delal zanj krivične račune. Tega me Bog varuj!“ Teodor reče: „Služabnik moj zvesti in pridni! zdaj spoznam, da si mi zvest. Vrni se in stori račun z ónim trgovcem na čisto, zavoljo tega ne bode nesrečen; če bi bil tudi kaj dolžan, vse mu odpustim.“ Svetín uboga, ker ne vé, da je vse to bila le izkušnja njegove zvestobe, kakor sta se bila gospoda pogovorila.

Od sih dob je Teodor vse samo Svetínu upal in ga prvega služabnika imenoval. Kar je bilo težkih in nevarnih opravkov, izročil jih je le Svetínu, ker je znal, da mu bode vse zvesto opravil. Ali Svetín ni bil samo zvest in priden v službi, da ga je gospodar ljubil, nego vse njegovo vedénje je bilo tako, da ga so vsi spoštovali in ljubili. Ni bil prevzeten zavoljo tega, ker ga je gospodar častil, tudi drugih ni nikoli zaničeval,

nego z vsemi je bil prijazen in pohleven, a proti svojemu gospodarju še posebno ponižen in poslušen. Tudi na francoskej zemlji se je izogibal še bolj nego li poprej vsakeršnih iger in zlih tovarišev, ter je šel vsako nedeljo in vsak praznik v cerkev k službi božjej, a to ne samo do póludne, nego tudi po póludne h krščanskemu nauku in k litanijam. Potem je vedno domá bil in pridno bral svete ali kake druge dobre knjige. Na Francoskem so imeli navado in jo imajo menda še zdaj, da imajo o praznicih občne igre, kegljanje, jezdarenje, plesanje in druge take norčije, pri katerih je vselej tudi godba in pijača. K tem norčijam so tovariši Svetína velikokrat vabili in priganjali, rekoč: „Ves teden si glavo beliš s težkimi računi, trudiš se in nikoli ne odpočineš; vsaj nedelja bodi tvoja in pojdi se z nami malo oddahnit in razveselit.“ Ali Svetín nikoli ni hotel iti, nego rekel jim je: „Ni mi treba! razveselim se najbolje, kadar sam domá ostanem in kaj koristnega berem; tudi me ne veseli hoditi k takim igram, pri katerih se nič prida ne vidi in ne sliši.“ To je bilo pač zeló všeč gospodarju, staremu Teodoru, in njegovej gospé Heleni in njíju hčeri Kristini, katero jedino sta imela, ker vsi trije so bili pobožni in bogaboječi kristjani. Celih osem let je bil Svetín pri tem gospodarji, in vse je šlo še bolj po sreči nego li poprej, kakor da bi bil on blagoslov božji k hiši prinesel. Vsi, kolikor jih je bilo pri hiši, ljubili so in častili Svetína; tudi sosedje in vsi, kateri so ga poznali, bili so veseli tako dobrega in poštenega človeka.

Na tem svetu se vendar ne najde nikjer prava sreča. Ni ga veselja na svetu brez grenkobe. Poleg Svetína, kateri se je srečnega mislil, vzredila se je kmalu na skrivnem strašna kača, katera mu je vso srečo zelo ogrenila ter mu mnogo hudega storila. Ta strupena kača je bila nevošljivost jednega njegovih tovarišev, kateremu je bilo ime Ljudevit Bodin. Ta Ljudevit Bodin, francoski rojak, zal mladenič v najboljših letih, bil je že od mladih nog pri hiši in tudi zelo zvest svojemu gospodarju; zato ga je bil Teodor ravno pred dvema letoma postavil za svojega namestnika, in si ga izbral za zeta. Hotel mu je dati svojo hčer Kristino v zakon in mu vse premoženje izročiti, posebno ker je védel, da se Ljudevit in Kristina rada vidita. Ali zdaj je Ljudevit videl, kako Svetína vsi spoštujejo; videl je, da ga gospod, gosa in gospodična Kristina ljubijo. To mu je bilo meč v srcé; zavidal ga je, in ravno tako grdo gledal, kakor nekdanj Kajn svojega brata Abelna. V srci ga je sovražil čez vse, rad bi ga bil v žlici vode utopil, ako bi bil mogel, a vendar se mu je na videz prav po hinavski kazal prijaznega, da-si ga je na skrivnem sovražil in si prizadeval ga z lepa od hiše spraviti, ali ni bilo mogoče. Ko si je Teodor Svetína za prvega služabnika izvolil, vnela se je v Ljudevitu še bolj nevošljivost, in jeza mu je iz srca kipéla. Od zdaj ga je očitno sovražil, vedno mu je nagajal in ga pri gospodarji črnil, samo zaradi tega, da bi ga proč spravil. Mislil si je, če Svetín pri hiši

ostane, lahko me ob vso srečo pripravi, še celó gospodično Kristino mi zna pregovoriti, da me ne bode hotela vzeti, in potlej je proč moje premoženje, moje bogastvo, katero sem upal z ženitvijo dobiti. In zdaj že dlje časa pazim, da je Kristini ta tujec všeč. — Večkrat si je prizadeval Ljudevit, da bi Svetína pri gospodarji v zaméro pripravil, ter je dejal: „Gospod! ne verujte toliko, ne upajte vse temu pritepencu, to je hudoben človek; ni tako ponižen, kakor se kaže, hinavec je in slepi vas ter vas lahko v veliko kvaro pripravi, ako ga še o pravem času od hiše ne poženete.“ Ali gospodar Teodor, star, izkušen mož, kmalu je spoznal, da je tukaj nevošljivost vmes, zatorej mu prijazno reče: „Ljudevit moj dragi! od mladih nog si že pri meni, veš, da te ljubim in ti vse upam. Ravno zato, ker te toliko spoštujem, namenil sem ti hčer v zakon, a to samo tedaj, če bode Kristina sama radovoljno privolila, da te rada vzame. Svojo hčer, ker imam jedino, veš, da jo ljubim, zatorej sem jej dal na izbiro, da si vzame moža, kakeršnega sama hoče. Nikoli jej ne bodem nobenega silil niti branil; razumna je in podučena dosti, da si bode znala sama prav izbrati. Če si tudi največjega berača ali siromaka vzame za moža, zadovoljen sem, saj bode sama ž njim živela. Premoženja jej ne bode nedostajalo, toliko že zapustim, da bodeta ona in nje mož lahko živela; zatorej naj vzame tega, katerega sama želi in hoče. Glej, Ljudevit! če bi se primerilo, da bi moja hči Kristina tebe ne hotela v

zakon vzeti, nič je ne bodem silil, da-si sem le tebe njej za moža namenil. V takih zadevah tudi starši nimajo pravice otrok siliti; samo dober svēt jim morajo dati. Zatorej bodi brez strahú, ti bodeš ravno tako dobro preskrbljen, ker bodem jaz s svojim premoženjem že tako ukrenil, da ti ne bode pomanjkanja trpeti. A Svetína ne morem od hiše dejati, ker mi je, kakor veš, zavoljo kupčijskih računov toliko potreben, da bi ne mogel brez njega izhajati. Pazil bodem nanj; če kaj napačnega najdem pri njem, takój ga zapodim od hiše; ali do zdaj nimam vzroka tega storiti, ker niti v najmanjši stvari ne najdem, da bi bil kaj napačnega ali krivičnega storil. Ljudevit! Ljudevit! jaz sem ti oče, prijatelj in dobrotnik, kakor sam to najbolje veš; naravnost ti povem, zato, ker ti le dobro želim, ne pusti nevošljivosti prostora v svojem srci; nevošljivost je kača, katera te umorí, ako se je ne paziš. Nikoli ne bodeš srečen, ako bodeš nevošljiv. Kdor svojemu bližnjemu srečo zavída, sam sreče vreden ní. Ali si v srci hudoben zato, ker sem jaz Svetínu dober? Pojdi in pameten bodi!“

Ljudevit je vse te besede ponižno poslušal, ali do srca mu niso mogle, ker v njem je tléla grozna jeza in hudo sovraštvo. Svetína kar videti ni mogel več, nobene lepe besede ni mogel z njimi pregovoriti niti s prijaznim očesom ga pogledati. Ljudevitu je bilo le za Kristino; bal se je, da bi mu je Svetín ne prevzel. A bilo mu je po pravici le bolj za premoženje, nego li za

Kristino. Vse je storil, da bi Svetína od hiše spravil. Ker pri gospodarji ni ničesar opravil, gre necega dne skrivaj sam do gospodinje Helene in jej strašne reči pripoveduje o Svetínu, kar je bilo, to se vé, vse zlagano. Naposled jej reče: „Gospa! vaša dobra, pobožna Kristina je v nevarnosti; če v kratkem tega hinavskega pritepenca od hiše ne spravite, potem bodele videli, kaj se vam zgodi!“

Gospa Helena, stara, pobožna žena, katera je svojo hčer Kristino z veliko skrbjó in v božjem strahu vzredila ter jo izpridenega svetá obvarovala, bila je o teh besedah hudobnega Ljudevita zeló prestrašena in žalostna. Še tisti dan z večera pokliče k sebi svojega moža Teodora in mu reče: „Mož moj ljubi! zeló me denes srcé boli zavoljo najine hčere; zvédela sem denes, da se na skrivnem nerodno véde; čudne besede mi je denes pripovedoval Ljudevit o njej. Ker smo do zdaj lepo in pošteno vkupe živeli in nas vsi ljudje spoštujejo, pač bi meni to zeló težko bilo, če bi ljudjé od naše hiše kaj neprijetnega govorili. Prosim te, mož moj ljubi, da Svetína od hiše spraviš.“ — „Žena moja ljuba! Veseli me, videčega, da imaš toliko skrbí za naju preljubo hčerko, za poštenje in dobro imé naše hiše; vender ne smemo nikogar obsoditi in ga k hudobnim prištevati, predno se ne prepričamo, ali je resnica, kar se govori o njem. Dobro imé svojemu bližnjemu vzeti, lahko je, ali vrniti mu ga, to je silno težavno; saj veš, da je dobro imé bolje nego li denar. Ti si slišala

samo to, kar ti je Ljudevit povedal, slišati moraš zdaj tudi to, kaj bode Kristina na vse to rekla, in kako se bode Svetín zagovarjal.“ „Res je takó, kakor si rekel; še nocoj se moramo na tihoma do dobrega pomeniti, da bomo znali, pri čem da smo.“ — Kristina je bila prva poklicana, katera je takój pritekla, ker je bila slušati navajena. Kar je Ljudevit materi povedal, o tem ni ničesar védela. Vsi trije, oče, mati in hči se zapró v sobo, in stari Teodor vpraša hčer: „Kristina! Je li si še voljna, da se z Ljudevitom Bodinom zaročiš, kakor si še pred nekaj časom bila. Moja in tvoje matere starost prihaja; čas je prišel, da si izbereš moža, kateri bode po tvojej volji. Vse gospodarstvo mu izročim, in ti bodeš gospodinja.“ Kristina odgovori z óno ponižnostjo, kakeršno je otrok staršem dolžan in reče: „Oče dragi! mati draga! rada sem imela Ljudevita in sem ga bila zeló vesela, ker ste mi dovolili z njim se zaročiti, kadar koli bodem hotela; ali zdaj vama naravnost povem, da ga nočem iz dveh vzrokov. Prvič ga nočem zato, ker ga nikoli ne vidim moliti; kjer ni molitve, tam ni sreče niti blagoslova božjega. Drugič ga nočem zato, ker ima nevošljivo in zeló sovražno srcé. Glejte, odkar ste vi Svetína prvega služabnika naredili, ne more ga videti več; zavidljiv mu je, ker ga vi ljubite. Posebno ga zdaj nekaj časa grozno sovraži, odkar me je videl z njim se pogovarjati. Da se pa nisem nič nerodnega ali nespodobnega pogovarjala z njim, to vam naj povésta, oče ljubi, vaša dva služabnika,

katera sta tudi poleg bila. Na skrivnem ali samotnem kraju pa nisem z njim nikoli besedice izpregovorila. A on meni zdaj to očita. Svetín mi je mnogo bolj všeč, zato, ker rad moli, lepo se véde in je ponižen ter nima tako sovražnega srcá. Vender se tudi z njim ne zaročim iz dveh vzrokov. Prvič zato ne, ker je tujec. Če bi Svetín domač rojak bil, on bi bil ves po mojej volji. Drugič se ne zaročim s Svetínom zato ne, ker bi Ljudevit potem vedno jezo imel do njega. Zatorej nobenega teh dveh nočem. Prosim vas, gospodarite še toliko časa, da se najde človek, kateri bo me in vam všeč.“ Teodor reče svojej ženi: „Ali ti nisem dejal, da se mora človek poprej prepričati, predno takim opravljivim besedam veruje? Kristina pojdi in pokliči Svetína.“ Svetín takój pride, prikloni se in reče: „Kaj mi ukažete?“ Teodor odgovori: „Svetín! veš, da sem ti že mnogo dobrega storil in ti še lahko storim, ako bodeš priden; vprašam te samo to, zakaj mojo hčer Kristino mótiš in zapeljuješ?“ Svetín odgovori, kakor se spodobuje: „Zahvalim se vam zato, kar ste mi dobrega storili, hvaležen vam bodem ves čas svojega življenja; ali to, česar me dolžite, nikoli mi še niti v misel ni prišlo. Kako bi si tudi kaj tacega storiti upal? Na samem nisem še nikoli nobene besede z gospodično govoril; a to, kar sem očitno govoril, pričajo lahko tisti, kateri so slišali, da ni bilo nič tacega, česar bi se sramoval. Zdaj vidim, da je le Ljudevit mogel take stvari o meni govoriti in me vam tožiti, ker

me od ónega časa, kar je gospodična z menoj govorila, niti videti več ne more. Da kake razprtije v vašej hiši ne bodem jaz kriv, in da bode v miru živeli, kakor poprej, prosim vas, da bi mi slovó dali, grem si iskat družega gospodarja, a vi si tudi lahko dobôdete družega služabnika. Ljudevit me sovraži in me išče od hiše spraviti zato, ker se boji, da bi ga jaz ne izpodlezel. Ali nepotreben je ta njegov strah, ker jaz ne mislim tukaj ostati, če bi še tako priliko imel, ampak nameravam v svojo domovino se vrniti. Vsak Slovenec se rad v svojo domovino vrne, in tako tudi jaz. Samo to želim, da bi kaj o svojem očetu zvédel, ki je bil na Francosko odpeljan, potem se takój vrnem na Kranjsko.“ Stari Teodor in njega gospa Helena sta mu dejala: „Svetín! obá spoznava zdaj tvojo nedolžnost; ne bodeš hodil od nas nè, ampak pri hiši ostaneš zato, ker si nama potreben; tudi Ljudevit je nama potreben, zatorej ostaneta obá, kakor sta bila. Vender sovražiti se ne smeta; skrbela bodeva, da sta si zopet dobra prijatelja.“ Teodor pokliče Ljudevita in mu reče v pričo Svetína: „Ljudevit! od mladosti te imam, in pri meni ostaneš, dokler živim; vender vedeti moraš, da sovraštva v svojej hiši nikoli ne trpim. Spravita in sprijaznita se s Svetínom. Glej, poznam ga, da ti ne bode delal napotja, ker pripravljen je rajši od hiše iti, nego živeti v sovraštvu. Kjer je sovraštvo, ondu ni sreče!“ Ljudevit prizná krivico in podá prijazno Svetínu roko; v znamenje prave prijaznosti se poljubita ter gresta potem

vsak po svojem oprasku. Vsi so bili te sprave veseli in so zopet v miru naprej živel. Ali Ljudevitov poljubek je bil vender le Judežev poljubek ; sprijaznil se je s Svetinom samo na videz, a v srci je še zmirom tlélo skrivno sovraštvo do Svetína naprej.

V.

Janez Svetin v ječi.

Necega dne se je stari Teodor napravil po kupčijah v neko mesto, dva dni hodá od Tulona. Dejal si je v skrábijco (škatlico) petnajst sto rumenih cekinov po 17 gld. 57 kr., ker ravno toliko je imel plačati nekemu trgovcu za blagó. Z večera je bilo vse pripravljeno. Druzega dne zgodaj misli odriniti, skrábijco s cekini spravi v miznico, in gre spat. Druzega dne se napravi, in služabnikov nekatere še k sebi pokliče, da jim naročí, kako in kaj naj delajo v tem, kadar njega ne bode domá. Posebno je več reči naročil Svetínu in Ljudevitu. Konji že napreženi so ga čakali pred hišo. Kadar vse opravi, reče: „Zdaj grem; še skrábijco s cekini vzamem, da plačam blagó, katero sem že prejel.“ Ali kako se začudi, kadar miznico odpre in skrábijce s cekini le nikjer ni. Vpraša Ljudevita, vpraša Svetína, kje bi bili cekini, ali nobeden ničesar ne vé. Stari Teodor se jezí in pravi: „Predno sem šel spat, dejal sem cekine v to miznico in jo zaklenil, potem ni bilo nikogar k meni; ali

cekinov vender nikjer ni! V zemljo se niso pogreznili, kdo jih more imeti? Teodor nikomur ničesar rekši ter nikogar dolžeč, pošlje Ljudevita v vojašnico prosit častnika, naj takój pride s šestimi žandarji. Kadar žandarji pridejo, reče Teodor častniku: „Dobro vam plačam, skrbite, da se tat najde; nocoj po noči mi je ukradena skrábijca polna cekinov.“ Častnik ukaže hitro obstopiti hišo in varovati, da nihče niti vèn niti vanjo ne pojde, rekoč: „Zdaj preiščemo vse najpred domá; če se cekini najdejo, imamo kmalu tatú; če se ne najdejo, iskali bomo tatú drugod, daleč gotovo ní.“ Predno začnó preiskovati, pokliče Teodor vse svoje služabnike, možke in ženske, kar jih je imel pri hiši, ter jim reče: „Med vami so ukradeni cekini, povéj, kdor jih je vzel; nič hudega se mu ne zgodi, to očitno obljubim. Še je čas, spoznaj, kdor jih ima, predno začnemo iskati. Pri katerem jih najdemo, gorjé mu; saj znate, kako grozne in ostre so naše postave za toliko nezvestobo.“ Vse molčí, kar besede ni slišati. Teodor reče dalje: „Nerad vidim, da bi kdo iz moje hiše moral očitno kaznovan biti; še je čas, vsacega še posebej vprašam, ali vé kdo za cekine?“ Od prvega do zadnjega so odgovorili drug za drugim: „Jaz sem nedolžen!“ Zdaj začnó preiskovati; vsak je moral svojo skrinjo odpreti; vojaki zvesto iščejo. Kadar pridejo do Svetínove skrinje, vsa oblačila vèn izmečejo, in glej! na dnu Svetínove skrinje je bila skrábijca s cekini. Svetín obledí, z rokama vkupe vdari in reče: „Božja roka me je zadela, kako je to mogoče? Jaz jih nisem

vzel!“ Vsi so se ustrašili in žalostni postali, ker so Svetína vsi radi imeli in o njegovej zvestobi nihče dvomil ni. Žandarji ga takój vklenejo in v ječo peljejo.

Več nego li pol leta je Svetín vzdihoval v temnej ječi, obložen s težkim železjem, na rokah in nogah vkljenjen. Mnogokrat so ga izpraševali, in sodniki očitno sklepali, kako in koliko kazni bi mu prisodili. Na Francoskem je bila in je še zdaj navada vsacega hudodelnika očitno soditi, da sme vsak poslušat iti. Pri vsakem izpraševanju in sklepanju Svetín ni družega odgovoril, nego te besede: „Gospodje! sodíte me, kakor hočete, jaz sem nedolžen! Čekine ste res našli v mojej skrinji, ali kako so vanjo prišli, tega vam jaz ne morem povedati. Gotovo se izvé, če poprej ne, na sodnji dan; jaz le toliko znam povedati, da jih jaz vzel nisem.“ Sodniki mu prigovarjajo, naj obstoji in pripozna svoj pregrešek, ker bode kazen manjša; a mnogo hujša bode kazen, ako bode vedno tajil in se nedolžnega delal. Ali Svetín na to vselej odgovorí: „Sodíte me, kakor hočete, jaz sem nedolžen!“ Ostro so imeli Svetína v ječi, ali on ni bil tak, kakor so drugi jetniki, da bi se bil rotíl, preklinjal in hudo želel svojim sovražnikom, nego pridno je molil in vedno vzdihoval, rekoč: „Dobrotljivi oče nebeški! ti mi vidiš v srcé, samo tebi je znana moja nedolžnost; tvoja sveta volja naj se izide!“ Taka srčna molitev in nedolžno srcé je delalo Svetína trdnega, da je ostro ječo voljno trpel in je pogumno pričakoval svoje obsodbe.

VI.

Svetin k smrti obsojen.

V osmem mesecu Svetínove ječe so se sodniki zadnjič zbrali, da bi v očitnem sodišči sklepali o njem. Sodba je iztekla, in obsodba se je Svetínu brala v pričo mnogo ljudi, med katerimi je bila tudi Teodorova hči Kristina. Obsodba se je glasila: Janez Svetín je zaradi velike tatvine in nezvestobe obsojen k smrti, s sekiro se mu bode glava odsekala. A zaradi njegove nehvaležnosti, ker je okradel svojega gospodarja in dobrotnika, in zaradi trdovratnosti, ker svoje pregrehe noče priznati, odsekana mu bode poprej desna roka in potem še le glava.

Kadar Svetín to obsodbo zasliši, smrtna britkost ga obide; malo ne omedlel je in od strahu ves prepaden, ne vé, kam bi pogledal. V sodišči je bila na steni podoba Jezusa na križ pribitega, pred katero so prisegali, kadar je bilo prisegati treba. V to podobo milo pogleda in v srci reče: „O Jezus! ti, ki si čistejši nego li solnce, ti si za mene še mnogo več prestal. Tebi na čast hočem vse svoje muke voljno pretrpeti. Ti sam veš, da sem nedolžen v tej stvári, o katerej me sodijo; daj mi zatorej milost, da ne omagam, nego do konca v tvojej ljubezni stanoviten ostanem. O Jezus! s tem se tolažim, da kmalu pridem k tebi.“ Vsi ljudje, kateri so pri obsodbi nazoči bili, vzdihovali so, ker vsem se je smilil. Žandarji

peljejo Svetína v ječo nazaj; tri dni je imel odloga, da se za smrt pripravi. Dali mu so izpovednika, pobožnega miniha, kateri je po dnevi in po noči pri njem bil, tolažil ga in k smrti pripravljaj. Med drugim ga je dobri minih tudi opominal, in mu prijazno dejal: „Svetín moj ljubi! zdaj vidiš, da moraš umreti, blizu je tvoja zadnja ura, tvojega življenja ure so izštete; prosim te zatorej, da se čisto izpoveš, ker skoraj bodeš stopil pred sodnji stol našega odrešenika Jezusa Kristusa. Priznaj svojo pregreho, ne taji dalje, da ne pojdeš z grehom iz tega svetá; prosim te, ne bodi trdovraten. Vrhu tega je meni od deželske pravice naročeno, naj ti povem, da ti roke ne odsekajo, ako svojo pregreho spoznaš. Stóri to, da ti ne bode treba tolikih muk trpeti, ker bodeš potem samo umorjen.“ Svetín z jasnim obrazom, na katerem se je nedolžnost očitno razodevala, odgovori izpovedniku s spodobnimi besedami, rekoč: „Duhovni oče moj ljubi! Slušal vas bodem, kakor me učite. Vidim, da moram umreti; božja volja je takó. Vem, da sem v svojem življenji velikrat Boga razžalil, vender se sem velikih pregreh vselej skrbno varoval; in zdaj, ker sem že blizu smrtnih vrat, nobena reč me ne premore greh storiti. Bojim se z grehom obložen z svetá iti. Velik greh bi storil, ako bi lagal in rekel, da sem v resnici to storil, zaradi česar sem na smrt obsojen. Že poprej sem si vselej prizadeval čisto se izpovedati, kako bi se mogel zdaj pred smrtjo lagati in nevredno izpoved storiti? Tega me Bog varuj!

Čisti ste moji roki od tujega blagá. Če mi róki in nógi odsečejo, predno me umoré, z lažjó si bolečin nočem odvráčevati; Bog mi bode dal močí vse pretrpeti, in on, pravični sodnik, bode nas jedenkrat vse drugače sodil. Samo to od srca želim, da bi moj sovražnik, kateri me je v tako nesrečo pripravil, izpoznal svojo krivico in se izpokoril, predno umerje.“

Tudi Teodorova hči Kristina je šla k smrti obsojenega Svetína obiskat, in ga je s solzami v očeh prosila, naj bi spoznal svojo pregreho in je ne tajil. „Gospodična moja ljuba!“ reče Svetín z žalostno besedo, „tega, česar nikoli nisem storil, ne morem pripoznati. Dosti, da sem že tukaj tako nesrečen in od vseh ljudi zavržen, ter bodem mogel tako zaničljivo, strašno smrt storiti; ali hočete, da me naj tudi Bog zavrže? ali želite, da naj bi še zdaj greh delal in lagal? Dobra gospodična! izročite svojemu očetu moje zadnje pozdravljenje; recite mu, naj veruje, da sem nedolžen. Kadar bodem že mrtev, naj poprašuje, kako se je to zgodilo; s časoma bode vse na dan prišlo. Molite zame!“

Gospodična Kristina gre žalostna domóv in pové očetu vse Svetínove besede, katere mu so v srci veliko žalost delale. Zato je dejal: „Oh, da se je to ravno v mojej hiši moglo zgoditi! Bog nas izkuša. Kaj nam pomaga vse premoženje, katero nam življenje grení! Božja volja je takó. Pripoznati moramo, da na svetu res nikoli nikjer ni pravega resničnega veselja.“ — Kolikor je bilo

ljudi Teodorove hiše, vsi so žalovali po Svetínu; samo o njem so se pogovarjali in ga milovali; vsem se je smilil. Tudi Ljudevit, njegov skrivni sovražnik, silil se je žalovati, da-si je dejal: „Vedno se mi je zdelo, da ta pritepenec ne bode nikoli nič prida, ničesar mu nisem upal.“

VII.

Ljudevit Bodin, Svetinov sovražnik, hudo-
delnik, vjet.

Drugi dan po póludne po Svetínovej obsodbi prideta dva gospoda obiskat starega prijatelja Teodora, ker sta slišala o njegovej žalosti zaradi bližnje Svetínove smrti. Bila sta gospoda izmed ónih sodnikov, ki so Svetína obsodili. Lepo sta ga prigo-varjala, naj si te žalostne dogodbe k sreči ne jemlje, in mu rekla: „Prijatelj! kaj bodeš žaloval? saj veš, da se hudobija mora kaznovati, pravica to ukazuje; ti tega nisi kriv. Naše postave zapovedujejo, da se taka hudobija mora ostro kaznovati.“ Teodor svoja dva prijatelja pridrži pri večerji, da bi se z njima še kaj pogovarjal. Večerja je bila pripravljena, vsi sedejo za mizo, samo Ljudevita še ni bilo. Teodor ukaže dekli, naj gre Ljudevita klicat k večerji. Dekla gre tiho v njegovo sobo, menèč, da spi, in bi ga na naglem ne vzbudila. Najde ležečega na dolgej blazinastej klopi, katerej kanapé ali divan pravijo. Vsa prestrašena ne upa

si ga poklicati, ker je bil mrliču podoben. Ves prepaden in plašen je ležal kakor v omedlévici, večkrat globoko vzdihnil, in kakor v hudih sanjah o cekinih govoril. Dekla gre tiho iz sobe pripovedovat gospodarju, kar je videla in slišala. Teodor in oba njegova prijatelja vstanejo brž izza mize in v Ljudevitovo sobo tiho po prstih gredó. Še je bil v omedlévici, vzdihával je in večkrat te besede izgovoril: „O nedolžni Svetín, o prokleti cekín!“ Trikrat je te besede tako izrekel, da so jih vsi dobro slišali, ne vedoč, da ga kdo posluša. Jeden Teodorovih prijateljev migne, da bi tiho šli iz sobe in ga v miru pustili. Kadar pridejo zopet za mizo, reče óni gospod, ki je velel pustiti ga: „Tiho bodita, gotovo se še denes pravica božja pokaže. Bog nedolžnega varuje; več zvémo. Pustita Ljudevita pri miru, dokler se jaz ne vrnem.“ Gospod, kateri je bil sodnikov jeden, gre in se naglo vrne, ter pripelje s seboj tri žandarje. Potem prizove Teodora in ostalega svojega továriša. Vsi tiho gredó v Ljudevitovo sobo. Še je ležal, in še so mu nekatere krati ušlé besede: „O nedolžni Svetín, o prokleti cekín!“ Sodnik žandarjem ukaže Ljudevita obstopiti, a on stopi k njemu, prime ga za roko, in ostro zakriči nanj: „Ljudevit Bodin, ti grdi zločinec! Takój vstani in z nami pojdi! Zvédeli smo, kaj si storil; ne otideš ostrej pravici.“ Ljudevit plane na nógi, stresne se, ne vedoč, ali so sanje ali je resnica. Druzega ni mogel reči, nego jecal je: „Grem, grem; pustite me, saj grem! Res sem jaz cekine ukradel res, in sem jih skrivaje

nesel v Svetínovo skrinjo; Svetín je nedolžen!“ Žandarji so ga zvezali in vlekli takój v ječo.

Kristina, Teodorova hči, takój, kadar so Bodina odpeljali, teče v Svetínovo ječo, da bi mu povedala, kaj se je zgodilo; a niso jej vojaki dali k njemu, ker je bilo že po noči. Prosila in prosila je, le jedno samo besedo z njim govoriti, a ni jej bilo dovoljeno. Naposled vender reče stražni poglavar: „Gospodična! če res nimate več nego jedno samo besedo z njim govoriti, dovolim vam; a to drugače ne, nego iz daleč; blizu njega ne smete iti, in vsi moramo slišati, kaj mu porečete.“ Kristina s tem zadovoljna, prosi, naj jej vrata odpró, da bi ga iz daleč videla. Kadar ga ugleda, reče mu iz daleč: „Svetín! tvoja nedolžnost se pokaže, predno umerješ!“ To rekši, steče hitro domóv. Ob jedneji uri čez pólu noči pridejo trije črno oblečeni gospodje v ječo, kjer je Svetín še sladko spal. Nedolžno srcé je v najhujšej nadlogi in v največjej nesreči pokojno in mirno, a to zaradi tega, ker vé, da če tudi trpi, mu je to trpljenje le k večjej sreči. Gospodje Svetína vzbudé ter mu oznanijo, da je njegova smrt odložena, da zdaj še ne bode umorjen, ker morajo sodniki še jednega poprej izprašati zaradi storjene tatvine. Zdaj je začelo Svetínu v srci upanje rasti, da njegova nedolžnost morda na dan pride. Rekel je sam v sebi: „Morda se me vender Bog usmili in me otmè iz roke sovražnikove; a volja božja naj se izide, zadovoljen sem, kakor koli naredí ljubi Bog z menoj.“

Dva meseca so sodniki Ljudevita izpraševali in sklepovali o njem, kakor se je to poprej tudi s Svetínom godilo. Iz začetka je vse tajil, in le toliko rekel, da je v sanjah govoril, ne vedoč, kaj govori; a pozneje je vse obstal in spoznal, da je on to pregreho storil, zaradi katere je Svetín obsojen. Neeega večera je Ljudevit Bodin prosil sodnika k sebi, ker bi rad nekaj govoril z njim. Sodnik kmalu pride in Ljudevit mu reče: „Vest me grize noč in dan ter mi ni dalje živeti; jaz sem kriv Svetínove nesreče. Prosim vas, vzemite me kmalu pred sodbo, ker pripravljen sem vse po pravici izpovedati; storite potem z menoj, kar in kakor hočete. Kaznujte me po zasluženji. Rajši umerjem, nego da bi živel v takem strahu in v vednem nepokoju svoje vesti. Kje mi je mogoče živeti, ker mi je po dnevi in po noči nedolžni Svetín pred očmi? Vidim ga, kako pohlevno mi podaja svojo nedolžno roko, da mu jo odsečejo. Vedno ga imam pred seboj ter ga vidim, kako se trese in trepetá, ker se rabeljni pripravljajo, da mu odsečejo glavo. In jaz sem vsega tega kriv, a on je nedolžen; to mi neusmiljeno trga srcé. Tudi cekine vidim vedno pred seboj, vsi so krvavi, niso rumeni, ter vpijó, da mi bodejo vekomaj v peklenskem breznu na duši goreli.“

Takój drugi dan je bil Bodin k očitnej sodbi peljan, kjer je svojo pregreho spoznal, in vse po pravici povedal, kakor je storil. K sodnikom se obrne ter reče: „Gospodje! sodite me po postavah, vsega sem kriv jaz sam, nobeden drugi; Svetín je

nedolžen. Grda nevošljivost me je zapeljala, velike kazni sem vreden, in jo tudi rajši trpim, nego bi v takem strahu in s tako težko vestjo živel. Drugim sem jamo kopal, a sam sem padel vanjo, prav se mi godí; v strašen vzgled naj bodem starim in mladim, v kako nesrečo pripravi človeka nevošljivost in sovražno srcé. Naložite mi kazen, kakeršna se vam zdí; trpeti jo hočem voljno, ker sem jo zaslužil. O da bi mi le Bog to strašno krivico odpustil, katero sem Svetínu storil! Kakor Kajn s svojim bratom, tako sem delal jaz.“ — Kadar so sodniki Bodina vprašali, kako je cekine ukradel in v Svetínovo skrinjo pripravil, pripovedoval je tako: „Sovrašтво do Svetína se je v mojem srci že davno kuhalo, nevošljivost je to sovrašтво vnela. Dolgo sem iskal iz poti ga spraviti, a ni mi bilo mogoče. Ker mu z jezikom nisem mogel škodovati, dal sem skrivaje narediti ključ od Svetínove skrinje in ključ od gospodarjeve sobe. Óni večer, kadar se je naš gospodar Teodor na pot napravljal po kupčijskih opravilih, in si je cekinov v skrábijco pripravil, pazil sem dobro, kam jih dene. Videl sem, da jih je v miznico spravil; tudi sem videl, kam je ključek od miznice položil. Mislil sem si, zdaj je najlepša prilika škodovati svojemu sovražniku. O pólunoči, kadar je vse trdo spalo, vstanem tiho in grem bos v gospodarjevo sobo, katero sem tiho odprl s ključem, o katerem ni nobeden ničesar vedel. Tudi miznico odprem in vzamem skrábijco s cekini. Vse sem zopet tiho zaklenil in šel v svojo sobo. Vedel sem,

da ima Svetín navado, vsako jutro zgodaj vstajati; vsak dan je šel poprej v cerkev, predno se je kakega dela poprijel. Zvesto sem poslušal, kdaj bode šel Svetín v cerkev. Kadar otide, grem v njegovo sobo, odprem njegovo skrinjo, privzdignem oblačila ter na dno položim skrábijco s cekini. Zopet sem vse lepo zaklenil, da ni mogel nobeden poznati, kako bi bil kdo noter prišel. Komaj Svetín iz cerkve pride, že nas je gospodar poklical, da nam še kaj naroči, predno odpotuje. V tem, kadar gre iz doma, hoče vzeti cekine, a nikjer jih ni bilo. Tako sem svojemu bližnjemu nesrečo nakopaval, a sam sem padel vanjo. Prav mi je, ker nisem maral lepih naukov naše krščanske vere, nego delal sem samo to, kar mi je prevzetnost in nevošljivost svetovala. Ta grda pregreha je v mojem srci hude korenine pognala, in iz teh je vzrastlo sovraštvo, katero je v srci z velikim plamenom vzkipelo ter me v tako strašno pregreho zapeljalo. Tako se godi vsacemu, kdor ne krotí strasti. Jaz sem Boga zapustil in Bog je mene; o da bi me le na ónem svetu ne kaznoval. Vsak naj se nad menoj vzgleduje, da ne pride v toliko nesrečo.

VIII.

Janez Svetin izpuščen, Ljudevit Bodin
umorjen.

Koncem družega meseca so se sodniki zadnjič zbrali, da bi Ljudevita Bodina sodili. Ljudje

so slišali, da bo ta dan Bodin obsojen, in da bode obsodba očitno oznanena; zato se je velika množica radovednega ljudstva zbrala, da bi slišala, kako se bode sodba iztekla, in kaka kazen bode Bodinu prisojena. Kadar so bili že vsi sodniki zbrani, pripeljejo Bodina v sodišče, obloženega s težkimi verigami, na rokah in nogah vklenenega. Predsednik sodišča ga vpraša: „Ljudevit Bodin! ali je vse res, kar si povedal in spoznal o svojej pregrehi?“ Bodin odgovori: „Vse je tako, kakor sem povedal, na vse pritrdim.“ — Sodnik ga vpraša dalje: „Ali spoznaš in veruješ, da si kazen zaslužil?“ Bodin odgovori: „Spoznam; naložite mi kazen, kakeršno znate, da sem zaslužil; rad pretrpim vse, da bi le na ónem svetu ne prišel v večno pogubljenje.“ Sodnik mu dá še zadnje vprašanje: „Ali je tvoj sovražnik Svetín nedolžen?“ Bodin odgovori: „Popolnem nedolžen; veliko krivico sem mu storil jaz, ker sem ga v smrtne britkosti pripravil ter mu toliko žalosti in trpljenja nakopal. Ali zdaj ni več moj sovražnik, nego moj prijatelj je. Prosim vas, gospodje! dovolite mi samo toliko, predno umerjem, da Svetína še enkrat vidim in ga odpuščenja prosim.“ Zdaj vstane predsednik sodišča s pisanjem v roki in reče: „Ljudevit Bodin! vstani zdaj ter poslušaj svojo obsodbo.“ To rekši, bere:

„Ljudevit Bodin je velike pregrehe, tatvine, nezvestobe in krivice prepričan, zato se je po postavah k smrti obsojen. Ker je tatvino storil svojemu gospodarju in dobrotniku, in ker je to pregreho

storil zaradi tega, da bi svojega bližnjega pripravil ob dobro imé in v nesrečo, zato mu bode najpred leva roka, potem desna, in naposled glava s sekiro odsekana.“

Tri dni mu je bilo dovoljeno k smrti se pripravljati. A premoženje, kolikor ga je imel, prisojeno je bilo vse Svetínu, ker je po nedolžnem mogel toliko strahú prestati. Vse ljudstvo je zavpilo: „Prav je! prav je! Pogine naj hudobni Bodin, a nedolžni Svetín naj živi!“

Kadar je bila Bodinova obsodba končana, obznani služabnik deželske pravice nazočim ljudém, rekoč: „Kdor želi slišati obsodbo še jednega jetnika, naj malo počaka.“ Ljudjé radovedni čakajo vsi, da bi videli še tistega, ki ga bodo zdaj obsodili. Za malo časa pripeljejo vojaki vklenenega pred dvema mesecema k smrti obsojenega Svetína. Vsi gledalci so se razveselili ter večkrat zavpili: „Dolgo, še dolgo naj živi nedolžni Svetín!“ Na visoko mizo so ga postavili, da bi ga vsak lahko videl. Predsednik sodišča vstane in reče: „Glejte nedolžnega Janeza Svetína! njegova nedolžnost je odkrita; pravega hudodelnika smo dobili, a ta je bil po nedolžnem k smrti obsojen; očitno je zdaj spoznan za nedolžnega in je tudi očitno izpuščen. Vzemite mu železje, katero je toliko časa po nedolžnem nosil.“ Na sodnikovo povelje mu takój železje odvzamejo. „Dajte mu lepo oblačilo, ker je dosti dolgo uboštvo prestajal. Peljite ga s častjo v hišo njegovega dobrotnika.“ — Predno Svetína odpeljejo, prosil je Ljudevit Bodin, da bi

smel še jedno samo besedo ž njim govoriti. Svetín gre k njemu in Bodin mu reče: „Prosim te, odpusti mi, odpusti mi toliko krivico; nisem vreden odpuščenja, ali ne zaradi mene, nego zaradi Boga te prosim, da mi odpustiš.“ Svetín ga objame, rekoč: „Bog naj ti odpusti vse, jaz ti od srca odpuščam, jaz rad pozabim na vse ter bom Boga prosil zate, da bi stanovito prestal, kar ti je pri-sojenega.“ Ločila sta se in oba jokala. Svetín je bil s častjo v hišo svojega gospodarja v kočiji pripeljan, mnogo ljudi ga je izpremilo. Bodin je bil čez tri dni umorjen. Od strahú, britkosti in strašnih bolečin je rjovel kakor divja zvér, kadar mu so róki odsekavali; zavoljo strašnih bolečin se je vsem smilil. Vender je vedno na Boga upal in v njegovo imé klical tako dolgo, da mu je bila glava odsekana. Stari Teodor, da bi Svetínu povrnil tolike britkosti, ki jih je mogel po ne-dolžnem trpeti, izbral si ga je za svojega zéta, izročil mu vse svoje premoženje in mu obljubil svojo hčer Kristino v zakon. A poroke Teodor ni dovolil poprej, predno oblétnica te žalostne dogodbe ne mine.

TRETJI DEL.

I.

Fran Svetin, oče Janeza in Pavla na vojski vjet,
in na Francosko odpeljan.

ran Svetin, kateri je takrat, ko je moral z
brambovci na vojsko iti, zapustil ženo in
obá še malozmožna dečka, žaloval je dolgo
po njih in le na dom mislil. A kadar je videl,
da si ne more pomagati, vdal se je v božjo voljo
in mislil sam v sebi: Bog je dober oče; on užé
preživi ženo in otroka, da bi le meni življenje
ohranil, in mi jih dal še jedenkrat videti. Molil
in prosil bodem vedno Boga, da me v nevarnosti
obvaruje nesreče. — Kmalu potem, ko so bram-
bovci na Laško prišli, sprijeli so se z Francozom;
mnogo Francozov je bilo pobitih in tudi naših.
Svetinu se ni nič žalega zgodilo, nego tista četa,
v katerej je bil tudi on, zajeta je bila od Fran-
cozov, in vsi brambovci te čete so bili vjeti in na
Francosko odpeljani. Gnali so jih Francozi do
mesta Bezansona, ondu jim dali prostost delat iti,

kar kateri zna, in kjer si kdo kako delo dobí. Ljudje mestni in kmetski pobrali so vse brambovce, in jim še radi dobro plačevali, ker je takrat možkih delavcev po Francoskem zelo primanjkovalo; hude in dolge vojske so jih silno veliko požrle.

Svetín je povedal, da zna suknò tkati in je že nekdanj pri takem delu dlje časa služil; zatoorej si ga je kmalu najel nek gospod, kateri je imel suknarijo ali tovarno, v katerej se suknò izdeluje. Ker je gospod videl, da gre Svetínu delo dobro izpod rok, dal mu je dobro jesti in piti, dal mu je tudi potrebno obleko, a vrhu tega še vsak dan v denarjih po jeden frank. Svetín si je vedno želel, da bi še kdaj prišel v svojo domovino in bi videl svojo ženo in svoja otroka. Vojska z Francozi je prestala, vjeti in po Francoskem razkropljeni cesarski podložniki so bili na dom izpuščeni, a Svetína je gospodar vedno prigovarjal, da bi še ostal. „Ne hodi še domóv,“ dejal mu je, „vem, da želiš videti svoje ljudi, ali kaj ti pomaga, kadar domóv prideš, zopet bodeš moral vojak biti, nova vojska se zopet kaže. Bodi rajši pri meni še nekaj časa, da si kaj prislužiš, in kadar bode ugoden čas, izpustim te in ti še dobro popotnico dam.“ Svetín, kateremu se je pri suknariji dobro godilo in si je tudi lepih denarjev zaslužil, dal se je pregovoriti, da je še celih sedem let ostal v tovarni svojega gospodarja ter si toliko premoženja pridobil, da si je upal domá na Kranjskem pošteno živeti. Že mu je gospodar obljubil, še tisto leto ga domóv izpustiti, kar so Francozi s Španci

hudo vojsko začeli. Kar koli je bilo zdravih in trdnih možkih ljudi, vse so pobrali k vojakom, bodi si domačin ali tujec. Tudi Svetín je zdaj moral biti francoski vojak.

II.

Fran Svetín, francoski vojak, reši svojega generala.

Še tist mesec, ko je bil Svetín vzet k francoskim vojakom, moral je iti z drugimi vred na Špansko, in se ondu vojskovati z ljudmi, katerih ni nikoli poznal, in za take, ki mu niso bili nič mari; zatorej je vedno na tihem vzdihoval in prosil Boga za srečo, da bi ga živega ohranil in bi ne bil ubit v tujej deželi. Prvi dan, kadar so se Francozi udarili s Španci, bil je generalov telesni služabnik ubit. General M. si je izmed vseh drugih vojakov za telesnega služabnika izbral Svetína, ker mu je zelo všeč bil. Bog je tako naklonil in dal generalu tako misel, da si je Svetína izvolil, ker je Svetín vedno Boga prosil, da bi se mu ne bilo treba streljati in ljudi pobijati. Svetín v vseh rečeh umen in izveden, stregel je lepo svojemu generalu in mu zvesto služil; zatorej ga je gospod tako rad imel, da se brez njega nikamor niti ganil ni. Kamor koli je šel general, moral ga je Svetín izpremljevati in

vedno poleg njega biti. Necega dne mu reče general: „Svetín moj ljubi! vidim, da zmirom po dómu vzdihuješ, rad bi se vrnil v svojo deželo, ker imaš ženo in otroke, ne zamerim ti tega, ali glej, tudi jaz imam domá ženo in otroke, in vender se moram tukaj bojevati. Bodi potolažen; če ostaneš meni vedno tako zvest in priden, kakor si bil do sih dob, izpustil te bodem domóv in z vsem potrebnim preskrbel, kakor hitro vojska mine in se s Španci naredí mir. Samo Boga prosi in moli, da naju ohrani živa.“ Svetína je zelo veselilo, da ima tako dobrega gospodarja in oblastnika, kar se pri vojaci le redko kdaj nahaja. Od sih dob mu je še bolj pridno stregel, a vrhu tega tudi pridno molil.

Pri vélikem mestu Salamanki na Španskem, ustavili sti se obe vojski francoska in španska. Ob tej strani vode, katera je memo tekla, stali so Francozi, ob ónej stráni so bili Španci, kateri so sklenili, da se na tem kraju Francozom z vso močjo v bran postavijo. Oboji so čakali povelja, da se udarijo. Necega večera gre general M. na tihoma ogledovat, kako se Španci k boji pripravljajo; rad bi bil videl, kako se razširjajo ob vodi in kam so postavili svoje straže. Druzega ni vzel s seboj, nego svojega zvestega služabnika Svetína. Vsak na svojega konja sedeta in jezdarita ob vodi drug za drugim. Predaleč od svoje straže je jézdil general in se preveč oddaljil od svojih ljudi. Ravno se je že mislil vrniti, kar planejo iz bližnjega grma pri vodi štirje Španci, obstopijo generala s slu-

žabnikom vred ter nastavijo puške v njiju. General izdere meč in se hoče braniti, a ni mu bilo mogoče. Nato zasučé konja in ga izpodbode, da bi Špance podrl in oddirjal, ter Svetínu tudi tako storiti reče. Ali Špancev jeden dregne konja z bajonetom v trebuh, in konj pade z generalom vred na tla; pobegniti ni mu več mogoče. Svetín, misleč, da je tudi general ranjen, skoči sam raz konja, da vzdigne generala izpod konjske krvi, in mu reče: „Gospod general! ne branite se dalje, da živa ostaneva; saj vidíte, da si zdaj ne moreva več pomagati. Ako se zdaj z lepa ne udaste, pomahajo naji in umoré.“ General se ni dalje branil; Španci mu zvežejo roki in nogi ter ga denejo v čoln, poleg njega privežejo Svetína ter tako obá vkupe prepeljejo preko vode. Veliko veselje so imeli Španci, imajoč zdaj svojega nasprotnika v svojej oblasti. Tisti možje, kateri so ga vjeli, dobili so veliko plačilo, ker so se v smrtnej nevarnosti podali na francosko stran in v grmovji pazili, da bi vjeli kakega Francoza. General M. in Svetín sta bila vsak posebej zaprta in skrbno varovana. General je bil ves z vrvmi zvezan; a Svetín, ki je bil le njegov služabnik in razven tega še tujec, bil je samo zaprt in varovan. General je mislil, da bode le Španski jetnik, da ga bodo daleč kam gnali med Špance, kjer bode moral tako dolgo ostati v sužnjosti, dokler se vojska ne okonča; a kadar vojska mine, izpuščen bode zopet v svojo domačo deželo, kakor je to pri vojskah sploh navada. Ali kako grozno se ustraši, kadar družega

dne pride povelje, kaj se ima storiti z vjetim generalom. Obsojen je bil k smrti. Španski general je sam prišel k njemu v ječo in mu naznanil obsodbo, ki se je glasila tako-le: „Francoski general M., kateri je največji sovražnik Špancev, in se ni radovoljno udal našim vojakom, kateri ga so vjeli, nego branil se je, in tudi jednega naših ranil, obsojen je k smrti, da bode jutri zjutraj ob 7. uri pri vodi ustreljen. A Svetín, njegov služabnik, tudi vjet, prigovarjal je svojega gospodarja udati se; on zatorej, ker ni francoski rojak, nego po rodu Kranjec, in tudi zato, ker ni imel nobenega orožja pri sebi, obsojen ni k smrti, nego pri generalovej smrti mora poleg biti, potlej bode izpuščen in Francozom nazaj poslan, da jim pové kaj se je z generalom zgodilo.“ Kadar se je ta obsodba naznanila, bil je general še hujše zvezan z vrvmi, ker Španci ravno železja za vklepati imeli niso, ter je bil še bolj skrbno varovan. Svetín je bil takój razvezan in mu je bilo tudi dovoljeno iti svojega gospoda tolažit v smrtnih britkostih. Ni bilo to po pravici, vjetega generala k smrti obsoditi; ali grozno sovraštvo je bilo med Francozi in Španci, zatorej, če so le kakega imenitnega Francoza vjeli, obsodili so ga takój k smrti. Tako so tudi s tem generalom storili, a vender so mu poslali izpovednika, kateri je ves po póludne bil pri njem in ga pripravljaj na smrt. Svetín je v tem — ker mu je bilo dovoljeno okolo hoditi tega po póludne — hodil ob vodi in gledal, kje bi bila voda najmanj globoka ter je skrbno pazil, kje ni

kako daleč stojé španske straže narazen. Z večera, kadar izpovednik od generala otide, obljubivši mu, da zjutraj zgodaj zopet pride in ga izpremi na morišče, pride Svetín k generalu, kateri je ves žalosten in preplašen v smrtnih britkostih sedel za mizo v revnej lesenej hišici, tako trdo zvezan, da je že ves višnjav postajal; šest vojakov je stalo poleg njega in ga stražilo. General sname prstan z roke in ga dá Svetínu rekoč: „Hrani ta prstan dobro, in kadar prideš na Francosko, pokaži ga mojej ženi, povéj jej, kako se je z menoj godilo, in tolaži jo; ona bode zate skrbela in ti tvojo zvestobo povračevala.“ Svetín vzame prstan in obljubi vse zvesto opraviti, kar mu je bilo naročenega, ter pristavi: „Gospod general! zeló se mi smilite, ker vam je jutri treba umreti; če drugače ne more biti, uklonite se volji božjej, potrpite voljno svojo nesrečo, obrnite smrtne britkosti Bogu k časti in za pokoro svojih pregreškov; Bog je dober in usmiljen, vse vam rad odpusti. Ako voljno prestopite tukaj, ne bode vam treba trpeti na ónem svetu. In če vam je dobrotljivi Bog še življenje odločil, lahko vas tudi še otmè sovražnikovih rok, in k temu vam pomagati, poskušal bodem tudi jaz. Upajte trdno v Boga; morda se vas usmili in vas živega ohrani. Vzemite skrivaj ta cekin, katerega sem jaz v srajci zašitega imel, da ga Španci niso našli takrat, kadar so nama vse bili pobrali. Kadar se večer storí, dajte ga vojakom, kateri vas bodejo takrat stražili in recite jim, naj si kupijo zanj vina ter

naj pijó na vašo srečno smrt; prosite jih, naj tudi vam malo dadó. Če se napijó, mogoče, da zadremljejo; potem pridem jaz o pólunoči ter na okno tiho popraskam, odprite okno in potem“ — zdaj je moral Svetín generala zapustiti in se vrniti v svojo ječo.

Kadar se je storila temá, pridejo drugi španski vojaki generala čuvat; med njimi je bil k sreči jeden, kateri je znal dobro francoski govoriti. General mu prijazno reče: „Vojaki moji ljubi! vi veste, da me bodele jutri ustrelili; umreti moram, kaj mi pomaga denar! Tukaj imam še cekin, vzemite ga, kupite si zanj dobrega vina, ker ste trudni in zdelani, pijte na mojo srečno smrt, in prosim vas, da bi tudi meni piti dali, da laže pretrpim smrtne bolečine.“ Vojaki veseli kupijo dobrega vina ter pijó, dokler niso vsega cekina zapili; dali so tudi generalu, da pije. Továriše, kateri so zunaj hišice na straži bili, poklicali so vojaki noter in so se dobro napájali. Časoma vsi po kotih posédejo in zadremljejo, ker so se pogréli; mrzlo je bilo že takrat, bilo je to v adventu. Ni bilo še pólunoči, pride Svetín tiho pod okno in malo na steno poškrabljá; a okno je bil general že odprl. Svetín reče generalu tiho na uho: „Vzdihnite in pihnite luč, katera že tako malo brlí!“ General pihne in svetilnica ugasne, a nobeden vojakov ní tega zapazil, ker so bili vsi vinjeni. „Podajte mi roko, da vam vrvico porežem, s katerimi ste zvezani,“ reče Svetín, „potem vzemite nožek meni iz roke, porežite hitro vrví

na nogah in povsod, koder ste zvezani; hitíte! nožek je nabrušen, da se v tem kateri vojakov ne vzbudí.“ General ima komaj roki prosti, vzame Svetínov nožek, in kakor bi mignil, porezal je vse vrví in vrvíce. Kadar je bil prost, hitro zleze v okno, in Svetín mu od zunaj pomaga, da se je srečno zmuzal skozi okno, katero je precej tesno bilo, a general precej trebušen. Predno zbežita, zaprla sta še poprej okno, in nobeden vojakov ní ničesar slišal, ker so vsi trdno spali. General je hotel teči in je vlekel Svetína za seboj. Ali Svetín mu reče: „Ne takó! nevarno je; rajši počasi hodiva, Bog bode naju varoval in angel váruh bode naju izpremljal. Ako bi tekla, kmalu naju kdo ugleda in izgubljena sva. Španci po noči tukaj okolo vedno hodijo ter bi takój uganili, da sva ubežnika; ako pa počasi hodiva, vsak si bode mislil, da sva domača človeka.“ In res je bilo takó. Več nego li tri čete Špancev sta srečala, kateri so hodili sim ter tja pazéč, kaj delajo Francozi na drugej stráni; ker sta pa počasi hodila in vsak po jeden kol na rami nesla, nobeden ni jima ničesar žalega storil, vsak si je mislil, da sta to domača vojaka.

Svetín je že poprejšnjega po póludne dobro ogledal, kje je voda najbolj plitva, in kje ne stojé straže. Tu sim je peljal generala, kamor sta dve debeli uri hodila. Svetín reče generalu: „Tukaj ni nobenega španskega vojaka blizu, voda tudi ni ravno globoka, zdaj jo morava preplavati; odšla sva srečno jednej smrtnej nevarnosti. Bog

daj, da bi le še srečno preko vode prišla. Da-si voda ní bila zeló globoka, vender je bilo treba plavati precej na široko. Svetín je znal dobro plavati, samega ni nič skrbelo, da bi vode ne preplaval; tudi general je znal nekđaj dobro plavati, ali zdaj, ko je bil že prileten in precej rejen, ni si mogel mnogo pomagati v vodi; zatorej sta bila obá v velikih skrbéh. Ni bilo časa mnogo se pomišljevati in prevdarjati; priporočila sta se Bogu in angelu váruhu, potem se prijela za roki in brédla. Lehko sta brédla nekaj časa, dokler je bila voda plitva, a kadar sta prišla na globokejšo vodo, treba jima je bilo plavati. General je plaval nekaj časa, ker v hudej sili vsak človek mnogo storí; ali dolgo ni mogel, močí so mu jele pešati in onemagal je. Svetín mu podá roko in reče: „Jaz znam nekaj časa z jedno roko plavati, držite se mene in pomagajte si, kolikor morete, da prideva srečno preko vode.“ Tako plavata vkupe nekaj časa. Svetín je začel pešati, a general je ves onemogel ter mu ni bilo móči naprej. Že se je začel potápati in voda mu je že šla v grlo. Svetín ves spehan in truden, vlekel je generala še vedno za roki ter mu ni pustil utoniti. Ali general je popolnem opešal, vzel si je še toliko močí, da je Svetínu rekel: „Svetín! pusti me, da utonem; vsaj ti si reši življenje, da obá konca ne vzameva. Rad umerjem, rad utonem, da me le Španci ne bodejo streljali. Bog ti bode povrnil, kar si meni dobrega storil; plavaj srečno Svetín, in povej, povej — — — tù je generalu

beseda zastala, izgubil se je pod vodo, le še roki je molil iz nje ter ž njima grabil pomoči iskajoč; a ni ga bilo, da bi mu jo bil dal. Svetín plava dalje ter se po večkrat ozrè na tist kraj nazaj, kjer je general utonil. Ni bil Svetín še dober seženj od njega, pokaže se general iz vode in pokliče: „Svetín! Svetín, moj ljubi! plavaj nazaj k meni, da počijeva. Bog je mojo molitev uslišal pod vodo; glej, stojim na skali, voda mi je do vratú.“ Svetín se takój obrne, plava do generala ter stopi kraj njega na skalo, katera je bila sredi vode. Na tej skali sta stala in počivala več nego li pol ure. V tem je general Svetínu takó govoril: „Takrat, kadar me si bil izpustil in sem začel potápati, vzdihnil sem k Bogu iz dna svojega srca in rekel: O Bog dobrotljivi, usmili se me! Usta sem stiskal, da me ni voda zalila, a z rokama sem pod vodo na vse kraje segal in pomoči iskal, kakor vsak, kadar je v smrtnih britkostih. Zdajci zadenem z roko ob steno, onesvéstil se še nisem bil takrat, hitro se začnem poprijemati više in više, dokler ne stopim na skalo in zopet zasôpem, ko sem imel glavo iz vodé.“ Svetín reče: „Glejte! kolike dobrote vam delí usmiljeni Bog.“ — Ko sta na skali dosti odpočila, plavata dalje. General plava nekaj časa, a zeló upehan. Svetín mu zopet podá roko in le z jedno plava; takó je Svetín precej daleč z velikim trudom vlekel generala za seboj po vodi. Kadar general zopet začne potápati, zavpije v tem hipu ves vesel: „Čast Bogu! na

dnu sem z nogama, lahko brêdem.“ Tudi Svetín stopi in vkupe bredeta počasi do kraja. Kadar bregú dobredeta, stoji že pri vodi francoski vojak na straži, kateri zavpije: „Kdo je?“ General mu reče: „Tiho bodi, da ne zaslišijo Španci; jaz sem, vaš general. Hitro pojdi klicat tovarišev, da mi pridejo pomagat iz vode.“ Vojak generala takój spozna po besedi, hití klicat tovarišev, kateri pridejo z dolgimi drogovi, da generala in Svetína iz vode potegnejo, ker velik in strm breg je bil tam.

Še nikoli ni general tako pobožno in tako goreče molil, kakor takrat, ko je srečno iz vode stopil in odšel smrti. V pričo vseh vojakov je pokleknil, in tudi Svetín je moral poleg njega poklekniti ter molil tako-le: „O Bog usmiljeni in dobrotljivi! kdaj povrnem dobrote, katere si mi storil? Pripoznam, da tolikega usmiljenja vreden nisem; od vseh zapuščen sem že okusil smrtne britkosti, ali ti, Bog moj! otel si me sovražnikovih rok; tebe, o Bog! bodem hvalil in častil ves čas svojega življenja.“ General je bil potem peljan s Svetínom vred v bližnje mesto, kjer je takój pisal cesarju Napoleonu in mu povedal, kako se je srečno rešen v velikih nevarnostih povrnil k svojim, in ga prosil Svetína obdarovati za toliko skrb in pogumnost.

Kmalu je prišlo pisanje od cesarja s poveljem, naj gre general na svoj dom v počitek in oddahnit se od tolikega strahú in trpljenja. Svetínu je poslal cesar zlat križec, katerega naj

z víšňavim in rudečim trakom pripetega nosi ob levej strani prsi, a vrhu tega naj bode dobival še vsak mesec po 50 frankov plačila. General je v tem zelo hudo izbolel od prestanega strahu in trpeža, mogli ga so hitro domov odpeljati. Svojega zvestega Svetína je pustil pri svojih konjih in drugem blágu, rekši mu: „Kmalu prideš za menoj, skrbi za moje blagó, da se ga nič ne pogubi; kadar prideš, povrnem ti obilo dobrote, katere si meni storil; dam ti, kar koli si izmisliš; storim ti, kar koli poželiš; nikoli ne pozabim, da si me otel smrti, da si mi bil váruh.

III.

Fran Svetín na morji vjet in v Afriko odpeljan.

Nepopisno je bilo veselje, katero je občutil Svetín. Najbolj ga je veselilo in tolažilo, da je človeka, in še celó svojega zapovédnika, otel, in ga smrti obvaroval. Veselilo ga je, da ga je cesar sam tako povikšal in ga v viteza častnega polka postavil. Ali še mnogo bolj ga je veselilo, da je imel upanje kmalu priti v svojo domačo deželo, in — ker je bil zdaj z vsem potrebnem preskrbljen — da mu od sih dob ne bode treba pomanjkanja trpeti in se po svetu okolo klatiti. „O kako sem srečen,“ rekel je sam v sebi, „da mi je Bog

toliko dobrega storil in me tolikih hudih nevarnostih očuval! Zdaj se nádejem, da še kdaj vidim ljubo domačo deželo. Iskat grem svoje žene in dveh otročičev, ako še katerega živega najdem. Mnogo jim bodem vedel povedati in jim marsikak lep nauk dati. O Bog, daj mi še kaj takega doživeti!“

Časna, posvetna sreča je opotočna; večkrat človek misli, da jo ima že v rokah, ali uide mu, in namesto nje ne ostane mu družega razven britkost in žalost. Tako je bilo zdaj tudi s Svetínom; mislil je kmalu domóv priti in domá v miru uživati, kar si je prislužil, ali siromak ni vedel, kaj ga še čaka.

Po suhem ni bilo varno generalovega blagá pošiljati za njim, ker so Španci pri cestah skriti vedno prežali Francozom vse pobrati in jim kvare storiti, kolikor se je moglo; zato je moral Svetín nekaj časa počakati, da se je več stvari nabralo, katere je bilo treba na Francosko poslati. Vse te stvari so pripeljali k morju, znosili jih v ladijo ter jih tako po morji na Francosko odposlali. Šel je Svetín v ladijo z blagom svojega generala, ali žalosten in ves pobit je bil, kakor bi se mu zdelo, da vožnja po morji ne bode srečna. V ladiji je bilo tudi več vojakov, nekaj ranjenih, nekaj zdravih, nekaj bolehnih; med njimi so bili tudi drugi popotniki. Prvi dan je bila vožnja po morji srečna, vsi so bili veseli, ker so se nádejali skoraj na svoj dom priti in zapustiti špansko deželo, katero so grozno sovražili. Ali Svetín je bil vendar žalosten, ni se mu ljubilo ne piti ne jesti. Továriši so ga

vprašali, zakaj je tako tih in pobit. Odgovoril jim je: „Morje je prevarljivo; Bog vé, kaj se utegne še z nami zgoditi, predno pridemo na suho.“ Drugi so ga tolažili in mu dejali: „Glej, morje je mirno, daleč že nimamo do doma, jutri osorej bomo že v kraji.“ Ali Svetín je bil vendar le zamišljen in se ni za nobeno stvar zanimal; molil je na tihoma in dejal: „O Bog! moje srce je nemirno; vselej sem slišal, da vožnja po morji je nevarna; obvaruj me še samo zdaj, ker sem že toliko dobrot prejel od tebe.“ — Drugi dan zjutraj ob sedmih, Svetín je ravno molil, začeli so brodniki vrhu ladije žalostno vpiti: „Razbojniki! razbojniki! izgubljeni smo, že so blizu.“ Na to vpitje priteče poglavar ladije, gleda in gleda ter ves bled in plašen postaja; spoznal je, da so res morski razbojniki. To so taki razbojniki, kateri imajo velike, z grozovitim orožjem obložene ladije. Vozijo se po morji ter iščejo ladij, idočih po kupčijah, ali kako drugo blago prevažajočih. Kadar katero tako ladijo najdejo ali dohité, poberó vse blago in ljudi. Blago med seboj razdelé, a ljudi prodajo v sužnjest. To se je tudi zgodilo ladiji, v katerej se je peljal Svetín. Dohiteli in ustavili so jo razbojniki, in ker se jim ni nihče protivil, poberó vse blago, prenesó ga v svojo ladijo, a ljudi povežejo in na dno ladije zapró. Bilo je ljudi s Svetínom vred okolo sto in dvajset. Peljali so jih do mesta, ki se imenuje Algier, v Afriki. Tu so jih zvezane iz ladije peljali ter naravnost na prodaj gnali. Prodali so jih vse, tega draže, ónega ceneje, ka-

keršne starosti in moči je bil človek; a bolnike so vse v morje pometali. Svetína je kupil neki na videz zeló imovít gospodar, vzel ga je in s seboj odpeljal.

Grozno hudo se godi sužnjim v teh krajih, ker neusmiljeni trinogi ne delajo po človeško z ljudmi, nego prav po živinsko. Z večera jih zapró kakor živino v kako poslopje, kjer morajo v mrazu na golih tleh ležati. Komaj se zdaní, pride že priganjač, kateri jih z vpitjem, kletvijo in tepenjem k težkemu delu priganja, katero morajo do trdne noči opravljati, niti da bi jim bilo dopuščeno oddahniti se. Tako žalosten je stan sužnjih, vsacemu se morajo v srce smiliti, kdor koli jih vidi. Zaradi najmanjše stvari, ako je povoljno ne opravijo, grozovíto so tepeni. Po pet sto palic dobé nekateri po podplatih, da imajo vse razbeljene nogé, in vender jih gonijo priganjači, da morajo nositi kamenje, vodo in druge težke stvari. Neusmiljeno delajo z ubožnimi sužnji, tako neusmiljeno, da si vsak umreti želí in komaj čaka smrti. Jésti dobé zjutraj malo, in zopet z večera malo črnega kruha, pustega in grenkega. Brez vse tolažbe in brez pomoči so v oblasti neusmiljenih Turkov, kateri jih grdo zaničujejo in pretepajo. Tudi dušne tolažbe nimajo ti siromaki, ker nimajo niti duhovnega niti božje službe. Pred nekaj časi še celó zakopavali niso mrtvih sužnjih kristjanov, nego mrtve so vrgli psom, da so jih raztrgali. Rešiti se iz take hude sužnjesti je silno težavno, ker mnogo denarjev hočejo za vsakega sužnjega, ako ga hoče kdo odkupiti.

Vse to je moral Svetín malo menj nego li dve leti trpeti. Več njegovih tovarišev je že od žalosti in trpljenja pomrlo. Svetín je vedno prosil Boga, da bi mu dal zdravje in moč vse voljno pretrpeti. Tudi v sužnjosti je bil priden in zvest, zatorej ga je gospodar rajši imel in mu bolj upal kakor drugim svojim sužnjikom, zatorej mu ni bilo treba vedno vklenenemu biti. Hiša Svetínovega gospodarja ni bila daleč od morja, kamor se je Svetín večkrat oziral, ne bi li ugledal ladije, da bi ga odpeljala in rešila tolikih nadlog. Necega dne se primeri, da je bil prav sam ostal na njivi, katera je bila najbolj daleč od hiše njegovega gospodarja. Dan se je nagnil in temá nastane. Svetín gleda na morje, mika ga, da bi jo potegnil in ušel. Dolgo premišljuje, kaj bi storil. Zdaj lahko uidem, reče sam v sebi, noč je in pogrešili me ne bodejo tako hitro; ali kam naj grem, ne poznam ne kraja ne ljudi; kamor koli pridem, lahko me popadejo in še hujše z menoj delajo kakor moj sedanji gospodar. Vender, naj se mi godí kakor koli hoče, hujše mi užé ne more biti, kakor mi je; to izgovorivši, zbeží v temoti ter hití proti morji.

Debelih pet ur je hodil po gozdu in grezéh, da je do jutra prišel do morja. Ali nikomur se ni upal pokazati zavoljo strahú, da bi ga ne prijeli in k poprejšnemu gospodarju nazaj ne gnali. Vsak gospodar v tistih krajih ima pravico sužnjega umoriti, ako ga vjame ubežnika. A sužnji se vsi po obleki poznajo. Ves preplašen priteče Svetín

k morji še predno se je zdanilo. V tem hipu ugleda ladijo; hiti tja in prosi, naj bi ga v ladijo vzeli. „Za božjo voljo prosim vas,“ reče „pomagajte mi, usmilite se me, ubežnik sem, hudo se mi je godilo, povém vam po pravici.“ Gospodar ladije se hitro oglasi in reče: „Ne boj se, le k nam pojdi, nič hudega se ti ne zgodi.“ To rekši, potegnejo ga v ladijo. Vesel je bil zdaj Svetin, misleč si, kako srečen sem, da sem zadél na tako dobre ljudi. Ali kratko je bilo to njegovo veselje! Kadar v ladijo pride, ustraši se, ker vidi, da je prišel ravno takemu možu v roke, kateri je prišel ljudi nakupovat in jih potlej v drugem daljnem kraju z dobičkom prodajat. Pahren je bil Svetin med že nakupljene sužnje na dno ladije; a ker je sam prišel ter ni bil plačan, zato ni bil vklenen kakor drugi. Druzega dne so že odrinili z ladijo, katera je preko dve sto sužnjih peljala v Ameriko na prodaj. Dva meseca so bili na morji in večkrat v smrtnej nevarnosti. Svetin je vedno molil in druge svoje ubožne tovariše tolažil, rekoč: „Božja volja je takó, da trpimo; prenašajmo voljno vse težave, Bog nam dá po smrti boljše in srčnejše življenje.“

IV.

Fran Svetin v Ameriko odpeljan in prodan.

Ladija, v katerej je bil Svetin sužnji jetnik, priplavala je srečno v Ameriko in ostala pri vé-

likem mestu, ki se imenuje Novi Jork. Takój drugi dan ukaže gospodar ladije sužnje v mesto peljati in jih ondu na prodaj razpostaviti. Vsi so bili prodani; tudi Svetín je dobil novega gospodarja. Dober in usmiljen je bil Svetínov gospodar, imeniten Američan, kateri je imel blizu mesta Novega Jorka lep in velik vrt v posestvu. Vprašal je Svetína, ako zna vrt obdelovati. „Gospod!“ odgovori Svetín ponižno, „v svojih mladih letih sem se večkrat ukvarjal z delom na vrtu, zatoorej mislim, da se tega dela zopet lahko privadim.“ Gospodar mu reče: „Všeč mi je, ako bodeš priden in zvest delavec na mojem vrtu, ne bode ti krivice. Imel te ne bodem kakor sužnjega, nego kakor domačega človeka. Če tudi sem te kupil, čutil ne bodeš, da si suženj, ako bodeš priden in zvest. Jaz imam usmiljeno srce, dobro ti bode pri meni, ako bodeš pošteno in zvesto delal. Če bi se pa zgodilo, da bi delal zoper moje zapovedi, povem ti, da bodeš čutil vso težo moje srditosti.“ Po teh besedah je šel Svetín s svojim novim gospodarjem domóv. Vse si je prizadejal, da bi si prijaznost gospodarjevo ohranil; zatoorej je pridno obdeloval vrt in ga tako urédil, da je bilo gospodarju v veliko veselje. Gospodar videč, da je Svetín zvest in priden služabnik, pustí ga samega po vrtu hoditi, tudi mu še privoli, da sme vsako nedeljo in vsak praznik k sv. maši iti v mesto, ako o pravem času domóv pride. To je bilo Svetínu največje veselje, ker že več let ni bil pri nobenej sv. maši. Večkrat je dejal Svetín: „Bog je

vender dober, ker mi je dal tako dobrega in usmiljenega gospodarja. Pri njem bodem, dokler živim, ker vem, da svoje domovine nikoli več ne vidim.“ — Dve leti sti minili, kar je bil Svetín pri tem gospodarji, in vesel je bil, da je našel v daljnih krajih tako dobrega in usmiljenega človeka.

Necega dne se pride z gospodarjem po vrtu izprehajat imeniten prileten gospod; bil je to francoski general M., po gosposki oblečen. Po francoski se z gospodarjem pogovarjata, kar je Svetín dobro razumil. Prideta bliže Svetína in ogledujeta cvetíce, ki so bile ravno v najlepšem cvetji. Svetín utrga lepo cvetico in jo podá tujemu gospodu, rekoč: „Gospod! ako se vam ne zamerim, vzemite to cvetico od mene, z veseljem vam jo podam, ker vas še živega vidim.“ Gospod pogleda Svetína, kateri je bil v suženjskeji obleki in prepadel od žalosti ter ga vpraša: „Ali me poznaš?“ Svetín odgovori: „Kako bi vas ne poznal? Vi ste general M.; ali ne poznate več mene, ki vam sem življenje otel na Španskem, ko vas sem preko vode spravil, da vas Španci niso ustrelili?“ Gospod se začudi in reče: „Ti si Fran Svetín! Za božjo voljo, kako si tù sem prišel?“ Svetín ni imel časa pripovedovati, ker je njegov gospodar tujega gospoda hitro dalje odpeljal. Samo toliko je še dejal: „O gospod, ako je mogoče, pomagajte mi!“ Kadar general M. s Svetínovim gospodarjem v hišo pride, reče mu: „Gospod, prosim vas, dovolite mi, da se z vašim vrtnarjem še nekoliko pogovorim.“ Imenitni in bogati Američan se začudi in reče:

„Tak gospod, kakor ste vi, general, in od francoskega kralja sèm poslan zaradi važnih opravkov, želite se pogovarjati z ubogim hlapcem, mojim sužnjim; tega ne umejem!“ General reče: „Nekaj posebnega mu imam povedati.“ Zdaj gospodar hitro pokliče Svetína in mu ukaže iti k generalu, a on otide ter pusti sama. Svetín, stoječ pred generalom, ravno tistim, kateremu je pred nekaj časom otel življenje, začne jokati ter ne more družega izpregovoriti nego te besede: „O gospod, ako je mogoče, pomagajte mi!“ General ga tolaži rekoč: „Ne boj se, nisem pozabil ne, kar si ti meni storil. Sam Bog me je pripeljal, rešit tebe. Potrpi samo še dva meseca, potem bode moje opravilo končano, in zopet se vrnem na Francosko. Odkupil te bodem od tvoje sužnjosti, naj stoji, kolikor hoče. Lehko je bilo zdaj Svetínu trpeti svojo nesrečo, ker je bil v sladkeji nadi, da bode skoraj konec njegovemu trpljenju. Dva meseca mineta, kar pride general k Svetínovemu gospodarju, poslovit se in ga prosit, da bi mu izpustil vrtarja Svetína. Gospodar reče: „Tega sam zeló potrebujem, ker mi opravi toliko, kolikor nobeden drugi. Nu, če bi ga vender le radi imeli, dam vam ga, a nikakor ne izpod sto tolarjev.“ General mu takój odšteje sto tolarjev ter pokliče Svetína, da mu pové, da je zdaj odkupljen ter se lahko vrne v svojo domovino. Kdo bi mogel popisati Svetínovo veselje, katero je o teh besedah občutil v svojem srci? Boga je hvalil, kateri tako očetovski skrbi zanj in ga po svojej neskončnej

milosti reši iz tolike nesreče. V tem je general M. vse povedal Svetínovemu gospodarju, kako ga je Svetín v groznej smrtnej nevarnosti otél in ga živega ohranil. Predno gresta, pokliče gospodar Svetína in mu reče: „Glej, sto tolarjev sem dobil zate, a ker si tako pošten in dober človek, dam jih tebi, vzemi jih, imej jih za popotnico ter hodi srečno v svojo domačo deželo.

V.

Fran Svetín najde svojega sina.

Z groznim veseljem je šel Svetín proti morji s svojim generalom; ladija ga je ondu čakala, katera ga boče peljala v domačo deželo. Nekoliko časa sta se še pomudila v mestu Novem Jorku, da se general še zadnjič posloví od svojih prijateljev. V prvi dan meseca velikega travna gresta v ladijo, veter je bil ugoden, brodniki napnó jadra in ladija je šla hitreje kakor ptica pod nebom proti francoskej deželi. Svetín še zadnjič pogleda Ameriko, vzdáhne in reče: „Dve leti in dva meseca sem srečno prebijał sužnjest. Bog mi je dal srečo, poslal mi je angela, kateri me je otél rok amerikanskega gospodarja: hvaljen bodi dobrotljivi nebeški oče za toliko milost. Zdaj se peljem zopet proti svojej domačej deželi po nevarnem morji; o Bog, čuvaj me nesreče!“

Celih petdeset dni je bil Svetín na morji v ladiji pri svojem generalu. V devetnajsti dan meseca rožnika se pripeljeta do francoske dežele. Iz ladije stopivši gresta v mesto Havre ter se, ker sta se oba že naveličala po morji se voziti, po suhem peljeta dalje, da bi prišla v mesto Tulon. V tem mestu je general M. sklenil ostati do smrti, a Svetínu je dejal: „Ti ostaneš pri meni in z menoj bodeš jedel pri jednej mizi, dokler se ti bode ljubilo pri meni živeti. Od sih dob nisi več moj služabnik, nego moj prijatelj si! Ti si mi življenje ohranil, vedno ti bodem hvaležen za to. Če bi pa hotel iti v svojo domačo deželo, dal ti bodem toliko denarjev, da bodeš lahko živel tudi domá.“ V tem je bilo v mestu Tulonu imenitno ženitovanje. Véliki trgovec, stari Teodor, omožil je svojo hčer in k tej ženitnini so prišli tudi generala M., Svetínovega gospoda, vabit. General reče: „Rad grem na vaše ženitovanje, ali drugače ne, nego da sme z menoj priti tudi moj nekdanji služabnik Fran Svetín, a ne, da bi pri mizi stregel, nego da bi z menoj vred za mizo sedel; kajti, da-si je bil služabnik, bil je pa tudi moj največji dobrotnik.“ Stari Teodor je rad v to privolil, ker sta si bila z generalom velika prijatelja.

Ženitovanje so imeli ravno na Véliki Šmaren. Obilo imenitne gospôde se je vkupe zbralo. Vsi so Teodoru čestitali, in tudi nevesti Kristini. Vsi so bili veseli in dobre volje. Samo Svetín je poleg svojega generala sedel ves zamišljen, vsa pojédina ga ni veselila, ker je bil s svojimi

mislimi bolj pri svojih ljudéh kakor pri svatih. General je vse dogodbe svojega življenja pripovedoval svatom, kako se mu je na Španskem godilo in kako mu je zvesti Svetín otél življenje; zato so ga vsi svatje spoštovali in tudi na njega zdravje pili. Pozneje vstane jeden izmed svatov, prime kupico v roke in reče: „Naj živi tudi Slovenska, od koder je naš ženin!“ Po teh besedah Fran Svetín od veselja ves rudeč postane in misli: Glejte, ženin je tudi Slovenec, kakor jaz; kdo more nek to biti. Svetín vpraša tiho svojega generala, kako se ženin piše. General mu odgovori: „Piše se Svetín, kakor ti.“ Rad bi bil Svetín ženina vprašal, od kod je domá, ali ni si upal zaradi gospôde, ki je bila okolo njega. Pozneje, kadar so bili svatje že vinjeni in so se začeli sim ter tja izprehajati, dobi Svetín priložnost z ženinom samim govoriti. Spodobno se mu prikloni in reče: „Morebiti sva midva blizu vkupe domá, ker imava oba isto imé; povédite mi vender, kje ste vi domá?“ Ženin odgovori: „Blizu mesta L.... sem domá, kjer je bila sloveča suknarija.“ Svetín vpraša ženina: „Ali imate še starše?“ Ženin nato globoko vzdahne, solzé se mu po licih vderó, a hitro si jih obriše in reče: „Očeta nisem poznal, ker so morali na vojsko, ko sem bil dve leti star; mater sem moral zapustiti v devetem letu svoje dôbe ter nisem potem nikoli več ničesar slišal o njej; Bog zna, ali še živí ali ne. Očetu je bilo imé Fran, materi Neža. Tudi brata sem imel, Pavla po imenu, a tudi o njem nisem nikoli več

ničesar slišal, samo toliko vem, da je služil za pastirja.“ O teh besedah je Fran Svetín spoznal, da je ženin njegov sin, a ni vedel, kako bi se mu dal spoznati. Zatorej prosi ženina, da bi se smel z njim v kakej sobi malo na skrivnem pogovoriti. Ženin je bil vesel in se rojak z rojakom rad pogovarjal. Pelje ga v lepo sobo, sedeta na mehke stole in ženin reče: „Nu oče! kaj bi radi z menoj skrivaj govorili?“ Fran Svetín začne od prevelikega veselja glasno jokati in reče: „O Bog, kako si ti vender dober! Mnogo britkosti in trpljenja sem mogel prestat; vse sem pretrpel, tebi, o Bog, bodi čast in hvala! In zdaj me doletí toliko veselje! Ti si moj sin Janez, in jaz sem tvoj oče, Fran Svetín. Kdo bi bil mislil, da te najdem tukaj v tolikem bogastvu in sreči!“ Ženin ostrmi, gleda, čudi se ter ne veruje. Zdaj zaviha Svetín rokava in pokaže v kožo zarežani znamenji z rudečo barvo. Na desnej roki ima zarežano: „Fran Svetín,“ a na levej: „Neža Trpinec.“ Ženin se spómne, da ima tudi on na rokah taki znamenji zarežani, kateri mu je mati še otroku naredila. Tedaj je spoznal, da je to njegov pravi oče. Zaviha si rokava in pokaže očetu, da je res njegov pravi sin. Objela sta se oče in sin ter od veselja oba glasno jokala. Svatje so to slišali ter prišli gledat in vprašat, kaj to poméni. Kadar so zvedeli, da je nekdanji generalov zvesti služabnik ženinov oče, bili so grozno veseli; vsi so zdaj spoštovali ženinovega očeta in ga čestili. V kot za mizo so ga posadili in gosposki gostili. Med

svati je bil tudi ženinov prijatelj. Basilij po imenu, kateri je v velikih vojskah in daleč po svetu bil. Kadar so si vsi, drug za drugim, zgodbe svojega življenja povedali, začne tudi on pripovedovati, kako se je njemu godilo po daljnih deželah ter pravi: „Dve najbolj veseli dogodbi sem doživel svoje dni: To, katera se vrši zdaj tukaj, in drugo pred nekaj leti na Štirskem v nekej graščini, kjer sta dva sina na jedenkrat našla vsak svojo mater, da-si se nista nikoli nádejala. Našel je svojo mater mladi baron Karel Gap, — gospa tiste graščine je bila njegova mati. Nek škof, Pavel Svetín mu je bilo imé, našel je pri istej gospé svojo mater, katera je bila dekla. O koliko veselja smo uživali takrat in kako dobro se gostili! Škof je šel potem v svojo škofijo in je vzel svojo mater s seboj, a meni je dal denarjev, da sem zložno prišel domóv. Morebiti je bil tudi tisti škof vašega rodú, ker je bil ravno tega iména.“ — Pišejo škofu iz Tulona in ga vprašajo, od kod je domá? Kmalu pride odgovor in dokazano je bilo, da je škof Janezov brat. Pogosto so si potem pisarili ter drug drugemu pripovedovali svoje čudne, žalostne in vesele dogodke. Škofova mati je kmalu potem umrla, a vendar je še poprej doživela to veselje, da je slišala o svojem móži in o svojem sinu Janezu, vélikem in bogatem trgovci v mestu Tulonu na Francoskem. Fran Svetín, da-si že star, živel je vendar še nekaj let srečno in veselo pri svojem sinu Janezu ter je gledal, kako lepo se vzrejajo in rastó njegovi vnuki. S starim Teodorom, Janezovim

tastom, bila sta si vedno prijatelja in se večkrat pogovarjala o nekdanjih dogodkih. General M., tudi že star, pogosto jih je obiskoval in se z njimi radoval. — Takó so Svetínovi ljudjé, rekši vsa njegova hiša, živeli v složnosti in strahu božjem ter veliko sreče imeli. Blizu sedemdeset let je doživel Fran Svetín in potem sladko v Gospodu zaspal. Vsi so za njim jokali, ker so ga vsi ljubili, spoštovali in častili s tako častjó, kakeršna se staršem spodobuje. Glejte, tako daje Bog časi že na tem svetu srečo v nesreči, ako le človek tudi v nesreči Bogu vedno zvest ostane.

KAZALO.

	Stran.
Predgovor	5
Uvod	7

Prvi del.

Fran Svetin gre na francosko vojsko	11
Neža Svetinka dá oba dvojčka v službo	14
Pavel Svetin pastir	18
Pavel dijak v Nemškem Gradci	28
Pavel najde svojega prijatelja Avgušтина	40
Pavel desetošolec na Dunaji	47
Pavel dvorni svetovalec, potem škof	50
Po škofu Pavlu najde Karl baron Gap svojo mater .	58
Škof Pavel najde svojo mater	68

Drugi del.

Janez Svetin, pek v Trstu	73
Janez Svetin pri velikem trgovci v Trstu	81
Janez Svetin na morji	87
Janez Svetin v mestu Tulonu na Francoskem . . .	89
Janez Svetin v ječi	104

Svetin k smrti obsojen	107
Ljudevit Bodin, Svetinov sovražnik, hudodelnik vjet	110
Janez Svetin izpuščen, Ljudevit Bodin umorjen	115

Tretji del.

Fran Svetin, oče Janeza in Pavla na vojski vjet, in na Francosko odpeljan	119
Fran Svetin, francoski vojak, reši svojega generala	121
Fran Svetin na morji vjet in v Afriko odpeljan	131
Fran Svetin v Ameriko odpeljan in prodan	136
Fran Svetin najde svojega sina	140

